

VERBETERDE OVERSTAP

AMSTERDAMSE VSO-CLUSTER 4 LEERLINGEN NAAR HET MBO

Middelen Jeugdwerkloosheid A

Looptijd 1 augustus 2023 – 31 december 2024

Stichting Orion

Stichting Ihub

ROC van Amsterdam

podium
voor
talent

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
Samenvatting.....	4
De resultaten in vogelvlucht	4
De cijfers	4
Aanbevelingen.....	5
Prioritering.....	6
Afsluiting en Vervolg.....	7
Evaluatieproces	8
Literatuurverkenning	8
Kwantitatief onderzoek	8
Gezamenlijke LOB-aanpak en infrastructuur overstap naar mbo	9
Pilot Transfercoaching.....	10
Resultaatbeschrijving kwantitatief onderzoek	11
Samenvatting onderzoeksresultaten.....	11
Studiekeuze	13
Studieduur.....	13
Studiesucces van jongeren met een vso-achtergrond cluster 4	13
Op weg naar een startkwalificatie.....	14
Bindend studieadvies (BSA)	15
Resultaatbeschrijving kwalitatief onderzoek	16
SWOT-analyse van de overstap van vso naar mbo	16
Uitwerking per thema	18
1. Mentorschap en Begeleiding.....	18
2. Structuur en Inhoud van Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB).....	20
3. Warme Overdracht en Ondersteuning	21
4. Zelfredzaamheid en Hulp Vragen	22
5. Samenwerking tussen vso en mbo	23
6. Cultuur en Benadering	24
Aanbevelingen	25
Prioriteiten	27
Afsluiting en vervolg	29
Bronnenlijst	30
Bijlagen	31

INLEIDING

In Amsterdam wordt gewerkt aan een succesvolle aanpak voor leerlingen van praktijkscholen die via een entreeopleiding de overstap maken naar het mbo. Het Samenwerkingsverband Amsterdam-Diemen faciliteert een overlegtafel voor een stuurgroep waarin naast praktijkscholen ook scholen voor voortgezet speciaal onderwijs (vso) vertegenwoordigd zijn. In 2023 concludeerde de stuurgroep dat met name de overgang van vso-leerlingen met gedragsproblematiek extra aandacht verdient. Landelijk onderzoek wijst uit dat deze leerlingen een verhoogd risico op schooluitval hebben (Regioplan, 2023).

Om beter inzicht te krijgen in de Amsterdamse situatie en te onderzoeken hoe de overstap van vso naar mbo verbeterd kan worden, is in oktober 2023 een onderzoek gestart. Dit is uitgevoerd door het ROC van Amsterdam, Stichting Orion en Stichting iHub (voorheen Stichting Altra), met financiële ondersteuning vanuit de middelen Jeugdwerkloosheid A van de gemeente Amsterdam. De focus ligt op jongeren uit cluster 4: leerlingen in het vso met internaliserende of externaliserende gedragsproblemen.

Het onderzoek liep tot december 2024 en in deze eindrapportage presenteren we onze bevindingen, beschrijven we de gehanteerde werkwijze en doen we aanbevelingen voor een effectievere en beter afgestemde overstap van vso naar mbo. Ons doel is om met deze inzichten een structurele verbetering in de begeleiding en ondersteuning van deze doelgroep te realiseren.

Wij hopen dat deze rapportage bijdraagt aan verdere inzichten en een verbetering van de overstap van vso naar mbo.

Het onderzoeksteam:

Jelka Brocheler	I	Stichting Orion
Suetlana Holwijn	I	Stichting Orion
Anton Okkels	I	Ihub
Dimphy Hengst	I	ROC van Amsterdam

SAMENVATTING

Op basis van signalen uit de praktijk en inzichten uit onderzoek is de behoefte ontstaan om de overstap van vso-leerlingen naar het mbo beter te begeleiden. Dit leidt tot de volgende hoofdvraag:

Hoe kan het proces van overstap voor de vso-doelgroep (cluster 4) worden verbeterd en hoe kan voor deze overstappers een doorgaande ondersteuningslijn georganiseerd worden?

Om deze vraag te beantwoorden zijn in het projectplan twee pijlers geformuleerd: data-analyse en de doorgaande ondersteuningslijn. Deze pijlers vormden de basis voor het onderzoek en de vervolgstappen om de hoofdvraag te beantwoorden.

Het doel is om inzicht te verkrijgen in de problematiek en de bijbehorende knelpunten in het proces van deze overgang. Zowel een literatuurverkenning als kwantitatief onderzoek is ingezet om de benodigde gegevens te verzamelen.

Naast de data-analyse en de literatuurverkenning hebben we gekozen voor een kwalitatieve aanpak met behulp van een studentenarena en twee werksessies met professionals.

Aangezien het verzamelen van de benodigde data en de analyse daarvan vele malen complexer en tijdrovender bleek dan vooraf gedacht heeft het onderzoek niet geleid tot de implementatie van de gewenste verbeteringen. De belangrijkste thema's en aanbevelingen zijn wel in kaart gebracht en daarin is een prioritering aangegeven.

DE RESULTATEN IN VOGELVLUCHT

DE CIJFERS

Studiesucces van Amsterdamse jongeren met een vso-achtergrond cluster 4

De onderzoekspopulatie bestaat in totaal uit 733 jongeren, waarvan twee derde deel man en één derde deel vrouw is. Twee derde deel van de jongeren is afkomstig van iHub/Altra College en één derde deel van het Orion College. Van de jongeren die zich aanmelden voor een mbo-opleiding, start ruim driekwart daadwerkelijk met een opleiding. De meeste leerlingen stromen in op een entreeopleiding (één derde) of op een mbo-opleiding niveau 2, 3 of 4 (twee derde). Dit patroon komt overeen met landelijke onderzoeken (Regioplan, 2023; Inspectie van het Onderwijs, 2021; Koopman & Ledoux, 2018). Ongeveer een kwart van de jongeren meldt zich aan, maar start uiteindelijk niet. Vaak verschijnen zij niet op afspraken of blijkt een mbo-opleiding op dat moment niet passend. Een kleine groep jongeren meldt zich meerdere keren aan, start en valt vervolgens uit. Daarnaast is er een kleine groep jongeren die voor hun zestiende verjaardag start met een mbo-opleiding, maar meestal in augustus of september van het schooljaar alsnog 16 wordt.

Veel jongeren starten met een entreeopleiding (één derde van de populatie), wat overeenkomt met landelijke cijfers. Het ROC van Amsterdam-Flevoland (ROCvA-F) biedt twee begeleidingsarrangementen: Entree regulier en Entree op Maat.

- 55% behaalt een entreediploma.
- Van deze groep behaalt 30% uiteindelijk een mbo-niveau 2-diploma en daarmee een startkwalificatie.
- Van de oorspronkelijke instroom van 164 jongeren in entree behalen uiteindelijk slechts 31 een startkwalificatie (18%).
- De meest gekozen mbo-opleiding is *Dienstverlening Helpende Zorg & Welzijn* (niveau 2). Opvallend is de hoge positie van *Expert IT Systems & Devices* (niveau 4) en de *Entreeopleiding Horeca & Bakkerij*. Jongeren kiezen overwegend voor opleidingen met een dienstverlenend karakter, terwijl opleidingen die traditioneel worden gezien als ‘werken met je handen’, zoals bouw en installatietechniek, minder populair zijn.

AANBEVELINGEN

Bij het beantwoorden van de hoofdvraag zijn zes thema's geïdentificeerd die essentieel zijn voor het verkrijgen van een goed begrip van het onderzoeksonderwerp. Deze thema's vormen de kern van de aanbevelingen die voortkomen uit de verschillende onderdelen van ons onderzoek.

1. Mentorschap en begeleiding

Een persoon die de jongere vertrouwt, is van cruciaal belang voor een geslaagde overstap. Tijdens de studentenarena werd veelvuldig de mentor vanuit het vso genoemd door de jongeren als de persoon die voor hen deze rol vervult. Idealiter treft de jongere zo'n mentor op zowel het vso als het mbo.

Dit vraagt een goede definiëring van de mentorrol, voldoende tijd om daar invulling aan te geven en coaching en begeleiding van zowel de mentor als de jongere.

2. Structuur en inhoud van Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB)

In het vso dienen de jongeren voldoende voorbereid te worden op de overstap. Dit vraagt kennis van zichzelf, van de mogelijkheden en versterking van de zelfredzaamheid van de jongeren.

Een goed gestructureerd LOB-programma kan de overstap naar het mbo aanzienlijk vergemakkelijken. Studenten en professionals benadrukten dat huidige LOB-lessen vaak te theoretisch en onvoldoende praktijkgericht zijn.

3. Warme overdracht en ondersteuning

Een goede overdracht tussen instellingen is belangrijk.

Een 'warme overdracht' zorgt ervoor dat studenten zich gesteund voelen tijdens de overgang. Zowel in informatie van de ene instelling aan de andere, maar ook in de gesprekken die met de jongere en ouders wordt gevoerd. Dit vereist een duidelijke rolverdeling en betrokkenheid van zowel vso- als mbo-professionals.

4. Zelfredzaamheid en hulp vragen

Zelfredzaamheid is een belangrijke vaardigheid die wordt verwacht van mbo-studenten. Tegelijkertijd ervaren veel jongeren uitdagingen bij het vinden van de juiste balans tussen zelf initiatief nemen en hulp vragen. Hierin moeten de jongeren begeleid worden. Dit vraagt het bieden van praktische begeleidingstechnieken aan professionals. Vso-scholen en mbo-instellingen kunnen de zelfredzaamheid van deze jongeren vergroten door hen gebruik te leren maken van hun sociale netwerk.

5. Samenwerking tussen vso en mbo

Vanuit het onderzoek zien we dat er grote behoefte is maar weinig structurele afstemming is tussen vso en mbo. Dit terwijl beide instituten van elkaars expertise gebruik zouden willen maken. Vso-scholen kunnen jongeren beter voorbereiden als ze meer weten van de mbo-instellingen, zowel qua opleidingen als qua ondersteuning. Mbo-instellingen zouden jongeren beter kunnen begeleiden als ze meer expertise zouden hebben in de omgang met de jongeren en hun ondersteuningsbehoefte.

6. Cultuur en benadering

De overgang van vso naar mbo voelt voor jongeren vaak minder persoonlijk en zakelijker. Om de betrokkenheid te behouden zonder professionaliteit te verliezen, is het belangrijk dat vso-leerlingen leren hun ondersteuningsbehoeften bespreekbaar te maken. Dit kan met begeleiding vanuit school, een mentor uit het eigen netwerk (zoals via JIM) of met transfercoaching.

Daarnaast helpt een goede voorbereiding binnen het vso op de zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid die het mbo vraagt. Dit kan door extra aandacht te besteden aan zelfredzaamheid, sociale vaardigheden, plannen en structureren, en door realistische verwachtingen te scheppen bij leerlingen en ouders.

Om te voorkomen dat studenten zich verloren voelen bij het zoeken van begeleiding, is een transparante en toegankelijke ondersteuningsstructuur nodig. Dit vraagt om duidelijke verwijzingen, nauwere samenwerking tussen vso en mbo en de mogelijkheid voor docenten om bij elkaars lessen mee te lopen.

Door deze aanbevelingen te implementeren, kunnen we de interprofessionele samenwerking tussen vso en mbo versterken en de overstap voor studenten verbeteren.

PRIORITERING

Vanuit de aanbevelingen zijn een aantal concrete acties geformuleerd die prioriteit hebben bij de overstap van vso naar mbo.

Welke van de uitdagingen voorafgaand aan de overstap naar het mbo zijn het meest urgent?

- Duidelijkheid bij vso-scholen over de verschillende aanmeldprocedures- en het ondersteuningsaanbod van mbo-instellingen;
- Meer aandacht besteden aan oriënteren op vervolgopleiding en beroep zodat de leerling realistische verwachtingen heeft van de opleiding in het mbo;

- Afstemming binnen de zorgprogramma's van het vso en loopbaanbegeleiding over welke ondersteuning nodig is bij het begeleiden naar vervolgonderwijs;

Welke eerste stappen kunnen we zetten om de belangrijkste knelpunten tijdens de overstap van vso naar mbo aan te pakken?

- Maak de samenwerking niet complex. Wijs voor (per school/instelling) één of een aantal contactpersonen aan die het contact onderhoudt met de toeleverende/ontvangende school/instelling.
- Organiseer een sterk regionaal netwerk, waar afspraken over samenwerking vastgelegd worden.

AFSLUITING EN VERVOLG

Het onderzoek laat zien dat de uitval onder vso-cluster 4-leerlingen in het mbo hoog is, ongeacht de aard van hun ondersteuningsbehoefte. Cruciaal voor een succesvolle overgang is vergroting van zelfredzaamheid en een vertrouwd persoon die hen zowel praktisch als emotioneel ondersteunt. Dit vraagt om goed toegeruste mentoren, nauwe samenwerking tussen vso en mbo, een doorlopende LOB-leerlijn en een warme overdracht.

De basis voor samenwerking is gelegd, de behoefte en bereidheid zijn groot. Het advies is om klein te beginnen en te focussen op de prioriteiten. Het ROC van Amsterdam heeft naar aanleiding van het onderzoek een mbo-agenda aanvraag gedaan om hiermee aan de slag te gaan.

EVALUATIEPROCES

Dit onderzoek richt zich initieel op het in kaart brengen van de huidige situatie rondom de overstap van vso-cluster 4 – jongeren naar het mbo. Het doel is om inzicht te verkrijgen in de problematiek en de bijbehorende knelpunten in het proces van deze overgang. Zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek is ingezet om de benodigde gegevens te verzamelen. Door een secundaire analyse van bestaande onderzoeken te combineren met nieuwe inzichten, wordt een duidelijker beeld gevormd van de uitdagingen en de mogelijkheden. De resultaten van deze analyse zullen dienen als fundament voor de vervolgstappen, die gericht zijn op het ontwikkelen van een doorgaande ondersteuningslijn.

LITERATUURVERKENNING

Om zicht te krijgen op factoren die invloed uitoefenen op een succesvolle overstap van vso naar mbo, is de samenwerking gezocht met de Hogeschool van Amsterdam (HvA), afdeling Lectoraat Jeugdzorg, Kenniscentrum Maatschappij en Recht. De HvA heeft een literatuurverkenning uitgevoerd, dat in april 2024 is afgerond.

De literatuurverkenning is te lezen in bijlage 1 en biedt waardevolle inzichten en vormt een belangrijke aanvulling op de bestaande kennis over de overgang van vso-leerlingen naar het mbo.

De bevindingen vanuit de literatuurverkenning zijn verwerkt in de aanbevelingen in deze eindrapportage.

KWANTITATIEF ONDERZOEK

Dit onderzoek richt zich op de vraag hoe het studenten vergaan is die de overstap van vso naar mbo hebben gemaakt in vijf voorgaande cohorten. Het verzamelen en analyseren van de data bleek echter complexer dan aanvankelijk voorzien. De gegevensuitwisseling tussen ROC van Amsterdam, Stichting Orion en Stichting iHub vereiste een diepgaande juridische afstemming, wat leidde tot vertraging. Bovendien werden de benodigde uren voor handmatige verwerking van de data en de daaropvolgende technische analyses, zoals het inlezen van de gegevens in een statistisch programma overschreden. Deze extra werkzaamheden en de benodigde expertise waren niet begroot, maar werden gerealiseerd door inzet van reguliere middelen.

In januari 2024 is het proces van dataverzameling binnen de verschillende betrokken scholen gestart. De data bleken handmatig bij elkaar gebracht te moeten worden, wat een zeer tijdrovende klus was die veel inzet vergde van de betrokkenen van Stichting Orion en ROC van Amsterdam. De gegevens werden vervolgens geanonimiseerd en gecodeerd met de hulp van data-analisten van beide organisaties. Vervolgens is besloten om de verzamelde gegevens te laten analyseren door een docent-onderzoeker, wat resulteerde in de afronding van de analyse in december 2024. De onderzoeksresultaten zijn te vinden in bijlage 2.

Samenvattend kan worden gesteld dat het projectplan en de bijbehorende begroting niet volledig realistisch waren. Er zijn verkeerde inschattingen gemaakt, zowel wat betreft de benodigde kennis als tijdsinvestering. Deels is dit te verklaren door personele wisselingen in het projectteam, waardoor de specifieke expertise op het gebied van analyse onder druk kwam te

staan. Daarnaast zijn tegenvallende handmatige werkzaamheden en de vertraging in de juridische borging van de gegevensuitwisseling oorzaken van de overschrijding in tijd en budget. Ondanks deze uitdagingen is het gelukt om met een grote overschrijding van uren en deskundige adviezen alle relevante data succesvol te verzamelen en te analyseren.

GEZAMENLIJKE LOB-AANPAK EN INFRASTRUCTUUR OVERSTAP NAAR MBO

Voor de doorgaande ondersteuningslijn ligt de nadruk op drie belangrijke onderdelen waarin we verbeteringen willen doorvoeren. De beoogde resultaten voor deze ondersteuningslijn zijn:

- **Afgestemde LOB-aanpak:** Het ontwikkelen van een gezamenlijke benadering voor loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB), specifiek voor deze doelgroep, in relatie tot de overstap naar het mbo.
- **Gezamenlijke infrastructuur:** Het creëren van een gezamenlijke structuur die het volledige proces van aanmelding tot en met de landingsperiode tussen het mbo en het vso dekt, waarbij naadloze overgangen en communicatie tussen de betrokkenen centraal staan.
- **Pilot Transfercoaches:** Het implementeren van een pilot met transfercoaches, die vso-cluster 4 overstappers begeleiden en ondersteunen tijdens hun overgang naar het mbo.

Deze drie onderdelen vormen de basis voor de verbeteringen die we willen realiseren in de doorgaande ondersteuningslijn en zullen de samenwerking tussen de betrokken partijen verder versterken. Door de vertraging in de data-analyse zijn de eerste twee onderdelen, afgestemde LOB-aanpak en gezamenlijke infrastructuur, eveneens later van start gegaan dan gepland.

Deze onderdelen kunnen goed gecombineerd worden, gezien de grote overlap in doelen en processen. Dit werd bevestigd tijdens een bijeenkomst van de MBO Raad in april, waar de projectgroep een presentatie gaf over het onderzoek.

Naast de data-analyse en de literatuurverkenning hebben we gekozen voor een kwalitatieve aanpak met behulp van een studentenarena en twee werksessies met professionals. Op 10 oktober 2024 heeft de studentenarena plaatsgevonden, waarin een gespreksleider in gesprek is gegaan met oud-leerlingen van de onderzoeksscholen die de overstap naar het mbo hebben gemaakt. Zij werden bevraagd naar hun ervaringen met betrekking tot de overstap, de voorbereiding en de begeleiding. We hopen op deze manier meer zicht te krijgen op de volgende vragen:

- Hoe ervaren de jongeren de overgang van vso-cluster 4 naar het mbo?
- Wat heeft hen in de voorbereiding geholpen?
- Wat hebben ze gemist aan informatie of ondersteuning?
- Welk advies hebben ze voor toekomstige overstappers, hun vso-school en het mbo?

Op basis van de inzichten uit de studentenarena zijn twee werksessies georganiseerd, waarin dieper is gegaan op de inhoudelijke opbrengsten die de studentenarena heeft opgebracht. Tijdens de werksessies in november en december 2024 hebben er telkens 14 tot 18 professionals intensief gesproken over de thema's die bij de studentenarena's naar voren zijn gekomen. De uitkomsten van de studentenarena en de werksessies zijn te vinden in bijlage 4.

Naast de thema's uit de arena zijn ook verschillende onderdelen van de overstap doorgenomen:

- LOB-activiteiten van de vso-school en het mbo ter voorbereiding op de studiekeuze
- De oriëntatie (bijvoorbeeld college bezoeken op maat)
- De keuze en het aanmelden
- De kennismakingsactiviteiten (intake, specialistische intake)
- De start van de opleiding
- De landingsperiode (100 dagen)

Het doel is om de samenwerking tussen vso en mbo in elk van deze onderdelen te versterken. Door de infrastructuur van het overstapproces nauwer op elkaar af te stemmen, verkleinen we de kans op uitval van leerlingen.

PILOT TRANSFERCOACHING

Een belangrijk onderdeel van een doorgaande ondersteuningslijn is de inzet van transfercoaches voor overstappers uit het vso-cluster 4. Dit onderdeel is vanaf het begin van het onderzoeksproject gestart, want dit hoefde niet te wachten op de resultaten van het kwalitatieve en kwantitatieve deel van het onderzoek.

De transfercoach loopt samen op met de overstappende jongeren en biedt de jongeren ondersteuning in zowel praktische als emotionele zin. Ook voor de nieuwe opleiding binnen het mbo is de transfercoach een belangrijke samenwerkingspartner die helpt bij een goede overdracht en een geslaagde landing in de nieuwe leeromgeving.

Van vrijwel alle vso-locaties zijn twee jongeren per locatie in traject genomen. Voor elk traject is veertig uur beschikbaar, wat de gemiddelde duur van een traject is. Niet voor alle trajecten is deze veertig uur volledig ingezet.

De jongeren die deelnemen zijn voorgedragen door de vso-locatie aan de hand van 3 vragen:

1. Gaat de jongere naar het ROC van Amsterdam uitstromen?
2. Kan de jongere baat hebben bij een transfercoach tijdens de overstap?
3. Waarbij heeft de jongere specifieke ondersteuning nodig in de overstap?

We zien bij alle jongeren terug dat zij bij de overstap vooral op zoek zijn naar overzicht en controle over hun nieuwe leven. De transfercoach helpt hen bij het vinden van de juiste aanspreekpunten en creëert duidelijkheid, zodat de jongeren weten bij wie ze met welke vraag terecht kunnen. Samen met de jongeren zet de coach lijnen uit, zodat de jongeren na afloop van het traject zelfstandig verder kan.

De meeste trajecten zijn gestart vanaf eind april 2024, een enkeling in juni 2024. Het is positief te constateren dat vrijwel alle jongeren langzaam maar zeker op eigen benen gaan staan als student van ROC van Amsterdam. De transfercoach heeft nog wekelijks een contactmoment (afspraak op locatie), maar de vragen van de jongeren worden steeds minder prangend. De jongere komt dichterbij zelfredzaamheid en de transfercoach zal hen stapsgewijs loslaten.

Een uitgebreide evaluatie van transfercoaching is te vinden in bijlage 3.

RESULTAATBESCHRIJVING KWANTITATIEF ONDERZOEK

ONDERZOEKSVRAAG

Voor het dataonderzoek heeft de projectgroep de volgende onderzoeksvraag geformuleerd: *‘Wat is het studiesucces van de overstap van voormalig vso-jongeren met een cluster IV-achtergrond naar het ROCvA-F in de periode 2018 - 2023?’*

De beantwoording van de onderzoeksvraag is opgedeeld in zes thema's (1) studiekeuze, (2) studieduur, (3) studiesucces (4) startkwalificatie, (5) ondersteuning en begeleiding, (6) switchen tussen instellingen en het bindend studieadvies.

DATA

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is een dataset samengesteld door de projectgroep Pro/VSO en deze data zijn geanalyseerd door R. Slagter, docent-onderzoeker bij ROC van Amsterdam. De gegevens in deze dataset zijn afkomstig uit het leerlingvolgsysteem van de toeleverende vso-scholen en ROC van Amsterdam en ROCTOP en samengevoegd tot één dataset. Ontbrekende gegevens zijn door de projectgroep Pro/VSO handmatig toegevoegd aan de dataset. De data zijn verzameld in de periode cohort 2017/2018 tot en met 2022/2023 en betreft 733 respondenten. De verzamelde data zijn geanalyseerd met behulp van de statistiekfuncties van Microsoft Excel.

De betrouwbaarheid van de dataset is gewaarborgd door twee maatregelen: (1) Consistentiecontrole: Uitgevoerd via een steekproef, waarbij werd vastgesteld dat de variabele 'kwalificatieplicht' incorrect was geoperationaliseerd. Deze variabele is daarom uitgesloten van de analyse. (2) Bronverificatie: De dataset is samengesteld uit betrouwbare bronnen, namelijk de leerlingvolgsystemen van de betrokken scholen. De betrouwbaarheid van handmatig ingevoerde gegevens is meegenomen in de consistentiecontrole.

De validiteit is beoordeeld als voldoende door de onderzoeksresultaten achteraf te vergelijken met eerdere landelijke onderzoeken van de Inspectie van het Onderwijs (2021), Regioplan (2023) en Koopman & Ledoux (2018) naar de overstap van voormalig vso-jongeren naar het mbo. De resultaten van dit verkennend kwantitatief onderzoek komen in grote lijnen overeen met deze eerdere landelijke onderzoeken.

SAMENVATTING ONDERZOEKSRESULTATEN

Dit onderzoek richt zich op de beschikbare data over de overstap en het studiesucces van jongeren met een vso-achtergrond (cluster 4, hierna: jongeren) naar het mbo in Amsterdam. Voor deze studie zijn alle jongeren geselecteerd van acht vso-scholen in de regio Amsterdam die zich in de periode 2018–2023 hebben aangemeld bij ROCvA-F. De onderzoekspopulatie bestaat in totaal uit 733 jongeren, waarvan twee derde deel man en één derde deel vrouw is. Twee derde deel van de jongeren is afkomstig van iHub (tijdens onderzoek nog onder de naam: Altra College) en één derde deel van het Orion College.

Aantallen per cohort (cohort is startjaar in mbo):

Aantallen per cohort (cohort is startjaar in MBO)	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Totaal
Man	135	166	171	149	179	800
Vrouw	66	75	77	66	77	361
Totaal	201	241	248	215	256	1161

Tabel 2.1.2: Verdeling onderzoekspopulatie op basis van geslacht per cohort

Van de jongeren die zich aanmelden voor een mbo-opleiding, start ruim driekwart daadwerkelijk met een opleiding. De meeste leerlingen stromen in op een entreeopleiding (één derde) of op een mbo-opleiding niveau 2, 3 of 4 (twee derde). Dit patroon komt overeen met landelijke onderzoeken (Regioplan, 2023; Inspectie van het Onderwijs, 2021; Koopman & Ledoux, 2018). Ongeveer een kwart van de jongeren meldt zich aan, maar start uiteindelijk niet. Vaak verschijnen zij niet op afspraken of blijkt een mbo-opleiding op dat moment niet passend. Een kleine groep jongeren meldt zich meerdere keren aan, start en valt vervolgens uit. Daarnaast is er een kleine groep jongeren die voor hun zestiende verjaardag start met een mbo-opleiding, maar meestal in augustus of september van het schooljaar alsnog 16 wordt.

Resultaat aanmelding	Aantal studenten	Percentage
Afgemeld	99 studenten	35,7%
Afgewezen	64 studenten	23,0%
Gestart met een opleiding	164 studenten	59,0%
Niet gestart (onbekend)	114 studenten	41,0%

Tabel 2.5.1 Op weg naar een startkwalificatie ongediplomeerde vso-jongeren (N=276)

OVERSTAP VSO - MBO

Van 309 jongeren zijn zowel de uitschrijfdatum van het vso als de inschrijfdatum op het mbo bekend. Binnen deze groep worden drie typen overstappers onderscheiden:

Overlappers (18%): Jongeren die zich al vroeg aanmelden; hun uitschrijfdatum op het vso ligt gemiddeld een jaar na hun inschrijfdatum op het mbo. Slechts 10% van hen start daadwerkelijk.

Overstappers (40%): Jongeren die zich aan het einde van hun vso-opleiding aanmelden voor het mbo. Bijna 60% van hen start daadwerkelijk.

Na-stappers (42%): Jongeren die zich gemiddeld één of twee jaar na hun vso-uitschrijving inschrijven voor het mbo. Ruim 60% start daadwerkelijk na aanmelding.

Een substantieel deel van de na-stappers neemt een tussenjaar of zelfs twee tussenjaren voordat ze starten met een mbo-opleiding. Dit kan ertoe leiden dat waardevolle informatie

verloren gaat, omdat de jongere buiten beeld raakt bij het vso en afspraken over een warme overdracht niet worden nageleefd.

STUDIEKEUZE

Jongeren kiezen voornamelijk voor een mbo-opleiding in de sectoren Dienstverlening & Zorg en Handel & Retail. De sector ICT staat op de derde plaats en vertoont een stijgende trend. Sectoren als Bouw, Wonen & Onderhoud, Installatietechniek en Logistiek zijn minder populair. Dit wordt ook weerspiegeld in de inschrijvingen per mbo-college: de meeste jongeren met een vso-achtergrond cluster 4 schrijven zich in bij mbo-college West, Zuid en Zuidoost, omdat deze colleges opleidingen aanbieden in de populaire sectoren.

De meest gekozen mbo-opleiding is *Dienstverlening Helpende Zorg & Welzijn* (niveau 2). Opvallend is de hoge positie van *Expert IT Systems & Devices* (niveau 4) en de *Entreeopleiding Horeca & Bakkerij*. Jongeren kiezen overwegend voor opleidingen met een dienstverlenend karakter, terwijl opleidingen die traditioneel worden gezien als ‘werken met je handen’, zoals bouw en installatietechniek, minder populair zijn.

STUDIEDUUR

Entreeopleiding: De nominale opleidingsduur is één jaar. Gediplomeerde studenten behalen hun diploma gemiddeld binnen een jaar. Jongeren die voortijdig stoppen, blijven gemiddeld 315 dagen ingeschreven.

Mbo-niveau 2, 3 en 4: De nominale opleidingsduur varieert tussen 1,5 en 3 jaar. Gediplomeerden behalen hun diploma gemiddeld binnen de nominale opleidingsduur (2 jaar voor niveau 2/3 en 3 jaar voor niveau 4).

Voortijdige schooluitval op mbo-niveau 2, 3 en 4:

25% stopt binnen 100 dagen (gemiddeld 59 dagen).

25% stopt tussen 3 en 6 maanden (gemiddeld 154 dagen).

50% stopt na een jaar of langer (gemiddeld 382 dagen).

STUDIESUCCES VAN JONGEREN MET EEN VSO-ACHTERGROND CLUSTER 4

Jongeren met een vso-achtergrond behalen minder vaak een mbo-diploma (Regioplan, 2023; Inspectie van het Onderwijs, 2021; Koopman & Ledoux, 2018). Binnen het onderzoek in Amsterdam blijkt dat iets meer dan de helft van de entree-studenten een diploma behaalt. Op mbo-niveau 2, 3 en 4 behaalt ruim 40% een diploma. In totaal volgen 80 jongeren nog onderwijs en deze zijn buiten beschouwing gelaten. Dit betekent dat het studiesucces nog kan stijgen.

Meisjes lijken vaker een diploma te behalen naarmate het niveau stijgt, maar de aantallen zijn te klein om hier harde conclusies aan te verbinden.

Studiesucces over 5 cohorten (N=733)	Entree	MBO-2	MBO-3	MBO-4	Totaal
Opleiding afgerond met een mbo-diploma	90	66	26	31	213
Gestopt met een mbo-opleiding	73	222			295
Nog in opleiding	1	80			81
Niet gestart met een mbo-opleiding					144
Totaal	164	425			733

Tabel 2.4.1: Studiesucces van jongeren met een vso-achtergrond

Reden van afmelden en afwijzen	Aantal	Percentage
1. Niet verschenen	69	21,5%
2. Anders	64	20,0%
3. Ik ga me aanmelden voor een andere opleiding	44	13,8%
4. Voldoet niet aan aanvullende eisen	35	10,9%
5. Opleiding past niet bij capaciteiten	23	7,2%
6. Verkeerde beeld van de opleiding	17	5,3%
7. Naar aanleiding van de intake	13	4,1%
8. Deelnemer is nooit gestart	10	3,1%
9. Overige redenen (<10)	45	14,1%
Totaal	320	100%

Tabel 2.5.2: Verdeling redenen van afmelden en afwijzen

OP WEG NAAR EEN STARTKWALIFICATIE

Veel jongeren starten met een entreeopleiding (één derde van de populatie), wat overeenkomt met landelijke cijfers. Het ROCvA-F biedt twee begeleidingsarrangementen: Entree regulier en Entree op Maat.

55% behaalt een entreediploma.

Van deze groep behaalt 30% uiteindelijk een mbo-niveau 2-diploma en daarmee een startkwalificatie.

Van de oorspronkelijke instroom van 164 jongeren behalen uiteindelijk slechts 31 een startkwalificatie (18%).

Jongeren met een vso-achtergrond hebben het vaak moeilijk in het mbo. Zij behalen minder vaak een entreediploma en verlaten het mbo vaker ongediplomeerd. De opgegeven redenen voor uitval zijn echter ruim geformuleerd, waardoor de daadwerkelijke oorzaken onduidelijk blijven.

SWITCHEN TUSSEN ROC-INSTELLINGEN

Sinds januari 2024 zijn het ROCvA-F en ROCTOP bestuurlijk gefuseerd, maar tijdens de onderzoeksperiode waren dit nog twee aparte instellingen. Er zijn 59 studenten in deze periode geswitcht van ROC-instelling.

Switchers stoppen vaker voortijdig en behalen minder vaak een diploma dan reguliere overstappers.

Van deze groep zijn geen specialistische intakes (SPI) en ondersteuningsplannen (OP) geregistreerd.

EXTRA ONDERSTEUNING EN BEGELEIDING

Een derde van de jongeren geeft bij intake aan extra ondersteuning nodig te hebben (bijvoorbeeld vanwege dyslexie).

Jongeren op niveau 2, 3 en 4 vragen vaker om ondersteuning (40%) dan entreejongeren (20%).

Slechts 31 specialistische intakes of ondersteuningsplannen zijn geregistreerd, wat wijst op een mogelijke onder registratie.

BINDEND STUDIEADVIES (BSA)

Jongeren op mbo-niveau 2, 3 en 4 krijgen een studieadvies in hun eerste jaar. Een negatief BSA betekent dat de student moet stoppen.

- Slechts 11 negatieve BSA's werden toegekend aan jongeren met een vso-achtergrond tussen 2018 en 2023, waarvan slechts één voor een entreeopleiding.
- Evaluaties (KBA Nijmegen, 2024) wijzen uit dat een BSA niet goed aansluit bij entreeopleidingen.

RESULTAATBESCHRIJVING KWALITATIEF ONDERZOEK

Uit de literatuurverkenning - uitgevoerd door het lectoraat Jeugdzorg en het lectoraat Kansrijke Schoolloopbanen van de Hogeschool van Amsterdam - blijkt dat jongeren uit het vso niet alleen een diverse en complexe ondersteuningsbehoefte hebben, maar dat de overstap naar het mbo ook wordt belemmerd door vier belangrijke knelpunten:

- Structuur binnen het mbo: beperkte kennis en expertise binnen docententeams, organisatorische knelpunten en een ontoereikende onderwijsinrichting.
- Aansluiting tussen vso en mbo: verschillen in klassengrootte en onvoldoende studievoordigheden bij instromende studenten.
- Samenwerking tussen vso en mbo: tekortkomingen in de overdracht van informatie en een beperkte bekendheid met elkaars werkwijze.
- Intake en aanmelding: onduidelijke verwachtingen bij studenten en ouders, en studenten die hun ondersteuningsbehoefte niet melden uit de wens om een 'nieuwe start' te maken.

SWOT-ANALYSE VAN DE OVERSTAP VAN VSO NAAR MBO

Op basis van de verslagen van de studentenarena is een SWOT-analyse gemaakt over de overgang van vso-studenten naar het mbo:

Sterktes

- **Persoonlijke band met de steunfiguur** (iemand die vertrouwd is met de student en kennis heeft m.b.t. de aandachtspunten van de student). De studenten benadrukken herhaaldelijk het belang van een persoonlijke band met hun mentor. Een mentor die buiten schooltijd bereikbaar is, interesse toont in hun thuissituatie en hen **vertrouwd**, draagt enorm bij aan hun motivatie en welzijn.
- **Warme overdracht:** Een **vertrouwd persoon** vanuit het vso die de student begeleidt tijdens de overstap naar het mbo, zoals een steunfiguur, transfercoach of de vso-mentor, wordt als zeer positief ervaren. Dit zorgt voor continuïteit en ondersteuning in een nieuwe en mogelijk overweldigende omgeving.
- **Praktische en vakgerichte kennis:** Studenten geven aan behoefte te hebben aan **praktische**, vakgerichte kennis en vaardigheden die hen voorbereiden op de specifieke eisen van hun mbo-opleiding. Het wordt bij het mbo als positief ervaren dat er vanuit studenten en docenten een gemeenschappelijke interesse is voor het vakgebied. Bij de overstap zelf geven ze aan dat het goed werkt als ze vooraf duidelijke informatie krijgen en rustig kunnen wennen bij de start van de opleiding.

Zwaktes

- **Gebrek aan structuur in LOB:** Een **gestructureerd LOB-programma ontbreekt**, waardoor studenten zich onvoldoende voorbereid voelen op het mbo. De huidige LOB-lessen worden als te theoretisch en te weinig praktijkgericht ervaren.

- **Te laat ingrijpen:** De ondersteuning komt vaak pas op gang wanneer studenten al problemen ervaren of dreigen uit te vallen. Er is **onvoldoende proactieve begeleiding** en aandacht voor individuele behoeften.
- **Te zakelijke benadering:** Sommige studenten ervaren de benadering vanuit het mbo als te zakelijk en missen de persoonlijke aandacht en het **gevoel van vertrouwen** dat ze op het vso wel hadden.

Kansen

- **Ontwikkeling van een gezamenlijk LOB-programma:** Het ontwikkelen en implementeren van een **gezamenlijk LOB-programma** voor vso en mbo, met een sterke focus op praktijk en aansluiting op de mbo-opleidingen, kan de overstap voor studenten aanzienlijk verbeteren.
- **Versterken van de mentorrol:** Door mentoren **meer tijd en vaardigheden** te geven, kunnen zij hun rol als spil in de ondersteuning van studenten beter vervullen. Trainingen in het opbouwen van een vertrouwensband en het omgaan met diverse studenten zijn hierbij essentieel.
- **Verbeteren van de communicatie en samenwerking tussen vso en mbo:** **Intensievere samenwerking** tussen beide scholen, bijvoorbeeld door gezamenlijke bezoeken, meeloopdagen en warme overdrachten, kan de overstap soepeler laten verlopen.

Bedreigingen

- **Lerarentekort:** Het lerarentekort kan leiden tot overbelasting van docenten en mentoren, waardoor er **minder tijd en aandacht is voor individuele studenten**. Dit kan de kwaliteit van de begeleiding en ondersteuning negatief beïnvloeden.
- **Grootschaligheid van het mbo:** De overgang van een kleinschalige vso-omgeving naar een grootschalig mbo kan voor studenten overweldigend zijn. Het **gebrek aan persoonlijke aandacht** en de **onpersoonlijke benadering** kunnen leiden tot demotivatie en uitval.
- **Bezuinigingen in het onderwijs:** Bezuinigingen kunnen leiden tot minder financiële middelen voor ondersteuning van studenten en minder mogelijkheden voor samenwerking tussen vso en mbo. Dit kan de implementatie van verbeteringen bemoeilijken.

UITWERKING PER THEMA

In de werksessies met experts is de SWOT-analyse nader onder de loep genomen. Hieruit ontstonden een aantal thema's die steeds genoemd werden als de zaken die bepalend zijn voor het studiesucces van de jongeren. Te weten:

- Mentorschap en begeleiding
- Structuur en inhoud loopbaanoriëntatie en begeleiding
- Warme overdracht en ondersteuning
- Zelfredzaamheid en hulp vragen
- Samenwerking vso en mbo
- Cultuur en benadering

Onderstaand is per thema beschreven wat de knelpunten en oplossingsrichtingen zijn die voortkomen uit alle onderdelen van ons onderzoek. Dus zowel de literatuurverkenning, de data-analyse als het kwalitatieve onderzoek onder jongeren en professionals.

1. MENTORSCHAP EN BEGELEIDING

Mentorschap speelt een centrale rol in het ondersteunen van jongeren bij de overgang naar het mbo. Uit de analyse blijkt dat een persoonlijke band met mentoren als zeer waardevol wordt ervaren, terwijl er ook behoefte is aan duidelijke richtlijnen voor de invulling van deze rol.

Hoe kun je als mentor vertrouwen opbouwen met studenten, en wat heb je daarvoor nodig in termen van tijd en middelen?

Cluster 4 leerlingen hebben in veel gevallen te maken met meervoudige problematiek. Dit verhoogt de kans op schooluitval. Daarom is aandacht te hebben voor achterstanden, schooluitval en vervolgtrajecten bij deze leerlingen extra belangrijk.

Ondersteuning bij de aanmelding en intake is belangrijk om de overstap tussen het vso en het mbo te versoepelen. Dit kan gedaan worden door:

- De leerling uit het vso te begeleiden om de ondersteuningsbehoeften bespreekbaar te maken met de mbo-opleiding;
- Te zorgen voor een warme informatieoverdracht tussen de vso school en het mbo;
- De overstap tussen het vso en mbo gezamenlijk te evalueren. Wat ging goed en wat kan beter;
- Transfercoaching is een mogelijke interventie voor een juiste landing in het mbo, de ervaring leert dat 40 klokuren per traject voldoende is om jongere een veilige start te bieden.

Hoe kunnen we een mentorrol definiëren die zowel persoonlijke betrokkenheid biedt als een professionele afstand bewaart?

Een mentor is de helpdesk voor zijn jongere en draagt zorg voor een goede relatie. Het moet voor de jongere vooraf duidelijk zijn wat daaronder wordt verstaan. Een mentor beweegt zich altijd binnen die afspraken en wettelijke bepalingen.

Wat zijn de grootste verschillen tussen mentorschap op vso en mbo, en hoe kunnen we die kloof dichten?

Het grootste verschil tussen de vso-mentor en die uit het mbo is de opdracht die zij hebben vanuit de onderwijssector waar vanuit zij werkzaam zijn. Vso-mentoren hebben een opdracht jongeren te laten inzien hoe zij zich dagelijks moeten staande houden: thuis, op school en binnen het sociale verkeer. Mbo-mentoren hebben een belangrijke taak in het behalen van een kwalificatie en een baan. De voorbereiding hierop krijgt in het vso niet altijd voldoende aandacht en ruimte.

- Ondersteuning op het mbo van studenten afkomstig uit het vso, vindt nog vaak buiten de klas plaats, hoewel er een verschuiving plaatsvindt naar meer ondersteuning binnen de klas. Dit heeft voor- en nadelen. Studenten hechten waarde aan de band die zij hebben met hun mentor. Mbo-docenten ontbreekt het soms aan kennis en expertise over de specifieke vso-doelgroep. Professionalisering van mbo-docenten is hierin nodig.
- Vso-scholen doen er goed aan leerlingen beter voor te bereiden op de overstap, door extra aandacht te besteden aan competenties en vaardigheden die nodig zijn voor het volgen van een mbo-opleiding (zelfredzaamheid, sociale vaardigheden, plannen en structureren) en realistische verwachtingen te scheppen over het mbo bij leerling en ouders.

Welke vaardigheden missen mentoren op dit moment, en hoe kunnen we hen hierbij ondersteunen?

Mentoren van vso en mbo missen een gezamenlijke visie m.b.t. het begeleiden van jongeren in aanloop en overgang naar het mbo. Het verschil in begeleiding, verwachtingen en concrete toekomstperspectieven zijn daarbij te groot. Ondersteuning kan gevonden worden in het vaker met elkaar overleggen en afspraken maken. Gezamenlijk de jongeren voor te bereiden op de overstap van vso naar mbo.

- Er is onvoldoende kennis bij docenten, leerwerkbedrijven en stages over vso-leerlingen en wat zij aan ondersteuning nodig hebben. Stages vormen een struikelblok.

AANBEVELINGEN WERKSESSIES: MENTORSCHAP EN BEGELEIDING

- Vastleggen van structurele begeleidingstijd.
- Vertrouwen opbouwen door duidelijke verwachtingen en een positieve benadering.
- Meer aandacht voor zelfredzaamheid en congruentie in afspraken.
- Professionalisering van mentoren via training en delen expertise.
- *Introduceer een structureel trainingsprogramma voor mentoren, gericht op coaching, gespreksvaardigheden, en kennis van diverse problematieken.*

2. STRUCTUUR EN INHOUD VAN LOOPBAANORIENTATIE EN -BEGELEIDING (LOB)

Een goed gestructureerd LOB-programma kan de overstap naar het mbo aanzienlijk vergemakkelijken. Studenten en professionals benadrukten dat huidige LOB-lessen vaak te theoretisch en onvoldoende praktijkgericht zijn.

Wat zouden LOB-lessen en vaardigheden van docenten moeten bevatten om studenten echt voor te bereiden op het mbo?

- Leg verbindingen met de praktijk, door bv. snuffelstages, bedrijfsbezoeken en gastlessen;
- Geef de leerling een actieve rol;
- Bied als school een samenhangend traject aan bv. door LOB een onderdeel te maken in het curriculum als een samenhangend traject voor onder- en bovenbouw;
- Betrek ouders en verzorgers;
- Verhoog de kennis bij docenten en begeleiders over LOB en bied hiervoor trainingen aan.

Hoe kunnen we LOB praktischer en beter afgestemd maken op de vakken en vaardigheden die op het mbo worden gevraagd?

Voor een verbeterde overstap tussen vso en mbo, is het belangrijk dat er meer aandacht besteed wordt aan LOB. Belangrijke elementen in LOB zijn:

- Begin in een vroeg stadium en neem de interventies op in het curriculum;
- Leg verbinding met de praktijk;
- Biedt vso-leerlingen in de onderbouwfase een gelijksoortig programma aan zodat een switch in uitstroomprofiel mogelijk is;
- Geef leerlingen een actieve rol waarbij er ruimte is voor vraag gestuurd werken;
- Zorg voor een LOB-programma dat dialogisch is en waarin leerlingen reflecteren op hun ervaringen;
- Leer jongeren omgaan met verwachtingspatronen;
- Werk samen als zorgcoördinator, decaan en mentor.

Hoe kunnen we ouders/verzorgers/steunfiguren betrekken bij LOB om de overstap naar mbo te ondersteunen?

- Het netwerk vroegtijdig bij de studiekeuze en overgang naar het mbo betrekken;
- Informatiebijeenkomsten organiseren voor ouders omtrent verwachtingen op het mbo en de rechten en plichten bij de overgang.

AANBEVELINGEN WERKSESSIES LOOPBAANORIENTATIE EN -BEGELEIDING

- Doorlopende LOB-leerlijn tussen vso en mbo.
- Ouders actief betrekken voor een realistisch beeld van vervolgonderwijs.
- Vergroten van de leefwereld van leerlingen door buitenschoolse activiteiten en samenwerking met werkgevers.
- *Ontwikkel een gedeeld LOB-dossier en organiseer gezamenlijke werkgroepen voor vso en mbo om ervaringen uit te wisselen.*

3. WARME OVERDRACHT EN ONDERSTEUNING

Een 'warme overdracht' zorgt ervoor dat studenten zich gesteund voelen tijdens de overgang. Dit vereist een duidelijke rolverdeling en betrokkenheid van zowel vso- als mbo-professionals.

Hoe zou een 'warme overdracht' in de praktijk werken, en wie moet daarbij betrokken zijn?

Bij de kwetsbare vso-doelgroep is het belangrijk het sociale netwerk te betrekken (in het algemeen en in het bijzonder bij de overstap). Vso-scholen en mbo-instellingen kunnen de zelfredzaamheid van deze jongeren vergroten door hen gebruik te leren maken van hun sociale netwerk.

Belangrijke elementen bij het betrekken van het netwerk zijn:

- Bewustwording dat ouders aangeven bij het mbo dat er een ondersteuningsbehoefte is;
- Een jouw ingebracht mentor (wat is Jim – jimwerkt.nl) die kan ondersteunen vanuit het netwerk van de student;
- De leerling uit het vso begeleiden om de ondersteuningsbehoeften bespreekbaar te maken met de mbo-opleiding bv. Transfercoaching inzetten.
- Ontwikkel een landingsprogramma's of wendagen om nieuwe mbo-studenten te helpen om zich welkom en voorbereid te voelen.

Welke rol zou een transfercoach, overstapcoach of steunfiguur kunnen spelen, en hoe kunnen we die rol verduidelijken en ondersteunen?

Een voorbeeld voor individuele begeleiding van leerlingen bij de overstap naar vervolgonderwijs of werk is het werken met een transfercoach. De 'klik' met jongeren is daarbij belangrijk, evenals een open en ondersteunde, positieve houding.

- De coach heeft aandacht voor relatie-opbouw. Hier gaat veel tijd in zitten, omdat deze jongeren zich in de regel niet makkelijk openstellen;
- De coach is open en betrokken, betrouwbaar, empathisch en heeft lef (om dingen aan te kaarten, te regelen en organiseren);
- De coach beschouwt de jongere als gelijke en geeft vooral positieve feedback.
- De coach sluit aan bij de behoeften van de jongere. Het perspectief van de jongere is leidend, niet een begeleidings- of ondersteuningsplan;
- De coach heeft kennis van wet- en regelgeving, zodat deze domein overstijgend kan ondersteunen;
- De coach ondersteunt bij het vinden van een stageplek, werk of vervolgopleiding;
- De coach is flexibel beschikbaar en is ook buiten kantooruren bereikbaar voor de jongere;
- De coach heeft (methodische) kennis en ervaring met het begeleiden van jongeren.

CONCRETE OPBRENGST WERKSESSIES EN AANBEVELINGEN

- Specialistische intake en koppeling tussen vso- en mbo-mentoren.
- Betere afstemming en informatiedeling over de leerling, met focus op persoonlijkheid en leermogelijkheden.
- Administratief alles op orde bij de instellingen (bijvoorbeeld studenteninformatiesysteem Eduarte in het mbo), zodat ondersteuning op tijd start en de leerling goed kan beginnen.
- *De Eerste 100 Dagen: Implementeer een intensief landingsprogramma voor de eerste periode in het mbo, met extra begeleiding en coaching. Hiervoor zijn diverse modellen ontwikkeld door onder meer Expertisepunt LOB en OPeRA.*

4. ZELFREDZAAMHEID EN HULP VRAGEN

Zelfredzaamheid is een belangrijke vaardigheid die wordt verwacht van mbo-studenten. Tegelijkertijd ervaren veel jongeren uitdagingen bij het vinden van de juiste balans tussen zelf initiatief nemen en hulp vragen.

Hoe kunnen we jongeren op het vso al voorbereiden op het zelfstandig hulp vragen op het mbo?

Leerlingen beschikken nog niet altijd over de competenties die ze nodig hebben op het mbo (zoals zelfstandig organiseren en plannen) en worden hier nog onvoldoende op voorbereid;

- Geef leerlingen een actieve rol waarbij er ruimte is voor vraag gestuurd werken;
- De leerling uit het vso begeleiden om de ondersteuningsbehoeften bespreekbaar te maken met de mbo-opleiding.

Wat kunnen we doen om studenten meer verantwoordelijkheid te laten nemen zonder hen te overladen?

- Geef leerlingen een actieve rol waarbij er ruimte is voor vraag gestuurd werken;
- Zorg voor een LOB-programma dat dialogisch is en waarin leerlingen reflecteren op hun ervaringen;
- Betrek ouders/verzorgers waar mogelijk;
- Leer jongeren omgaan met verwachtingspatronen.

Hoe ondersteunen we studenten die het moeilijk vinden om te navigeren in de grootschalige mbo-omgeving?

- Vso-scholen doen er goed aan leerlingen beter voor te bereiden op de overstap, door extra aandacht te besteden aan competenties en vaardigheden die nodig zijn voor het volgen van een mbo-opleiding (zelfredzaamheid, sociale vaardigheden, plannen en structureren), realistische verwachtingen te scheppen over het mbo bij leerling en ouders;
- De leerling uit het vso begeleiden om de ondersteuningsbehoeften bespreekbaar te maken met de mbo-opleiding.

CONCRETE OPBRENGST WERKSESSIES EN AANBEVELINGEN

- Docenten stimuleren zelfstandigheid en eigenaarschap bij leerlingen.
- Training in praktische begeleidingstechnieken en loslaten van overmatige bescherming.
- Maatje koppelen aan nieuwe student.
- *Onderzoek doen naar aanbieden onderwijsmethode 'scaffolding' (een combinatie van het initieel aanbieden van veel ondersteuning aan leerlingen en het geleidelijk afbouwen daarvan naarmate hun expertise toeneemt).*

5. SAMENWERKING TUSSEN VSO EN MBO

Een betere samenwerking tussen vso en mbo kan bijdragen aan een soepelere overgang. Gezamenlijke initiatieven zoals meeloopdagen en kennismakingssessies bieden waardevolle kansen om dit te bevorderen.

Hoe ziet een goede samenwerking tussen vso- en mbo-docenten eruit, en welke concrete stappen zijn nodig om dit te realiseren?

- Houd leerlingen in beeld die de overstap maken, ook als zij uiteindelijk niet verschijnen op de opleiding waar ze zich voor aangemeld hebben;
- Duidelijkheid bij vso-scholen over de verschillende aanmeldprocedures en het ondersteuningsaanbod van mbo-instellingen;
- Maak de samenwerking niet complex. Wijs voor (per school/instelling) een of een aantal contactpersonen aan die het contact onderhouden met de toeleverende/ontvangende school/instelling;
- Organiseer een sterk regionaal netwerk, met vastgelegde samenwerkingsafspraken.

Hoe kunnen gezamenlijke activiteiten, zoals meeloopdagen of kennismakingssessies, bijdragen aan een soepelere overgang? Wat is er nodig om dit te organiseren?

- Meer aandacht besteden aan oriënteren op vervolgopleiding en beroep zodat de jongere realistische verwachtingen heeft van de opleiding in het mbo;
- Afstemming binnen de zorgprogramma's van het vso en loopbaanbegeleiding over welke ondersteuning nodig is bij het begeleiden naar vervolgonderwijs;
- Het betrekken van ouders/verzorgers bij de voorbereiding op de overstap naar het mbo, zodat zowel de leeling als ouders/verzorgers reële verwachtingen hebben van het mbo.

CONCRETE OPBRENGST WERKSESSIES EN AANBEVELINGEN

- Regelmatig overleg en job shadowing tussen beide instellingen.
- Ervaringsdagen voor leerlingen en gezamenlijke studiedagen voor docenten.
- Betrekken van ouders ook na meerderjarigheid.
- Expertise delen met elkaar (bijvoorbeeld met een kenniskring of het experticeentrum van het vso).

- *Faciliteer bezoeken, observaties en netwerkdagen om begrip en samenwerking tussen vso- en mbo-docenten te bevorderen, evenals het vergroten van kennis door delen expertise.*

6. CULTUUR EN BENADERING

Studenten ervaren de benadering op het mbo vaak als zakelijk en minder persoonlijk. Het behouden van een warme, kleinschalige benadering, zonder de professionaliteit te verliezen, is een belangrijke uitdaging.

Hoe kunnen we de benadering op het mbo minder zakelijk en meer persoonlijk maken, zonder de professionaliteit te verliezen?

- De leerling uit het vso begeleiden om de ondersteuningsbehoeften bespreekbaar te maken met de mbo-opleiding;
- Een jouw ingebrachte mentor (wat is Jim – jimwerkt.nl) die kan ondersteunen vanuit het netwerk van de student;

Wat is er nodig binnen het vso om studenten voor te bereiden op de zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid ('zakelijkheid') van het mbo, zonder de warme ondersteuning te verliezen?

- Vso-scholen doen er goed aan leerlingen beter voor te bereiden op de overstap, door extra aandacht te besteden aan competenties en vaardigheden die nodig zijn voor het volgen van een mbo-opleiding (zelfredzaamheid, sociale vaardigheden, plannen en structureren), realistische verwachtingen te scheppen over het mbo bij leerling en ouders.
- Indien de leerling geen steunend netwerk heeft, kan transfercoaching ingezet worden.

Hoe voorkomen we dat studenten zich van 'het kastje naar de muur' gestuurd voelen als ze begeleiding zoeken?

- De leerling uit het vso begeleiden om de ondersteuningsbehoeften bespreekbaar te maken met de mbo-opleiding;
- Een jouw ingebrachte mentor (wat is Jim – jimwerkt.nl) of transfercoach die kan ondersteunen vanuit het netwerk van de student;

CONCRETE OPBRENGST WERKSESSIES EN AANBEVELINGEN

- Bewustwording van cultuurverschillen tussen vso en mbo.
- Transparante ondersteuningsroutes en betere communicatie binnen de school.
- *Start een hybride opleiding (zoals de Pro/VSO-ROC-route), waarbij leerlingen ervaring opdoen bij de volgende school en kunnen wennen. Daarnaast verzorgen docenten lessen bij elkaars instelling.*

AANBEVELINGEN

Onderstaand zijn per thema de aanbevelingen beschreven die voortkomen uit alle onderdelen van ons onderzoek. Dus zowel de literatuurstudie, de data-analyse als de transfercoaching en het kwalitatieve onderzoek onder jongeren en professionals.

1. Mentorschap en begeleiding

Een persoon die de jongere vertrouwt, is van cruciaal belang voor een geslaagde overstap. Tijdens de studentenarena werd veelvuldig de mentor vanuit het vso genoemd door de jongeren als de persoon die voor hen deze rol vervult. Idealiter treft de jongere zo'n mentor op zowel het vso als het mbo.

Dit vraagt een goede definiëring van de mentorrol, voldoende tijd om daar invulling aan te geven en coaching en begeleiding van zowel de mentor als de jongere.

Wat is nodig om dat te realiseren?

- Zorg voor voldoende en een vaste hoeveelheid tijd voor mentoren om studenten te begeleiden.
- Definieer de mentorrol zodat deze zowel betrokkenheid als professionele afstand waarborgt.
- Ontwikkel een structureel trainingsprogramma voor mentoren gericht op coaching, gespreksvaardigheden en kennis over de doelgroep.
- Betrek het sociale netwerk van de student vroegtijdig bij de overstap naar het mbo.
- Introduceer de transfercoach als bruggenbouwer tussen vso en mbo voor de jongeren zonder steunend netwerk met een minimale begeleiding van 40 klokuren per traject. Start dit traject tijdig op.
- Stimuleer structureel overleg tussen vso- en mbo-mentoren om een gedeelde begeleidingsaanpak te ontwikkelen.
- Implementeer een systematische aanpak om de effectiviteit van de begeleiding te meten en bij te sturen waar nodig.

2. Structuur en inhoud van Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB)

In het vso dienen de jongeren voldoende voorbereid te worden op de overstap. Dit vraagt kennis van zichzelf, van de mogelijkheden en versterking van de zelfredzaamheid van de jongeren. Een goed gestructureerd LOB-programma kan de overstap naar het mbo aanzienlijk vergemakkelijken. Studenten en professionals benadrukten dat huidige LOB-lessen vaak te theoretisch en onvoldoende praktijkgericht zijn.

Wat is nodig om dat te realiseren?

- Versterk de koppeling met de praktijk via snuffelstages, bedrijfsbezoeken en gastlessen.
- Ontwikkel een samenhangend traject binnen het curriculum van zowel de onder- als bovenbouw.

- Organiseer ouderbijeenkomsten over verwachtingen op het mbo en de rechten en plichten bij de overgang.
- Train docenten en begeleiders om hun kennis over LOB en de specifieke doelgroep te vergroten.
- Faciliteer informatie-uitwisseling tussen vso en mbo met een gedeeld dossier.
- Stel een vaste contactpersoon aan binnen zowel vso als mbo om de continuïteit in loopbaanbegeleiding te waarborgen.

3. Warme overdracht en ondersteuning

Een goede overdracht tussen instellingen is belangrijk. Zowel in informatie van de ene instelling aan de andere, maar ook in de gesprekken die met de jongeren en ouders wordt gevoerd.

Wat is nodig om dat te realiseren?

- Organiseer structurele intakegesprekken en informatiedeling tussen vso en mbo.
- Zorg dat alle benodigde gegevens vooraf bij de mbo-instelling aanwezig zijn zodat ondersteuning direct kan starten.
- Ontwikkel wendagen of introductietrajecten voor nieuwe studenten.
- Maak voor elke student een individueel ondersteuningsplan dat in overleg met alle betrokkenen wordt opgesteld. Goede documentatie van de benodigde ondersteuning.
- Bied extra begeleiding aan studenten in de eerste 100 dagen op het mbo om de overgang te versoepelen.
- Creëer een koppeling tussen vso- en mbo-mentoren om continuïteit in begeleiding te waarborgen.

4. Zelfredzaamheid en hulp vragen

Zelfredzaamheid is een belangrijke vaardigheid die wordt verwacht van mbo-studenten. Tegelijkertijd ervaren veel jongeren uitdagingen bij het vinden van de juiste balans tussen zelf initiatief nemen en hulp vragen. Hierin moeten de jongeren begeleid worden. Dit vraagt het bieden van praktische begeleidingstechnieken aan professionals. Hoe vergroot je de zelfredzaamheid van de jongere? Wie zijn daarbij betrokken?

Wat is nodig om dat te realiseren?

- Train docenten in het aanleren van zelfredzaamheid bij jongeren, zonder hen te overvragen.
- Onderzoek en implementeer een aanpak waarbij ondersteuning geleidelijk wordt afgebouwd.
- Koppel nieuwe studenten aan ervaren studenten.
- Creëer ruimte voor vraag gestuurd leren en reflectie binnen het curriculum.
- Ontwikkel gerichte modules over zelfregulatie, planning en het omgaan met uitdagingen.
- Zorg voor goede afstemming in het steunend netwerk. Indien er geen steunend netwerk is, zet een transfercoach in.

5. Samenwerking tussen vso en mbo

Vanuit het onderzoek zien we dat er grote behoefte is, maar weinig structurele afstemming plaatsvindt tussen vso en mbo. Dit terwijl beide instituten van elkaars expertise gebruik zouden willen maken. Vso-scholen kunnen jongeren beter voorbereiden als ze meer weten van de mbo-instellingen, zowel qua opleidingen als qua ondersteuning. Mbo-instellingen zouden jongeren beter kunnen begeleiden als ze meer expertise zouden hebben in de omgang met de jongeren en hun ondersteuningsbehoefte.

Wat is nodig om dat te realiseren?

- Faciliteer structureel overleg en job shadowing tussen vso- en mbo-docenten.
- Organiseer gezamenlijke studiedagen en meeloopdagen voor docenten en studenten.
- Blijf ouders actief betrekken in de begeleiding van studenten, ook na hun meerderjarigheid.
- Deel expertise via kennisnetwerken en expertisecentra.
- Stimuleer bezoeken en uitwisselingen tussen vso- en mbo-docenten om begrip en samenwerking te bevorderen.
- Richt structurele overlegorganen in om de samenwerking tussen instellingen te verduurzamen.

6. Cultuur en benadering

De overgang van vso naar mbo voelt voor studenten vaak minder persoonlijk en zakelijker. Om de betrokkenheid te behouden zonder professionaliteit te verliezen, is het belangrijk dat vso-leerlingen leren hun ondersteuningsbehoeften bespreekbaar te maken. Dit kan met begeleiding vanuit school, een mentor uit het eigen netwerk (zoals via JIM) of met transfercoaching.

Daarnaast helpt een goede voorbereiding binnen het vso op de zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid die het mbo vraagt. Dit kan door extra aandacht te besteden aan zelfredzaamheid, sociale vaardigheden, plannen en structureren, en door realistische verwachtingen te scheppen bij leerlingen en ouders.

Om te voorkomen dat studenten zich verloren voelen bij het zoeken van begeleiding, is een transparante en toegankelijke ondersteuningsstructuur nodig. Dit vraagt om duidelijke verwijzingen, nauwere samenwerking tussen vso en mbo en de mogelijkheid voor docenten om bij elkaars lessen mee te lopen.

Door deze aanbevelingen te implementeren, kunnen we de interprofessionele samenwerking tussen vso en mbo versterken en de overstap voor studenten verbeteren.

PRIORITEITEN

Vanuit de aanbevelingen zijn een aantal concrete acties geformuleerd die prioriteit hebben bij de overgang van vso naar mbo.

Welke van de uitdagingen voorafgaand aan de overstap naar het mbo zijn het meest urgent, en waarom?

- Duidelijkheid bij vso-scholen over de verschillende aanmeldprocedures en het ondersteuningsaanbod van mbo-instellingen;
- Meer aandacht besteden aan oriënteren op vervolgopleiding en beroep zodat studenten realistische verwachtingen heeft van de opleiding in het mbo;
- Afstemming binnen de zorgprogramma's van het vso en loopbaanbegeleiding over welke ondersteuning nodig is bij het begeleiden naar vervolgonderwijs;

Welke eerste stappen kunnen we zetten om de belangrijkste knelpunten tijdens de overstap van vso naar mbo aan te pakken?

- Maak de samenwerking niet complex. Wijs (per school/instelling) één of een aantal contactpersonen aan die het contact onderhouden met de toeleverende/ontvangende school/instelling.
- Organiseer een sterk regionaal netwerk, waar afspraken over samenwerking vastgelegd worden.

AFSLUITING EN VERVOLG

Het onderzoek heeft blootgelegd dat er werk aan de winkel is. Onder de overstappers van vso-cluster 4 naar mbo is de uitval enorm hoog. Het maakt daarbij eigenlijk niet uit welke ondersteuningsbehoefte een jongere heeft, alleen DAT de jongere een ondersteuningsbehoefte heeft.

Echter, als ingezet wordt op een vergroting van de zelfredzaamheid en indien er een vertrouwd persoon nabij is om op terug te vallen met zowel praktische als emotionele vraagstukken, kan die overstap aanzienlijk verbeteren.

Dit vraagt om gerichte coaching van de jongeren door goed toegeruste mentoren van zowel de toeleverende als de ontvangende instelling. Daarnaast is een goede onderlinge afstemming, een gezamenlijke doorlopende LOB-leerlijn en een warme overdracht met inzicht in de ondersteuningsbehoeften essentieel.

Hoe nu verder?

De weg naar samenwerking ligt open: de behoefte en bereidheid zijn groot. Het advies is om klein te beginnen en eerst in te zetten op de vastgestelde prioriteiten. Vanuit het ROC van Amsterdam is, mede naar aanleiding van het onderzoek, een mbo-agenda-aanvraag ingediend om hiermee aan de slag te gaan.

Vanuit een kerngroep worden enkele programma's en interventies ontwikkeld. Succesvolle interventies worden vervolgens opgenomen in reguliere programma's, zoals een structureel LOB-programma. Daarnaast worden professionaliseringstrajecten voor mentoren en docenten toegevoegd aan het scholingsaanbod. Ook wordt ingezet op een doorlopende samenwerking en expertisedeling via werkgroepen en netwerken tussen vso- en mbo-instellingen. Het regionale netwerk blijft bestaan en gemaakte afspraken worden geborgd binnen de beleidskaders. Door betere dataverzameling (systemen invullen en informatiedeling afstemmen) kan worden gemonitord welke interventies effectief zijn en waar bijsturing nodig is. Dit geeft inzicht in de resultaten en draagt bij aan continue kwaliteitsverbetering van de samenwerking."

BRONNENLIJST

Boerema, A., Voorwinden, M., Wiersema, D., & Boendermaker, L. (2024). *Literatuurverkenning overstap vso-mbo*. Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Jeugdzorg.

Inspectie van het Onderwijs (2021) *De staat van het (voortgezet) speciaal onderwijs 2021*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

KBA Nijmegen (2024) *Evaluatie en monitoring Wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo. Een tussenrapportage*

Koopman, P.N.J., & Ledoux, G. (2018) *Doorstroom naar het mbo en succes in het mbo van jongeren uit praktijkonderwijs, vmbo-b en vso*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut

Regioplan (2023) *De overstap van vso naar mbo. Hoe kan de overstap worden versoepeld?* (i.o.v. Ingrado)

Bijlage 1: Literatuurverkenning overstap vso-mbo

Bijlage 2: Studiesucces jongeren met een vso-cluster IV-achtergrond in beeld

Bijlage 3: Pilot Transfercoaching

Bijlage 4: Uitwerking studentenarena en werksessies

Bijlage 5: Projectplan jeugdwerkgelegenheid Groot-Amsterdam MBO-VSO Infrastructuur

Bijlage 1: Literatuurverkenning overstap vso-mbo

Literatuurverkenning overstap vso-mbo

Bron:pixabay.com

Jeugdzorg

Hogeschool
van Amsterdam

Kansrijke
Schoolloopbanen

Hogeschool
van Amsterdam

Literatuurverkenning overstap vso-mbo

Colofon

Auteurs

Anke Boerema, Marije Voorwinden, Daphne Wiersema, Leonieke Boendermaker

Afdeling

Lectoraat Jeugdzorg, Hogeschool van Amsterdam, Kenniscentrum Maatschappij en Recht

Datum

April 2024

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Hogeschool Amsterdam.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
1. INLEIDING	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Project verbeterde overstap Amsterdam	5
1.3 Methode.....	7
2. KNELPUNTEN OVERSTAP VSO-MBO.....	16
2.1 Cluster 4 leerlingen	16
2.2 Knelpunten in de overstap vso-mbo.....	16
3. ADVIEZEN VOOR DE OVERSTAP VSO-MBO	20
3.1 Samenwerking vso en mbo	20
3.2 Noodzakelijke kennis en expertise in mbo en vso	21
3.3 Samenwerken met ouders/verzorgers.....	25
3.4 Ondersteun jongeren bij de aanmelding en intake	26
3.5 Aandacht voor begeleiding bij stage en overgang naar werk.....	29
3.6 Borging op bestuurlijk niveau	31
4. TRANSFERCOACHING	32
5. LOOPBAANORIENTATIE EN -BEGELEIDING	34
6. CONCLUSIE, DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN.....	38
6.1 Cluster 4 leerlingen	38
6.2 Voorwaarden, knelpunten en elementen voor een succesvolle overstap	38
6.3 Belangrijke elementen van LOB	40
6.4 Belangrijke elementen van transfer- en overstapcoaches	41
6.5 Discussie/aanbevelingen	41
LITERATUURLIJST	44

Samenvatting

De overgang naar het mbo is voor veel jongeren een kwetsbaar moment in de schoolloopbaan, ook voor jongeren uit het voortgezet speciaal onderwijs (vso). Studenten die instromen vanuit het vso, switchen iets vaker van opleiding binnen het mbo en behalen minder vaak een diploma. Het vso en mbo in Amsterdam hebben de handen ineengeslagen om de doorgaande ondersteuningslijn tussen vso- en mbo-instellingen binnen het samenwerkingsverband te verbeteren. Deze literatuurverkenning is daar een onderdeel van. Het doel is om zicht te krijgen op wat er op basis van eerder onderzoek al bekend is over de overstap van vso-leerlingen naar het mbo. De literatuurverkenning geeft inzicht in: Kenmerken van de vso-doelgroep; specifieke behoeften van deze doelgroep in een overstap naar het mbo.

- 1) Voorwaarden en elementen voor een succesvolle overstap voor vso-leerlingen naar het mbo.
- 2) Belangrijke elementen van LOB
- 3) Belangrijke elementen van transfer- en overstapcoaches.

Deze verkenning is gebaseerd op 31 studies, gepubliceerd tussen 2012 en 2024. Het gaat om uiteenlopende soorten onderzoek: zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek en ook literatuuroverzichten. Er komen uit de (gevonden) literatuur diverse knelpunten naar voren. Deze betreffen o.a. de structuur op het mbo, de samenwerking tussen vso-mbo, de aansluiting van het vso op het mbo en knelpunten rondom de intake en de aanmeldingen. Adviezen richten zich op het vergroten van de professionaliteit en kennis van docenten op het mbo, vanuit het vso meer afstemming en voorbereiding van leerlingen op de competenties die zij in het mbo nodig hebben, elkaars 'taal' leren kennen om de samenwerking te verbeteren, het creëren van een regionaal netwerk, investeren in een 'warme overdracht' en het betrekken van de ouders bij de overstap. Belangrijke elementen van Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) zijn een brede oriëntatie, vraaggestuurd werken en het betrekken van ouders. Belangrijke elementen van transfer- en overstapcoaches zitten met name in de werkrelatie die de jongere en de coach hebben. Er zijn al veel kaders ontwikkeld over hoe de overstap tussen vso en mbo versoepeld kan worden, de volgende stap voor het samenwerkingsverband is deze kaders te ontwikkelen en uit te werken in de eigen praktijk. Een aandachtspunt punt hij het lezen van deze verkenning is dat de literatuur zich vooral richt op de overstap tussen vso en mbo en heel weinig literatuur zich specifiek verdiept in cluster 4 leerlingen die de overstap maken.

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

Het voortgezet speciaal onderwijs (vso) is er voor leerlingen die specialistische ondersteuning nodig hebben, die in het reguliere onderwijs vaak niet voorhanden is (Rijksoverheid, 2023).

Sinds 2003 is het voortgezet speciaal onderwijs onderverdeeld in vier clusters (Roos en Bloem, 2014):

- cluster 1 voor blinde en slechtziende leerlingen;
- cluster 2 voor dove en slechthorende leerlingen;
- cluster 3 voor leerlingen met een lichamelijke of verstandelijke beperking;
- cluster 4 voor leerlingen met psychische stoornissen en gedragsproblemen.

Onder cluster 4 horen ook de leerlingen die onderwijs volgen bij pedologische instituten en in justitiële jeugdinrichtingen (Roos en Bloem, 2014, Hagen en Marx, 2009).

Instroom vanuit het vso naar het mbo

Ongeveer 3 procent van de gehele populatie mbo-studenten stroomt in vanuit het vso (Regioplan 2023). Recente cijfers van het studiejaar 2019-2020 laat zien dat het aantal leerlingen uit het vso toeneemt in het mbo (Regioplan, 2023). Jaarlijks beginnen er ruim 6.000 studenten met een vso-achtergrond aan een opleiding in het mbo. Ruim 3.500 van deze studenten doen dat aansluitend op het vso (directe instroom van vso naar mbo), een groot deel van de studenten stroomt in via een tussenstap zoals werk of een andere mbo-opleiding (Regioplan, 2023).

Het merendeel van de vso-leerlingen die instromen in het mbo komen uit cluster 3 en 4, dit betreft zo'n 95% van de leerlingen die doorstromen naar het mbo (Regioplan 2023, Inspectie van het onderwijs, 2023). In de cijfers wordt er geen onderscheid gemaakt tussen cluster 3 en 4 leerlingen. Studenten die instromen vanuit het vso, switchen iets vaker van opleiding binnen het mbo. Daarnaast behalen studenten uit het vso minder vaak een diploma (Regioplan, 2023). Op niveau 3 en 4 haalt tussen de 66-75% van de studenten uit het vso hun diploma, waar dit op entreeniveau en niveau 2 ongeveer 40% is (Regioplan, 2023).

1.2 Project verbeterde overstap Amsterdam

De overgang naar het mbo is voor veel jongeren een kwetsbaar moment in de schoolloopbaan, helemaal voor jongeren uit het voortgezet speciaal onderwijs.

Voor een succesvolle overstap van vso naar mbo is een doorgaande ondersteuningslijn belangrijk (Steunpunt Passend Onderwijs, 2020). Het vso en mbo in Amsterdam hebben de handen ineengeslagen om de doorgaande ondersteuningslijn tussen vso- en mbo-instellingen binnen het samenwerkingsverband te verbeteren. Het initiatief is genomen binnen de stuurgroep PrO/VSO-ROC die opereert vanuit het Samenwerkingsverband vo Amsterdam - Diemen. Gezamenlijk is geconstateerd dat de doelgroep vso een andere ondersteuningsbehoefte heeft, mogelijk leidend tot incidenten op stage en of de klas, uitval en switchen van opleidingen tot gevolg (Werkplan Verbeterde Overstap van Cluster 4 naar het mbo, 2023). Er is een projectgroep gestart die bestaat uit vertegenwoordigers van de vso en mbo-scholen in Amsterdam (Tabel 1). De projectgroep wil analyseren hoe de overstap van het vso naar het mbo voor cluster 4 leerlingen nu vormgegeven wordt en hoe dit verbeterd kan worden. Doel is het proces van de overstap voor de vso-doelgroep (cluster 4) te verbeteren door na te gaan hoe gezamenlijk voor deze groep overstappers een doorgaande ondersteuningslijn georganiseerd kan worden.

Tabel 1. Overzicht projectgroep, klankbordgroep en deelnemende vso en mbo scholen

	Deelnemende organisaties
Projectgroep	ROC Amsterdam (2 medewerkers), IHUB (Altra), Stichting Orion (2 medewerkers)
ROC Amsterdam	MBO Colleges Zuidoost, Zuid, Centrum, West, Westpoort, Noord en Airport.
vso scholen	Orion college (2 vestigingen), Altra college (4 vestigingen)
Klankbordgroep	Gemeente Amsterdam (2 medewerkers), Samenwerkingsverband Amsterdam-Diemen (1 medewerker), ROC TOP (1 medewerker), ROC Amsterdam (1 medewerker).

Daartoe worden twee deelonderzoeken uitgevoerd. Eén kwantitatief onderzoek, waarin op basis van de bestaande registratie van de verschillende scholen, de uitstroom en doorstroom cijfers van cluster 4 leerlingen in en naar het mbo nagegaan worden. Dit deelonderzoek wordt door de projectgroep uitgevoerd. Daarnaast heeft de projectgroep opdracht gegeven voor een beknopte literatuurverkenning. Deze is uitgevoerd door het lectoraat Jeugdzorg en het lectoraat Kansrijke Schoolloopbanen, beiden van de Hogeschool van Amsterdam. Deze rapportage gaat over de literatuurverkenning.

Het doel van deze literatuurverkenning is in kaart te brengen wat er op basis van eerder verricht onderzoek bekend is over elementen die werkzaam zijn bij de overstap tussen het vso en mbo, waar mogelijk gericht op cluster 4 leerlingen. Op basis van de resultaten uit zowel het kwantitatieve onderzoek van de projectgroep en de literatuurverkenning wordt vervolgens bepaald of er nog verder onderzoek of meer informatie nodig is om het door de projectgroep gestelde doel te bereiken.

De literatuurverkenning richt zich op de volgende thema's:

- Kenmerken van de vso-doelgroep; specifieke behoeften van deze doelgroep in een overstap naar het mbo.
- Voorwaarden en belangrijke elementen voor een succesvolle overstap voor vso-leerlingen naar het mbo.
- Belangrijke elementen van Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB)
- Belangrijke elementen van transfer- en overstapcoaches.

1.3 Methode

De literatuurverkenning is gericht op Nederlandstalige literatuur. Doel is zicht te krijgen op wat er op basis van eerder onderzoek al bekend is over de overstap van vso-leerlingen naar het mbo. De literatuur is deels aangeleverd door de projectgroep en bestaat verder uit rapporten die bekend waren bij de beide lectoraten. Ter aanvulling heeft een onderzoeker van lectoraat Jeugdzorg een beknopte search gedaan naar recente publicaties (sinds 2010) via (Nederlandstalige) relevante websites en zoekmachines. Er is geen systematische internationale search verricht in de wetenschappelijke bestanden vanwege het specifiek Nederlandse karakter van de vraag en de indruk dat er al behoorlijk wat onderzoek in Nederland is verricht dat antwoord kan geven op de vragen van de projectgroep.

De online zoektocht is gericht op cluster 4 leerlingen vanuit het vso, maar over deze specifieke groep is er weinig literatuur te vinden. Regelmatig worden cluster 3 en 4 samen beschreven, of worden vso leerlingen die de overstap maken genoemd als studenten binnen het mbo met een ondersteuningsbehoefte. Er is bijna geen literatuur over LOB gericht op cluster 4 leerlingen. Daarom is ook iets breder gezocht. De studies en rapporten die opgenomen zijn in deze verkenning zijn opgenomen in tabel 2.

Besproken studies

Er zijn 31 studies gevonden, gepubliceerd tussen 2012 en 2024. De meeste studies zijn recent en gepubliceerd sinds 2020. Dertien publicaties gaan over kwantitatief onderzoek. Dit betreft zowel onderzoek dat gebruik maakt van bestaande data als onderzoek waar nieuwe data verzameld worden. Het gaat om data van de onderwijsinspectie (3x), het CBS (2x), één studie hanteert in- en doorstroomcijfers en één studie gebruikt data uit een eerder onderzoek naar onderwijszorgarrangementen. Drie onderzoeken kijken naar de wettelijke kaders, bestaande rapporten en deze bieden de basis voor handreikingen die gedaan worden. Verder zijn er drie onderzoeken waar vragenlijsten zijn uitgezet. Respectievelijk onder oud-leerlingen (N=12) en onder docenten,

studieadviseurs e.d. (N=1214). In een studie werd een vragenlijst ingevuld door 138 betrokkenen uit het onderwijs.

Er zijn vijf onderzoeken waar kwalitatieve gegevens zijn verzameld. In totaal zijn in deze studies 17 leerlingen en 12 ouders gesproken en 24 docenten of andere betrokkenen bij leerlingen in het onderwijs.

Zeven studies doen verslag van literatuuronderzoek, een literatuurverkenning van meestal nationale, maar bij twee studies ook internationaal gepubliceerd onderzoek. In twee van de rapporten waar verslag gedaan wordt van literatuur, zijn ook docenten geïnterviewd (zie hierboven).

Dan zijn er nog enkele overige publicaties. Eén publicatie over een procesevaluatie van een coachingsmethodiek. Eén proefschrift over loopbaancompetenties. Eén overzicht van beleidsinstrumenten en één van juridische instrumenten, drie publicaties over 'tools': een checklist, werkbijeenkomsten met docenten om hen te stimuleren te focussen op krachten in plaats van problemen van leerlingen en gebruik van een kaartspel. Tot slot is er één publicatie waar ervaringen van jongeren en ouders zijn opgehaald via social media en een nieuwbrief, hier is onduidelijk hoeveel respondenten het betreft. Deze publicatie geeft desondanks wel mooie inzichten in de persoonlijke ervaringen van ouders, studenten en docenten.

Gezien de aard van de gebruikte studies kunnen we geen 'harde' uitspraken doen over werkzame elementen. Hiervoor is onderzoek nodig met een (quasi) experimentele opzet en liefst een of meer meta-analyses die de relatie van bepaalde elementen met uitkomsten voor leerlingen en ouders laten zien. Dergelijke studies vonden we nu niet. Wel kunnen we op basis van het verzamelde materiaal uitspraken doen over belangrijke beïnvloedende factoren.

Verder valt op dat er weinig onderzoek gericht zich specifiek richt op cluster-4, veelal wordt er gesproken over *studenten met een ondersteuningsbehoefte* of *kwetsbare studenten* die de overstap maken naar het mbo. Het gaat dus in de literatuur vaak over de overstap van een brede groep studenten naar het mbo. Het onderzoek van [Regioplan \(2023\)](#) richt zich specifiek op de overgang van vso naar mbo. In dit rapport worden ook vijf praktijkvoorbeelden uitgewerkt in verschillende regio's in Nederland. Eén document richt zich verder op de transitie vanuit het vso naar een andere plek. Dit document is meegenomen in de analyses omdat dit ook specifieke gaat over de overstap van speciaal onderwijs naar een reguliere setting.

Er wordt in twee documenten een poging gedaan om algemene aanbevelingen te concretiseren naar succesvolle 'ingrediënten' voor tijdens de overstap en veel voorbeelden gegeven van initiatieven die zijn

opgezet rondom de overstap. Zie [Bijdragen aan een succesvolle overgang](#) en [Ingrediënten succesvolle overstap](#). Hierin staan tips en praktijkvoorbeelden die zijn gericht op een succesvolle overgang van v(s)o naar het mbo voor studenten met extra ondersteuningsbehoeften.

Tabel 2. Auteurs, jaartal, titel, doelgroep, doel en methode van de publicaties meegenomen in de literatuurverkenning

Auteurs	Jaartal	Titel	Doelgroep	Doel	Methode
Abu Ghazaleh, Boendermaker, & Verheem	2022	Zij aan zij in de overstap: transfercoaching voor jongeren bij de overstap van pro/vso/vmbo/entreeonderwijs naar vervolgonderwijs of werk.	Een pilot onder 8 jongeren uit het pro/vso/vmbo/entreeonderwijs	Jongeren extra begeleiding te bieden in de persoon van een transfercoach die hen helpt bij de overstap van pro/vso/vmbo/entreeonderwijs en hen begeleidt in algemene zin	7 jongeren zijn op 3 momenten geïnterviewd: 3 interviews met ouders vragenlijst onder 8 coaches en 7 interviews gehouden.
Balans & Nederlandse Vereniging voor Autisme	2018	Studeren op het mbo met een beperking: zorgelijke ervaringen uit de praktijk.	Studenten met een beperking uit het mbo, hun ouders en docenten die werkzaam zijn op het mbo.	Ervaringen in kaart brengen van studenten, ouders en docenten hoe zij de overstap ervaren	Studenten met een beperking werden (via de sociale media en via nieuwsbrieven) gevraagd om hun ervaringen in het mbo te delen. Het is onduidelijk hoeveel studenten, ouders en docenten hebben gereageerd.
Coppens, Geertsma, & Mes	2018	Loopbaanbegeleiding voor jongeren in een kwetsbare positie in de regio Zuidoost-Brabant	Jongeren in een kwetsbare positie tot 27 jaar, in de regio Zuidoost-Brabant.	Ingrediënten ophalen voor een sluitende aanpak ter voorkoming van vroegtijdig schoolverlaten en ten behoeve van een duurzame arbeidsinpassing met een nadruk op transitie momenten (onderwijs-arbeidsmarkt).	Vragenlijst onder diverse professionals.
Doppenberg, Zandbergen, & Wiersema	2022	Een verkennend n en factorenonderzoek naar actoren van invloed op een succesvolle overstap van pro en vso naar mbo in Amsterdam	Professionals werkzaam in het mbo.	In kaart brengen welke actoren en factoren een rol spelen bij een succesvolle overstap vanuit pro en vso	Literatuurverkenning en 12 interviews met professionals vanuit vso (6), mbo (4) en gemeente (1)
Eimers & Kennis	2018	Evaluatie passend onderwijs sectorrapport mbo	Stand van zaken wat betreft het passend onderwijs in het mbo, niet specifiek gericht op vso.	In deze sectorrapportage is nagegaan in hoeverre mbo-instellingen activiteiten ondernemen om de doelen van passend onderwijs te bereiken en of die doelen bereikt worden	De sectorrapportage is een overkoepelend rapport specifiek gericht op het mbo, waarbij de resultaten van 12 rapporten die gaan over de evaluatie van passend onderwijs zijn geschreven, zie p. 3-4 in rapport, worden beschreven.

Eimers, Leest, Aalbers, et. al,	2019	Evaluatie en monitoring wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo. Tussenrapportage 2019 deel 1	mbo-breed.	Het rapport doet verslag van de eerste effecten van de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo die op 1 augustus 2017 in werking is getreden.	Mixed-methods design, van kwantitatieve data (data van aanmeldingen, enquêtes onder mbo-instellingen en studenten) en kwalitatieve data (expertsessies, case-studies bij mbo-instellingen).
Eimers, Leest, Jenniskens, & Beurskens	2020	Studeren met psychische problemen in het mbo: Een verkennend onderzoek.	Studenten die psychische problemen ervaren in het mbo.	In kaart brengen omvang problematiek in het mbo, hoe de specifieke context van het mbo eruit ziet, relevante samenwerkingsverbanden en knelpunten die ervaren worden.	Deskresearch naar beschikbare cijfers en literatuur, plus 12 interviews met professionals uit onderwijs, jongerenorganisaties en specialisten in jeugdhulp.
FLOOR jongeren-coaching	2020	Floor jongerencoaching. Interventiebeschrijving.	Jongeren van 15 tot 30 jaar die het lastig vinden om hun plek in te nemen in de maatschappij, bijvoorbeeld door een chronische aandoening of beperking (lichamelijk, verstandelijk of psychisch).	Een gedetailleerde interventiebeschrijving van de aanpak FLOOR jongerencoaching welke vindbaar is op de databank sociale interventies van MOVISIE.	Een procesevaluatie m.b.v. registraties, online vragenlijsten bij 14 jongeren en telefonische gesprekken met 12 jongeren en 25 coaches.
Groeneveld, Hermanussen en Schipperheyne	2015	Jongeren uit vso en pro op weg naar een baan. Een onderzoek naar de Borissystematiek van SBB.	Leerlingen uit het pro en vso.	Aanbevelingen ter verbetering en ter verdere onderbouwing van de Borissystematiek.	Deskresearch, gesprekken met stakeholders en bestudering van casussen.
Haandriksman & Pietersen	2017	Een verbinding in het vso. Afstemming tussen de uitstroomprofielen Arbeidsmarkt en Vervolgonderwijs.	Speciaal voortgezet onderwijs (alle clusters).	Een handreiking voor hoe vso-scholen inhoudelijk en organisatorisch afstemming kunnen organiseren tussen het uitstroomprofiel Arbeidsmarkt en Vervolgonderwijs.	Handreiking op basis van bronnenonderzoek en wettelijke kaders t.a.v. vso.
Hengst	2024	Verbeterde overstap vso-mbo voor vso Cluster 4	Leerlingen uit het vso die de overstap maken naar het mbo.	De focus ligt bij de omschrijving van de doelgroep, de knelpunten en succesfactoren bij de overstap.	Bronnenonderzoek in diverse Nederlandse databanken met gerichte zoekwoorden, leidend tot 26

					artikelen/rapporten gericht op overstap vso-mbo
Ingrado	2023	Analyse 16- en 17-jarigen die zonder startkwalificatie stoppen met de opleiding.	16-17 jarigen die zonder startkwalificatie stoppen met hun opleiding	Advies aan OCW wat betreft de huidige wettelijke mogelijkheden voor deze doelgroep.	Overzicht van alle wettelijke en juridische kaders over dit onderwerp
Inspectie van het Onderwijs	2021	De staat van het (voortgezet) speciaal onderwijs	Speciaal voortgezet onderwijs (alle clusters)	In kaart brengen naar de manier waarop het onderwijs zich aanpast aan corona-omstandigheden.	De inspectie voerde een monitoronderzoek uit, over reeds beschikbare data
Inspectie van het Onderwijs	2022	Technisch rapport hoofdstuk (voortgezet) speciaal onderwijs: Staat van het onderwijs 2022.	Speciaal voortgezet onderwijs (alle clusters)	In kaart brengen naar de manier waarop het onderwijs zich aanpast aan corona-omstandigheden.	De inspectie voerde een monitoronderzoek uit over reeds beschikbare data
Inspectie van het Onderwijs	2023	De staat van het (voortgezet) speciaal onderwijs	Speciaal voortgezet onderwijs (alle clusters)	In kaart brengen van de staat van het onderwijs.	De inspectie voerde een monitoronderzoek uit over reeds beschikbare data
Kennis et al.	2023	Monitor passend onderwijs in het mbo, meting 2022	mbo-studenten	Om de ontwikkeling van passend onderwijs in het mbo te volgen, voeren KBA Nijmegen, ECBO en ResearchNed, in opdracht van het ministerie van OCW, de monitor Passend Onderwijs mbo uit	Vragenlijsten onder beleidsmedewerkers (n=37), opleidingsmanagers (n=165), zorgcoördinatoren (n=53) en studenten (n=4133) en verdiepende interviews (n=11)
Kennispunt Passend Onderwijs, MBO Raad	2022	Checklist negen ingrediënten voor een succesvolle overgang v(s)o-mbo.	Voor leerlingen die de overstap maken vanuit het vso naar student binnen het mbo	Tips en praktijkvoorbeelden die een succesvolle overgang stimuleren.	Een overzicht van negen succesvolle ingrediënten rondom de overstap, gebaseerd op handreiking Steunpunt Passend onderwijs, VO-raad, Po-raad (20220)
Koopman, & Ledoux	2018	Doorstroom naar het mbo en succes in het mbo van jongeren uit praktijkonderwijs, vmbo-b en vso	Jongeren die tussen 2010-2016 vo hebben verlaten (voor invoering passend onderwijs + vergelijking	In kaart brengen of de invoering van het passend onderwijs bij deze kwetsbare groep jongeren gevolgen heeft gehad voor de overstap naar het mbo.	CBS data: kwantitatieve data-analyse, over cohorten schooljaren instroom mbo 2010-2016.

			met cohort na invoering passend onderwijs).		
Korpershoek et. al.	2022	Effectieve loopbaanoriëntatie en loopbaanbegeleiding (LOB) in het vmbo: een overzichtsstudie van nationale en internationale literatuur	Vmbo-leerlingen	Weergave van effectieve elementen in LOB binnen het vmbo.	Literatuurstudie van (quasi-) experimenteel onderzoek naar de aanpakken voor LOB in zowel nationale en internationale literatuur. Analyse van 69 studies naar effectieve elementen van LOB.
Kuijpers	2003	Loopbaancompetenties	Werkenden	Promotie-onderzoek naar loopbaancompetenties en hun relatie met loopbaanactualisatie bij werknemers.	Het proefschrift bevat hoofdstukken waarin verschillende onderzoeksvragen worden beantwoord en diverse methoden worden ingezet. Het proefschrift vormde de start van een reeks onderzoeken naar <i>loopbaancompetenties</i> , o.a. ook in het vmbo en mbo.
NJi & ECBO	2021	Succesvolle aanpakken mbo-studenten in kwetsbare posities.	Uitvallers uit het voortgezet onderwijs, instromers vanuit het praktijkonderwijs, vso, ISK, bijstandsgerechtigden en statushouders die een reïntegratietraject volgen	In kaart brengen effectieve elementen van succesvolle aanpakken voor deze groep.	Een literatuurverkenning naar effectieve elementen binnen interventies die zijn uitgevoerd, wat maakt deze effectief? Er wordt gekeken naar 'Praktijkleren' en 'Zorg in School', middels CIMO-methodiek (context-interventie-mechanisme-outcome).
Paulusma, & Boendermaker	2022	Een vroeg begin is het halve werk. Aangrijpingspunten voor vroegtijdige begeleiding op school	320 Vso en Pro leerlingen die aangemeld waren bij Altra College (vso), School2Care, STOP of Transferium	a.h.v. bestaande data schoolloopbanen en hulpverlenings-geschiedenissen van leerlingen in deze voorzieningen nagaan	Secundaire analyse van bestaande data gericht op onderscheiden subgroepen met HOMALS analyse (multiple correspondentie analyse voor nominale data).
Paulusma, & Kuiper.	2022	Op zoek naar passend onderwijs. Schoolloopbanen van leerlingen in het speciaal onderwijs	Leerlingen in het vso en onderwijs-zorgvoorzieningen	Aanknopingspunten vinden voor betere begeleiding en ondersteuning van leerlingen in het vso en onderwijs-zorgvoorzieningen	Retrospectieve interviews met 10 leerlingen en 9 ouders van (niet altijd dezelfde) leerlingen.

Putman, & Woittiez	2020	Meer meedoen. Inzicht in de onderwijs- en arbeidsmarkt-deelname van mensen met een licht verstandelijke beperking.	Mensen met een licht verstandelijke beperking.	Inzicht in aantal mensen me LVB in onderwijs en arbeidsmarkt en de bevorderende en belemmerende factoren bij deelname aan onderwijs & arbeid en volhouden ervan.	Berekeningen bestaande data over cijfers LVB literatuurstudie van 40 internationale en nationale studies via snowball sampling
Regioplan	2023	De overstap van vso naar mbo: Hoe kan de overstap worden versoepeld?	Vso leerlingen, cluster 3 en 4	Handvatten bieden bij het terugdringen van voortijdig schoolverlaten en uitval van voormalige vso-leerlingen in het mbo	Kwantitatieve analyse bestaande data van CBS, DUO, Inspectie onderwijs, over instroom en studiesucces van vso leerlingen (in de data kan geen onderscheid gemaakt worden tussen cluster 3 en 4). Vragenlijst onder coördinatoren doorstroompunten (n=31)
Roos, de & Bloem.	2014	Uit het voortgezet speciaal onderwijs, en wat dan? Sociaaleconomische trends 2014	Voortgezet speciaal onderwijs	In kaart brengen waar leerlingen uit het vso terecht komen	Analyse CBS data
Schuman, Oosting, & Ommeren.	2012	Verbetering aansluiting vso-mbo.	Gericht op leerlingen in het vmbo en havo onderwijs van Heliomare. o.a. fysieke beperking (cluster 3) en/of een diagnose in het autistisch spectrum (cluster 4).	Onderzoeken welke elementen een rol spelen bij de aansluiting tussen vso en mbo door leerlingen te bevragen op kerncompetenties van docenten en uitproberen aanpassingen in bestaande onderwijsprogramma's.	vragenlijst oud-leerlingen (n=12) en ambulant begeleiders (n=4). Docenten (n=onbekend) hebben kritisch naar studiehandleidingen gekeken.

Slagter, & Enthoven.	2023	Aanzetten tot Veerkracht. Bijdrage van de Entreeopleiding aan de veerkracht van studenten.	Studenten op entree en mbo-2 niveau.	Met aanpak in vier werkbijeenkomsten met docenten van entree en mbo 2 niveau de blik verleggen van aanwezige risicofactoren naar de krachten en hulpbronnen van studenten om een positieve ontwikkeling teweeg te brengen.	N=60 mbo-docenten van entree en mbo-niveau 2 die zijn bevraagd over studenten die een diploma behalen of vroegtijdig school verlaten.
Slagter, & Veldhuizen.	2022	“Ik dacht dat ik het niet kon.” De bijdrage van de entreeopleiding aan de veerkracht van studenten.	Gediplomeerde studenten van een entreeopleiding.	Kijken hoe de entreeopleiding bijdraagt aan veerkracht van de studenten.	Dit onderzoek gaat over veerkracht onder studenten van entreeopleidingen, dus niet specifiek voor leerlingen afkomstig van het vso. Er is met 14 gediplomeerden een bestaand kaartspel gebruikt als methode over hulpbronnen, persoonlijke eigenschappen en competenties.
Steunpunt Passend onderwijs, VO-raad, Po-raad	2020	Bijdragen aan een succesvolle overgang van v(s)o naar mbo voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	Leerlingen uit het v(s)o.	Wat kan er gedaan worden om de overgang van deze jongeren van het v (s)o naar het mbo te ondersteunen? De handreiking geeft hiervoor aandachtspunten, tips en praktijkvoorbeelden.	Inventarisatie van bestaande data en rapporten
Ten Brug en Postma	2019	Vechten voor een plek in de samenleving. Jongeren in een kwetsbare positie: cijfers en verhalen over de zoektocht naar een plek om te leren en/of werken.	Pro- en vso-jongeren uit Friesland.	Het Fries Sociaal Planbureau (FSP) heeft in kaart gebracht hoe de loopbanen van jongeren uit het pro- en vso- na het verlaten van school verlopen en wat succesfactoren zijn voor een soepele overgang naar werk of verder leren.	Bestudering doorstroomcijfers en verhalen van professionals over de jongeren die zij begeleiden/ hebben begeleid.
Warps, et. al.	2021	Verkenning vervolgonderwijs. Wensen van het vervolgonderwijs betreffende kennis en vaardigheden van geslaagden uit het voortgezet onderwijs.	docenten, studieadviseurs, aansluitingscoördinatoren en studieloopbaan-begeleiders, die betrokken zijn bij het onderwijs aan studenten in het mbo, hbo en wo.	Het vaststellen van de wensen van het vervolgonderwijs over de kennis en vaardigheden waarover studenten idealiter dienen te beschikken aan de start van de verschillende opleidingen	Vragenlijstonderzoek onder docenten, studieadviseurs, aansluitings-coördinatoren en studieloopbaan-begeleiders (N=1215). En secundaire analyses op data van de Monitor en de Startmonitor.

2. KNELPUNTEN OVERSTAP VSO-MBO

2.1 Cluster 4 leerlingen

De achtergrond van leerlingen in het cluster 4 is zeer divers en ook de problemen waar zij tegenaan lopen verschilt (Eimers et al., 2013). De meeste leerlingen uit het vso cluster 4 zijn man (Regioplan, 2023) en zij wonen doorgaans thuis (Hagen & Marx, 2009). De vragen die cluster 4 leerlingen hebben omvatten vaak meerdere levensgebieden en zijn niet alleen tot school beperkt. De leerlingen worden gekenmerkt door verschillende kwetsbaarheden (Paulusma & Kuijper 2022) en is er sprake van meervoudige problematiek. Ze hebben te maken met één of meer van de volgende punten: psychische of gedragsproblemen, een verstandelijk beperking of een laag IQ, een moeilijke thuissituatie, trauma, vatbaar zijn voor criminaliteit en financiële problemen (Paulusma & Kuiper, 2022). De omgeving en thuissituatie van deze jongeren is vaak niet optimaal, meestal hebben zij een minder steunend netwerk (Doppenberg, Zandbergen en Wiersema, 2022). Eimers et al. (2013) identificeerden drie subgroepen binnen cluster 4 problematiek: leerlingen met internaliserende problemen, externaliserende problemen of een combinatie van beiden. Waarbij internaliserende problematiek zich vooral naar ‘binnen’ richt, zoals angst of piekeren, uit externaliserend gedrag zich meer naar ‘buiten’ zoals afspraken niet nakomen en/of het tonen van agressie (Eimers et al., 2013). Het emotionele welbevinden van jongeren in het regulier onderwijs is in de periode 2017 en 2021 afgenomen (Boer et al., 2022), dit is niet bekend voor jongeren in het vso, maar in 2022 maakte 27% van het onderwijspersoneel in het speciaal onderwijs zich zorgen over het welbevinden van hun leerlingen (OCW, 2022a). Verder komt naar voren dat veel leerlingen gedurende hun schoolloopbaan in het voorgezet (speciaal) onderwijs al verschillende, soms problematische/traumatische, overstappen hebben meegemaakt tussen verschillende scholen (Paulusma & Kuiper, 2022; Paulusma & Boendermaker, 2022).

2.2 Knelpunten in de overstap vso-mbo

Er worden verschillende knelpunten beschreven in de overstap tussen het vso en mbo. In de literatuur wordt hierin voor zover wij hebben kunnen vinden geen specifiek onderscheid gemaakt voor cluster 4 leerlingen.

Onderwijsomgeving

Leerlingen uit het vso zijn gewend aan een onderwijsomgeving met veel individuele aandacht, kleine klassen en extra structuur en ondersteuning (Regioplan 2023, Balans & Nederlandse Vereniging voor autisme, 2018). De overgang naar het mbo is om deze reden vaak groot; het overzicht houden en de

structuur binnen een grote onderwijsorganisatie zoals het mbo is lang niet altijd duidelijk voor studenten.

Competenties en verwachtingen in het vso en mbo

Binnen het mbo wordt er een beroep gedaan op competenties die de leerlingen uit het vso tot dan toe vaak nog niet voldoende hebben geleerd. Deze competenties omvatten vaak studie- en executieve vaardigheden heden zoals plannen en organiseren, verantwoordelijkheid kunnen nemen en samenwerken (Regioplan 2023, Warps et al, 2021, Eimers & Kennis, 2018, Steunpunt Passend Onderwijs 2020). Kortom; zelfredzaamheid in een grote organisatie (Regioplan 2023, Schuman et al., 2012, Balans & Nederlandse Vereniging voor autisme, 2018). Docenten binnen het vso zijn onvoldoende bekend met de eisen die gesteld worden in het mbo, en binnen het mbo wordt de zelfredzaamheid van vso leerlingen overschat (Schuman et al. 2012).

Aan de andere kant wordt er door doorstroomcoördinatoren aangegeven dat leerlingen uit het vso vaak geen realistisch beeld of verwachting hebben van de mbo-opleiding die zij kiezen en dat er soms geen informatie wordt gedeeld door jongere en/of ouders/verzorgers over hun ondersteuningsbehoefte (Regioplan, 2023).

"Een betere samenwerking en uitwisseling tussen vso-scholen en mbo's kan veel betekenen in de succesvolle doorstroom van vso-leerlingen naar het mbo. Wat is er op een bepaald mbo mogelijk en wat niet? Hoe sluit dit aan bij de competenties van een vso-leerling? Waar vraagt dat aanpassingen of ondersteuning en waar is dit niet haalbaar? En als dit niet haalbaar is: welke alternatieven zijn er dan wel? Het leren begrijpen van elkaars wereld helpt de leerlingen een succesvolle start als student te geven." (Doorstroomcoördinator, Regioplan, 2023, pp 18).

Deskundigheid mbo, leerwerkbedrijven en stages

Er lijkt onvoldoende kennis te zijn op het mbo over kwetsbare studenten, waaronder studenten die afkomstig zijn van het vso en hoe je met deze groep het beste omgaat in de klas.

Ook bij leerwerkbedrijven of stages is er onvoldoende kennis over studeren met een beperking, waardoor de verwachtingen die docenten en bedrijven hebben mogelijk niet realistisch zijn. Stages zijn vaak een struikelblok voor mbo-studenten die afkomstig zijn uit het vso (Eimers et al., 2020). Hoewel er in de praktijk geen aanwijzingen zijn voor een actief ontmoedigingsbeleid voor kwetsbare studenten (Kennis et al., 2023, Regioplan, 2023, Steunpunt Passend onderwijs, 2022), ervaart een deel van de

ouders en jongeren dit wel zo. Ouders hebben dan het gevoel dat de afspraken die worden gemaakt tijdens het toelatingsbeleid niet worden nageleefd.

"Er werd mij eigenlijk niks gevraagd. Ik kreeg alleen te horen dat ze me niet wilden hebben omdat ik "te oud" (22 jaar), "te slim" en "te autistisch" ben. Ze gaven aan dat je ook groepsopdrachten zou hebben en "dat kan jij niet want je kan niet samenwerken door je autisme". Ik heb zelf eigenlijk niks kunnen inbrengen. Vóór mij überhaupt twee zinnen te laten spreken hadden ze hun oordeel al klaarliggen. Ik kon hier niks aan doen. En nu? Nu doe ik geen enkele studie en zit ik in de bijstand. Goed systeem hebben we in Nederland hè?" (leerling over overstap naar mbo in Balans & Vereniging van autisme, 2018, pp.20).

Samenwerking vso-mbo

Andere organisatorische knelpunten die worden genoemd in het Regioplan (2023) zijn dat vso en mbo onvoldoende op de hoogte zijn van elkaars werkwijze en handelen. Mbo's verschillen in het ondersteuningsaanbod dat zij aanbieden, waardoor het soms voor het vso lastig in kaart te brengen is welke hulp waar verkregen kan worden. Er wordt bij de aanmelding op het mbo soms onvoldoende gelet of de opleiding wel kan voldoen aan de ondersteuningsbehoefte van de leerlingen uit het vso (Regioplan, 2023). Sommige studenten 'verdwijnen', vooral studenten die niet direct doorstromen vanuit het vso. Het mbo ontvangt niet altijd de gegevens van deze leerlingen.

Samenvatting

- Cluster 4 leerlingen hebben in veel gevallen te maken met meervoudige problematiek. Dit verhoogt de kans op schooluitval (Gubbels et al., 2019). Daarom is het belangrijk extra aandacht te hebben voor achterstanden, schooluitval en vervolgtrajecten bij deze leerlingen.
- Er worden diverse knelpunten genoemd rondom de overstap tussen vso en mbo
  - Studenten beschikken nog niet altijd over de competenties die ze nodig hebben op het mbo zoals zelfstandig organiseren en plannen en worden hier nog onvoldoende op voorbereid.
  - De overgang van vso en in de inrichting daarvan (kleinere klassen, veel individuele begeleiding, veel structuur), naar het mbo (grote organisatie, zonder duidelijke structuur) is groot.
  - Er is onvoldoende kennis bij docenten, leerwerkbedrijven en stages over vso leerlingen en wat zij aan ondersteuning nodig hebben. Stages vormen een struikelblok.

- Een deel van de mbo-studenten uit het vso heeft onrealistische verwachtingen over de mbo-opleiding en student of ouders/verzorgers vertellen niet wat er aan ondersteuning nodig is.
- Verder ontbreekt het uitwisselen van informatie over leerlingen die niet direct doorstromen vanuit het vso en scholen kennen elkaars werkwijze onvoldoende (vso-mbo).

3. ADVIEZEN VOOR DE OVERSTAP VSO-MBO

3.1 Samenwerking vso en mbo

Om vso-leerlingen die overstappen naar het mbo goed te ondersteunen is betere samenwerking nodig tussen vso-scholen en mbo-instellingen (Eimers en Kennis, 2018; Regioplan, 2023) zodat zij op de hoogte zijn van elkaars werkwijzen en procedures rondom doorstroming, toelating en ondersteuningsaanbod voor vso-leerlingen in het mbo (Doppenberg et. al., 2022). Mbo-scholen lijken ‘passend onderwijs’ anders af te bakenen, waardoor scholen verschillen in de mate van ondersteuning die geboden wordt (Eimers en Kennis, 2018). Bij een ‘smalle afbakening’ wordt passend onderwijs bijvoorbeeld ingezet voor studenten met een beperking of chronische ziekte, terwijl bij een ‘brede’ benadering niet of minder een onderscheid wordt gemaakt in de oorzaak van de ondersteuningsbehoefte (Eimers en Kennis, 2018). Het is voor vso-scholen niet altijd duidelijk welke afbakening gebruikt wordt en welke invloed dit heeft op een keuze voor een student om een opleiding wel of niet te volgen. Vanuit de wet Educatie en Beroepsonderwijs zijn scholen verplicht studenten volledig en tijdig te informeren over hun ondersteuningsaanbod (artikel 7.4.8, tweede lid), het bevordert de samenwerking als alle informatie te vinden is op de website.

Vaste contactpersonen en het creëren van een regionaal netwerk

De samenwerking tussen vso en mbo kan bevorderd worden door te werken met vaste contactpersonen (Abu Ghazaleh et. al., 2020; Kennispunt MBO Passend Onderwijs en MBO raad, 2022). Daarnaast wordt geadviseerd om een sterk regionaal netwerk te creëren, waar vso-scholen, mbo-instellingen, samenwerkingsverbanden en gemeenten aansluiten (Steunpunt Passend Onderwijs, 2020; Inspectie, 2021). En in het netwerk duidelijke afspraken te maken over procedures, het doorstroomdossier, taken en rollen en de samenwerking rond de overgang. Hierdoor wordt het succes van de overstap naar het mbo minder afhankelijk van individuen. Deze afspraken kunnen gemaakt worden in al bestaande afstemmingsoverleggen.

Overstap-studenten in beeld bij vso en mbo

Een goede samenwerking tussen de vso-scholen en mbo-instellingen is niet alleen van belang voor een goede overstap, maar ook om studenten in het mbo op te merken die ondanks hun aanmelding bij een mbo-opleiding afwezig zijn in de lessen (Steunpunt Passend Onderwijs, 2022). Vso-scholen kunnen deze leerlingen in beeld houden (in het kader van hun na-zorgplicht) door bij start van het schooljaar contact op te nemen met de mbo-instelling om na te gaan of de student aanwezig is in de lessen en dit minimaal

een half jaar te blijven volgen (Steunpunt Passend Onderwijs, 2020). Een vaste contactpersoon helpt hierbij.

Samenvatting

- Verbeter de samenwerking tussen vso en mbo door:
  - Duidelijkheid bij vso-scholen over de verschillende aanmeldprocedures- en het ondersteuningsaanbod van mbo-instellingen.
  - Maak de samenwerking niet complex. Wijs voor (per school/instelling) één of een aantal contactpersonen aan die het contact onderhoudt met de toeleverende/ontvangende school/instelling.
  - Organiseer een sterk regionaal netwerk, waar afspraken over samenwerking vastgelegd worden.
  - Houd leerlingen in beeld die de overstap maken, ook als zij uiteindelijk niet verschijnen op de opleiding waar ze zich voor aangemeld hebben.

3.2 Noodzakelijke kennis en expertise in mbo en vso

Mbo-instellingen

Volgens een deel van de studenten en ouders hebben mbo-docenten te weinig kennis en expertise hebben over de vso-doelgroep (Balans en Nederlandse Vereniging voor Autisme, 2018; Eimers & Kennis, 2018; Paulusma & Kuipers, 2022). Docenten ontbreekt het daarbij ook aan kennis over methodieken en technieken voor passende begeleiding en coaching (Paulusma & Kuipers, 2022). Lang niet altijd zijn docenten in staat om een pedagogisch didactisch klimaat te creëren dat aansluit bij de behoeften van deze doelgroep (Doppenberg et. al., 2022).

"Intern geven wij het laatste jaar veel workshops over autisme, ADHD, executieve functies en depressies. Wij merken dat docenten in sommige gevallen het verschil tussen onwil en onmacht van de student vergeten. Passend Onderwijs in huis hebben wil niet altijd zeggen dat er "passend wordt onderwezen". (Docent, Balans en Nederlandse Vereniging voor Autisme, 2018, pp. 24).

Andere knelpunten die naar voren komen in o.a Eimers en Kennis (2018) en Regioplan (2023) is de omvang van de klassen (te groot) en de beschikbare middelen en capaciteit (te weinig) om passende ondersteuning te realiseren. Dit terwijl mbo-instellingen verplicht zijn doeltreffende aanpassingen door te voeren wanneer een jongere met extra ondersteuningsbehoeften een opleiding wil volgen aan die instelling. Overigens geldt deze verplichting niet als deze aanpassingen een onevenredige belasting

vormen die redelijkerwijs niet van een instelling gevraagd kan worden (Steunpunt Passend Onderwijs, 2020). Het realiseren van een ondersteuningsaanbod wordt bemoeilijkt doordat er verschillen zijn in aantal studenten met ondersteuningsbehoeften per opleiding (Eimers & Kennis, 2018).

"Deze jongeren zijn heel gemotiveerd om een diploma te halen. Ze zouden baat hebben bij een opleiding op maat waarbij ze zichzelf zo hoog mogelijk kunnen kwalificeren." Door het gebrek aan middelen is het onderwijs aanbod weinig flexibel. Denk aan instroommomenten, begeleiding op maat, roostering op maat, aangepaste onderwijstijd, et cetera. " (Doorstroomcoördinator, Regioplan, 2023, pp. 23)

Het ondersteuningsaanbod binnen mbo-instellingen werd vaak aangeboden buiten de klas. Deze ondersteuning heeft positieve effecten, zoals dat de student meer zelfvertrouwen krijgt, de leerstijl verbetert en een beter zelfbeeld krijgt. Studenten vinden het fijn om met iemand hun problemen te bespreken. De expertise van deze tweedelijnsondersteuning staat echter nog vaak ver af van vakdocenten die dagelijks met de studenten om gaan. Ook zorgt tweedelijnsondersteuning ervoor dat de student verder af komt te staan tot de groep of klas, doordat de ondersteuning buiten de les plaatsvindt. Studenten met een ondersteuningsbehoefte hechten waarde aan de band die zij hebben met een mentor of andere docenten en zouden graag zien dat zij een grotere rol kunnen betekenen in de begeleiding (Eimers et al., 2020). Bovendien legt extra (vaak individuele) ondersteuning buiten de klas een grote claim op de ondersteuningscapaciteit. Ondersteuning zou daarom meer tijdens de lessen door de vakdocenten plaats moeten vinden, benadrukken Eimers en Kennis (2018). Er vindt op dit moment een verschuiving binnen het mbo plaats naar meer ondersteuning binnen de klas (Regioplan, 2023). Het is tussen mbo-instellingen echter zeer verschillend hoe deze ondersteuning georganiseerd wordt. Er is professionalisering nodig van docenten, ook in hoe zij hun kennis en vaardigheden in kunnen zetten in de klas om deze studenten te begeleiden. Een voorbeeld hiervan is School als Werkplaats (SAW), waarbij door inzet van externe hulpverleners, in de klas, dicht bij de student en de docent/coach hulp ingezet kan worden (Regioplan, 2023).

In een aantal onderzoeken naar ondersteuningsbehoeften van leerlingen op het vso of studenten in kwetsbare posities, wordt benoemd welke kennis en expertise vakdocenten nodig hebben (Paulusma & Kuiper, 2022; Doppenberg et al., 2022; Lukassen, 2019). Belangrijke elementen in het contact met deze leerlingen zijn: makkelijk toegankelijk zijn voor leerlingen, een vertrouwensband opbouwen, oprechte interesse tonen, empathisch zijn, je gelijkwaardig opstellen, gelijkwaardigheid, je gezien voelen en richten op wat goed gaat (Abu Ghazaleh et. al., 2022; Paulusma & Kuipers, 2022). De werkrelatie tussen docent of coach wordt zelfs als cruciaal gezien om voor jongeren met gedragsproblemen de draad weer

op te kunnen pakken op school (Pronk, 2021). Hoewel dit onderzoek zich richt op de methode School2Care, waarbij jongeren een van 8.00 tot 20.00 geïntegreerd aanbod krijgen van onderwijs, zorg en begeleide vrijetijdsbesteding (Pronk, 2021) zijn er voor het reguliere onderwijs wel interessante elementen die toegepast kunnen worden zoals oprechte interesse tonen, in stappen toewerken naar een realistisch perspectief zodat jongeren weten waarvoor ze ‘het doen’, duidelijke structuur bieden en een duidelijke focus op consequenties in plaats van straf (Pronk, 2021).

“En wat voor mij altijd heel belangrijk is geweest, zijn leraren die een band met je opbouwen. Daar heb ik heel erg, ja dat werkt voor mij gewoon. Daar kan ik gewoon dan voel ik me.. dan ga ik met een fijn gevoel de les in, doe ik.. kan ik.. krijg ik het meeste af in de les en ja is het ook nog eens gezellig, dus.” (leerling, in Paulusma & Kuiper, 2020, pp. 11)

Een voorbeeld van een specifiek onderwijsklimaat waarin veel aandacht is voor de werkrelatie tussen docenten en leerlingen is traumasensitief onderwijs (Coppens et al., 2021). Veel leerlingen op het voortgezet speciaal onderwijs maken ingrijpende jeugdervaringen mee die weer invloed hebben op hoe kinderen zich op school/in de klas uiten (Offermans & Asselman, 2024). Het gaat hier om het creëren van een onderwijsklimaat dat helpend kan zijn bij leerlingen die bepaald gedrag laten zien binnen de klas en hoe je hier mee om kunt gaan in de klas en organisatiebreed (Offermans & Asselman, 2024).

Lukassen (2019) beschrijft aanvullende taakomschrijvingen voor docenten die lesgeven aan studenten in een kwetsbare positie, zoals: kennis hebben over de thuissituatie en/of gedragsproblemen van studenten en de invloed die dit op het leerproces heeft, kennis hebben van het voortraject van studenten en weten hoe je daarop kunt aansluiten, kennis van straat-, thuis-, en schoolcultuur en weten hoe hiermee om te gaan in het contact met studenten, op de hoogte zijn van instanties die hulp kunnen bieden, samenwerken met ouders, kennis hebben van de arbeidsmarkt en bijvoorbeeld passende toetsen kunnen maken.

Verder wordt in verschillende artikelen het belang van maatwerk benadrukt (Steunpunt Passend Onderwijs 2020; Eimers & Kennis, 2018; Putman & Woittiez, 2020; Inspectie van het onderwijs, 2023), zoals flexibiliteit in instroommomenten en het behalen van deelcertificaten. Tot slot wordt in de Staat van het Onderwijs (2023) genoemd dat sommige leerlingen baat hebben bij onderwijszorgarrangementen. Dit is een integraal aanbod van zorg en onderwijs.

Vso-scholen

Vso-scholen zouden beter zicht moeten krijgen op de competenties die vso-leerlingen nodig hebben om goed te functioneren in het mbo (Inspectie van het onderwijs, 2021; Steunpunt passend onderwijs, 2020). Voor studenten die de overstap maken, blijken zelfredzaamheid, plannen en structureren en hun sociale vaardigheden in veel gevallen achter te lopen op wat er van hen op deze gebieden verwacht wordt op het mbo (Balans & Nederlandse Vereniging voor Autisme, 2018). Aankomende studenten hebben lang niet altijd een goed beeld van de mbo-instelling en wat er van hen wordt verwacht (Steunpunt Passend Onderwijs, 2022). Vso-scholen kunnen hier aandacht aan besteden en studenten op voorbereiden, bijvoorbeeld binnen Loopbaanbegeleiding (LOB, zie hoofdstuk 5). Een ‘proeve van bekwaamheid’ wordt genoemd door Oosting et al. (2012) waarbij leerlingen in het vso demonstreren dat ze de competenties die belangrijk zijn in het mbo verworven hebben.

De overstap van het vso naar het mbo is een overstap van het speciaal onderwijs naar regulier onderwijs. Het vso kan toekomstige studenten voorbereiden op deze transitie door rekening te houden met verschillende factoren. Op basis van literatuuronderzoek zijn er 26 uitgangspunten opgesteld waaraan een school die de transitie van vso naar school of werk voorbereid zou moeten voldoen (Lierop & Koning, 2011). Uitgangspunten voor een ideale transitieschool die genoemd worden zijn *acceptatie van de beperking, aandacht voor werk en opleiding, aanpassen curriculum, autonomie en zelfbeschikking, barrières en oplossingen, wonen en vrije tijd, sociale contacten, begeleiding van leerlingen en ouders, professionaliteit van medewerkers, vastleggen van informatie, afstemming en samenwerking, tijd voor overleg en begeleiding, een vroege start, evalueren en gebruik van assessments* (Lierop & Koning, 2011). In het onderzoek van Paulusma & Kuiper (2022), waarin negen ouders zijn geïnterviewd over de overstap van het vso naar een vervolg, geven zij aan behoefte te hebben aan aandacht voor en begeleiding bij het ‘totaalpakket’ van deze leerlingen in de weg naar volwassenheid zoals meedenken over zelfstandigheid, wonen, basale vaardigheden, werk of vervolgopleiding.

Belangrijke elementen voor een soepele overstap vso-mbo

- Meer aandacht besteden aan oriënteren op vervolgopleiding en beroep zodat studenten realistische verwachtingen heeft van de opleiding in het mbo.
- Afstemming binnen de zorgprogramma's van het vso en loopbaanbegeleiding over welke ondersteuning nodig is bij het begeleiden naar vervolgonderwijs.
- Het betrekken van ouders bij de voorbereiding op de overstap naar het mbo, zodat zowel de leerling als ouders reële verwachtingen hebben van het mbo.

- Warme overdracht van vso leerlingen aan het mbo.
- Bespreken tijdens de intake wat een student qua ondersteuning nodig heeft

Samenvatting:

- Ondersteuning op het mbo van studenten afkomstig uit het vso, vindt nog vaak buiten de klas plaats, hoewel er een verschuiving plaatsvindt naar meer ondersteuning binnen de klas. Dit heeft voor-en nadelen. Studenten hechten waarde aan de band die zij hebben met hun mentor. Mbo-docenten ontbreekt het soms aan kennis en expertise over de specifieke 'vso doelgroep'. Professionalisering van mbo-docenten is hierin nodig.
- Vso-scholen doen er goed aan leerlingen beter voor te bereiden op de overstap, door extra aandacht te besteden aan competenties en vaardigheden die nodig zijn voor het volgen van een mbo opleiding (zelfredzaamheid, sociale vaardigheden, plannen en structureren), realistische verwachtingen te scheppen over het mbo bij leerling en ouders

3.3 Samenwerken met ouders/verzorgers

In veel van de studies in dit onderzoek wordt het betrekken van de ouders/verzorgers (verder: ouders) bij de opleiding in het algemeen en de overstap in het bijzonder als belangrijk aandachtspunt naar voren gebracht (Abu Ghazaleh et. al., 2020; Eimers & Kennis, 2018; Eimers et. al., 2020; Paulusma & Kuiper, 2022; Putman & Woittiez, 2020; Slagter & Veldhuizen, 2021; Steunpunt Passend Onderwijs, 2020). Door leerlingen gebruik te leren maken van hulpbronnen uit hun sociale omgeving kan hun zelfredzaamheid vergroot worden (Slagter & Van Veldhuizen, 2022). Uit eerder onderzoek (Baay, 2015; Slagter & Van Veldhuizen, 2021) komt naar voren dat leerlingen van de entree- en niveau 2 opleiding weinig gebruik maken van andere hulpbronnen dan hun mentor in hun opleiding. De mentor fungeerde in het eerste jaar bij deze groep de rol van coach, docent, mentor, hulpverlener en wegwijzer (Slagter & Veldhuizen, 2021). Studenten zijn minder geneigd een klasgenoot om hulp te vragen of een andere docent binnen de opleiding en werden hierin ook niet altijd gestimuleerd (Slagter & Veldhuizen, 2021). Dat zorgt voor afhankelijkheid van deze studenten van hun mentor. Belangrijk is dat er aandacht besteed wordt aan het aanleren van alternatieve oplossingsstrategieën buiten het vragen van hulp om aan de mentor. Op deze manier worden studenten zelfstandiger en veerkrachtiger (Slagter & Van Veldhuizen, 2022).

Samenwerken met ouders bij een kwetsbaar moment als de overstap naar een nieuwe school, is extra belangrijk. Ouders betrekken bij de studiekeuze van hun kind zorgt ervoor dat leerlingen een bewustere studiekeuze kunnen maken (Kuijpers et. al., 2017), maar ook tijdens het volgen van de mbo-opleiding helpt het om samen te werken met ouders. Ter voorbereiding van de overstap is het belangrijk dat

ouders (of belangrijke anderen) zo vroeg mogelijk betrokken worden (Steunpunt Passend Onderwijs, 2020). Zo kan tijdig besproken worden welke ondersteuningsbehoefte een leerling heeft en kan nagegaan worden of een vervolgopleiding die ondersteuning kan bieden.

“Heel essentieel.. is heel essentieel. Als je die driehoek niet hebt, kind, ouder, school, en dan ook nog de hulpverleners, dus eigenlijk een vierhoek, dan ga je nat. En dat merk ik tot aan nu toe, dat moet je gewoon echt helemaal spits hebben.” (Ouder, Paulusma & Kuipers, 2020, pp 13).

Aan de andere kant maken jongeren in deze leeftijdsfase een ontwikkeling door en maken zij zich meer los van hun ouders. Ze zijn bezig met het vormen van hun eigen identiteit, normen en waarden (Nationaal Jeugdinstituut, *zd*). Jongeren en jongvolwassenen hechten in deze tijd veel waarde aan vriendschappen en relaties (Nationaal Jeugdinstituut, *zd*). Tijdens het maken van een studie-en beroepskeuze hebben leeftijdsgenoten met hun verwachtingen ook (in)direct invloed op de studiekeuze van een jongere (Nationaal Jeugdinstituut, *zd*). Het kan een jongere helpen om met andere jongeren te praten over hun studiekeuze.

Samenvatting

- Bij de kwetsbare vso-doelgroep is het belangrijk het sociale netwerk te betrekken (in het algemeen en in het bijzonder bij de overstap). Vso-scholen en mbo-instellingen kunnen de zelfredzaamheid van deze jongeren vergroten door hen gebruik te leren maken van hun sociale netwerk.
- Belangrijke elementen bij het betrekken van het netwerk zijn (Steunpunt Passend Onderwijs, 2022):
  - Het netwerk vroegtijdig bij de studiekeuze en overgang naar het mbo betrekken
  - Informatiebijeenkomsten organiseren voor ouders omtrent verwachtingen op het mbo en de rechten en plichten bij de overgang
  - Bewustwording dat ouders aangeven bij het mbo dat er een ondersteuningsbehoefte is

3.4 Ondersteun jongeren bij de aanmelding en intake

In 2017 ging de wet ‘Vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht tot het mbo’ (VATmbo) in. Deze wet introduceerde een aantal maatregelen, waaronder (Eimers et al., 2019):

- De aanmelddatum van 1 april
- Voorschriften voor procedures en informatievoorziening
- Toelatingsrecht voor aankomende studenten

- Voorwaarden waaronder dat toelatingsrecht geldt
- Een verplicht bindend studieadvies in het eerste jaar

Doel van deze maatregelen is om de studiekeuze en het aanmeldproces te verbeteren om uitval en opleidingsswitchen te verminderen (Eimers et al., 2019). Deze maatregelen sluiten hiermee goed aan bij de knelpunten waar de vso-doelgroep tegenaan loopt. Deze maatregelen moeten het studiekeuze en aanmeldproces verbeteren, door leerlingen te stimuleren zich eerder te oriënteren en aan te melden voor een opleiding. Ook zou het toelatingsrecht ervoor moeten zorgen dat leerlingen altijd aangenomen worden door een mbo-instelling (mits er aan opleidingseisen voldaan wordt en er tijdig aangemeld wordt); op basis van cijfers en motivatie kan een student niet afgewezen worden. Het doel hiervan is dat er binnen de intakeprocedure aandacht is voor het bespreken van ondersteuningsbehoeften, zodat die al vroegtijdig duidelijk zijn. Dit alles zou bij moeten dragen aan een soepelere overgang naar het mbo. Met ingang van augustus 2023 is bovendien de wet Verbetering rechtsbescherming mbo-studenten in gang getreden. Deze wet verplicht organisaties om afspraken over extra ondersteuning schriftelijk vast te leggen voor studenten met een handicap of chronische ziekte (Kennis et al. 2023). De monitor passend onderwijs (meting 2022), laat zien dat de wetswijziging in 2017 de focus van de intake heeft laten verschuiven naar een kennismaking en eventuele bespreking van ondersteuningsbehoeften, waar voorheen meer de nadruk lag op een bespreking van motivatie en geschiktheid (Kennis et al. 2023). Er zijn grote verschillen in hoe mbo-instellingen de intake vormgeven: van alleen een welkom tot het uitgebreid in kaart brengen van ondersteuningsbehoeften. Het Steunpunt Passend Onderwijs (2020) adviseert instellingen ruimte te maken voor dit laatste. Het initiatief voor een gesprek over ondersteuningsbehoeften ligt in principe bij de jongere, maar het is belangrijk dat een begeleider de jongere stimuleert om het gesprek met de desbetreffende mbo-opleiding te voeren en hem hierin te ondersteunen. Belangrijk is dat ondersteuningsbehoeften zo vroeg mogelijk kenbaar worden gemaakt bij de mbo-instelling, zodat er nog bijgestuurd kan worden (Steunpunt Passend Onderwijs, 2020).

Verder komt uit het geraadpleegde onderzoek naar voren dat het belangrijk is dat er een goede (het liefst 'warme') informatieoverdracht plaatsvindt tussen de vso-school en mbo-instelling (Abu Ghazaleh et. al.,; Regioplan, 2023). Bij een warme overdracht zijn alle relevante personen rondom de aankomende student betrokken zowel vanuit het persoonlijk netwerk, de vso als de mbo school (Steunpunt Passend Onderwijs, 2022). In het project Start & Go MBO in de regio Arnhem (wat wordt genoemd als goede praktijk) worden een aantal randvoorwaarden aan een 'Warme overdracht' gesteld zoals dat deze altijd

met de jongere samen is, dat er eerlijkheid, betrouwbaarheid en transparantie moet zijn tussen de vso school en de mbo school en dat hier rekening mee moet worden gehouden op bestuurlijk niveau, door dit onderdeel op te nemen in de taakjaarplanning (Steunpunt Passend Onderwijs, 2022). In diverse regio's wordt een warme overdracht anders vormgegeven, voorbeelden en tips kunnen gevonden worden in het document: [Bijdragen aan een succesvolle overgang](#) en [Ingrediënten succesvolle overstap](#). Ter ondersteuning bij de warme overdracht kan er gebruik worden gemaakt van digitale uitstroomdossiers (Regioplan, 2023; Steunpunt Passend Onderwijs, 2020). Voordelen van een digitaal dossier zijn dat er uniformiteit komt in de intake- en doorstroomformulieren. Ook wordt geadviseerd om de overstap van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften te evalueren (Steunpunt Passend Onderwijs, 2020). Wat ging goed en wat kan beter? Was de begeleiding toereikend? Wat kan de mbo-stelling doen om de overstap nog beter te laten verlopen? Door als instelling gebruik te maken van doorstroomdata, kun je zicht houden op hoe het leerlingen vergaat in het vervolgonderwijs (Steunpunt Passend Onderwijs, 2020). Het is wel van belang hierbij duidelijke afspraken te maken met ouders en rekening te houden met de AVG richtlijnen, zie bijvoorbeeld [Aanpak IBP - Aanpak informatiebeveiliging en privacy in het onderwijs \(kennisnet.nl\)](#)

Tot slot wordt genoemd dat de nazorg die vso-scholen hun leerlingen bieden van grote meerwaarde is voor de overstap naar het mbo. Deze nazorg wordt door scholen verschillend vormgegeven. Het uitgangspunt is dat de school de nazorgtaak uitvoert gedurende minimaal een jaar nadat de leerling de school verlaten heeft (Steunpunt Passend Onderwijs, 2020). Doppenberg et. al., (2022) noemen dat er wel meer ruimte moet komen voor docenten om de nazorgplicht daadwerkelijk en inhoudelijk goed uit te voeren. Uit hun onderzoek komt naar voren dat de invulling van de nazorgplicht vaak bestaat uit twee telefoongesprekken met de betreffende jongere per jaar wat te beperkt is om nazorg goed vorm te geven.

Samenvatting

- Ondersteuning bij de aanmelding en intake is belangrijk om de overstap tussen het vso en het mbo te versoepelen. Dit kan gedaan worden door:
  - De leerling uit het vso begeleiden om de ondersteuningsbehoeften bespreekbaar te maken met de mbo-opleiding.
  - Te zorgen voor een warme informatieoverdracht tussen de vso school en het mbo
  - De overstap tussen het vso en mbo gezamenlijk te evalueren. Wat ging goed en wat kan beter?

- Vanuit de vso-school nazorg bieden.

3.5 Aandacht voor begeleiding bij stage en overgang naar werk

Stage

Uit verschillende rapporten komt naar voren dat stage een struikelblok is voor leerlingen met een ondersteuningsbehoefte, waaronder ook leerlingen uit het vso (Balans & Nederlandse vereniging Autisme, 2018; Eimers et al., 2020; NJI& ECBO, 2021; Regioplan, 2023).

Veel studenten kunnen binnen de relatief beschermende omgeving van het mbo met extra ondersteuning nog wel meekomen, maar dit lukt niet meer bij stage. Redenen die hiervoor genoemd worden zijn dat stagebedrijven vaak geen kennis hebben over autisme, ADHD of psychische problemen en wat dit betekent voor de ondersteuning die nodig is om te leren (werken) in een stage (Eimers et al, 2020). Afstemming op dit punt vanuit de opleiding met stagebedrijven ontbreekt.

“Niet kunnen voldoen aan de competenties die gevraagd worden waaronder zelfstandigheid, initiatief nemen, hulp vragen, samenwerken, reflectievermogen, je aan afspraken houden. Deze leerlingen hebben vaak nog geen enkele werkervaring. Contacten met klanten, collega’s leveren problemen op. Flexibiliteit in het schakelen van werkzaamheden is lastig. Opdrachten van school zijn te groot waardoor een leerling niet weet hoe te beginnen.

Stage is vaak niet bekend met stoornissen. Mentoren steken extra tijd in deze leerlingen, gaan vaker op stagebezoek of onderhouden het contact telefonisch meer geregeld. Ikzelf als begeleider ondersteun waar mogelijk, veelal bij plannen en organiseren. maar ook door middel van psycho-educatie, afstemmen met ouders, hulpverlening en school. Op jaarbasis heb ik 13 uur per leerling, wat voor de hier genoemde leerlingen veel te weinig is. Als het na telkens nieuwe interventies toch niet lukt, is vaak het zelfbeeld en het zelfvertrouwen van de leerling er niet op vooruit gegaan”. (mbo-docent, Balans & Nederlandse Vereniging voor Autisme, 2018, pp. 22).

Omdat stagebegeleiding vanuit de mbo-opleiding doorgaans op school plaatsvindt en niet ‘on the job’, helpt het deze studenten onvoldoende. De stagebegeleider vanuit school komt vaak maar een paar keer per jaar op locatie, bijvoorbeeld bij de start, een tussentijdse evaluatie en een eindevaluatie. Ondersteuning ‘on the job’ zou deze studenten helpen.

Samenvatting

- Stage is vaak een struikelblok binnen het mbo. Veel studenten kunnen binnen de relatief beschermende omgeving van het mbo met extra ondersteuning nog wel meekomen, maar dit lukt niet meer bij stage.

- Redenen hiervoor zijn dat stagebedrijven nog te weinig kennis hebben van studenten met een ondersteuningsbehoefte, de stagebegeleiding nog veel op school is en niet 'on the job' en veel studenten het lastig vinden om te voldoen aan de eisen van de praktijk.

Van mbo naar werk

Tot slot is voor studenten met een ondersteuningsbehoefte ook de overgang van mbo naar werk een risicomoment, ze staan er na hun studie ineens alleen voor (Eimers et al., 2020).

In de afgelopen jaren is in toenemende mate aandacht voor de overgang naar werk binnen het mbo. Zo is er in een gezamenlijk project van verschillende mbo-onderwijsinstellingen, met steun van Fonds Nuts Ohra (FNO) en de MBO-raad, de *Transitieroute*, ontwikkeld (Eimers & Raaijman, 2018; Eimers et al., 2020). Dit is doorgaande loopbaanbegeleiding voor mbo-studenten met een ondersteuningsbehoefte, die zich richt op het laatste jaar van de opleiding en het eerste jaar werk (Eimers & Raaijman, 2018). In de *Transitieroute* worden verschillende bouwstenen uitgewerkt en praktische adviezen gegeven rondom het organiseren van onderwijs in deze periode.

Adviezen die o.a. in de *Transitieroute* worden genoemd zijn (Eimers & Raaijman, 2018):

- Help studenten oriënteren op banen, door bijvoorbeeld een banenmarkt te organiseren
- Organiseer meeloopdagen
- Verzorg lessen gericht op hoe je solliciteert en wat daarbij komt kijken
- Zorgen dat de student een realistisch beeld heeft van wat de overstap van mbo naar werk betekent
- Oefenen met de nieuwe situatie, door bijvoorbeeld een stage of binnen het onderwijs door rollenspellen in de klas
- Zorg voor een warme overdracht tussen begeleider op school en de werkgever

Een verdere uitwerking van de adviezen kan gevonden in het artikel over de *Transitieroute* (Eimers & Raaijman, 2018).

Postma en Ter Burg (2019) identificeerden 24 factoren die de overgang van school naar werk of een plek om verder te leren, beïnvloeden. Dit gaat om factoren binnen de jongere zelf, zijn netwerk, en de omgeving organisatie waarmee de jongere te maken heeft. Benoemd wordt bijvoorbeeld het belang van een integrale blik van de betrokken professionals en professionals die beschikken over de benodigde kennis en vaardigheden om een jongere te kunnen begeleiden.

Samenvatting

- Ook de overgang van het mbo naar werk is een risicomoment
- In de Transitieroute (Eimers & Raaijman, 2018) is een doorlopende leerlijn ontwikkeld die zich richt op het laatste jaar in mbo en het eerste jaar in werk.
- Er zijn vele factoren die de overgang van school naar werk of een plek om verder te leren beïnvloeden, binnen de jongere zelf, het netwerk en organisatie.

3.6 Borging op bestuurlijk niveau

Een goede aanpak voor de overstap van vso naar mbo dient geborgd te worden op bestuurlijk niveau (Regioplan, 2023). Hierbij is het belangrijk dat goede initiatieven structurele financiering ontvangen en dat de directie en teamleden van de scholen en instellingen gemotiveerd zijn om de ondersteuning voor deze doelgroep te verbeteren. Ook helpt het als instellingen en scholen een breed gedragen visie hebben, die uitgewerkt is in beleid (Inspectie van het Onderwijs, 2023). Er wordt genoemd dat protocollen en procedures als knelpunt worden ervaren worden om snel en soepel tot gezamenlijke afspraken te komen (Eimers en Kennis, 2018). Het kan al helpen wanneer vso-scholen en mbo-instellingen kennis hebben van wet- en regelgeving, zodat er kennis is over waar ruimte is voor een flexibele aanpak en maatwerk (Steunpunt Passend Onderwijs, 2022).

Samenvatting

- Een duurzame aanpak vergt borging op bestuurlijk niveau.

4. TRANSFERCOACHING

Twee studies gaan in op manieren om de veelgenoemde individuele begeleiding die nodig is voor een goede overgang te organiseren en inhoud te geven. Een ‘tussenschakel’ lijkt eenvoudiger te organiseren en te faciliteren dan bijvoorbeeld alle mentoren van vso-instellingen en mbo-scholen meer tijd en ruimte te geven om een warme overdracht te realiseren (Doppenberg et. al., 2022). Een voorbeeld van zo’n ‘tussenschakel’ is transfercoaching. Zoals bekend bij de projectgroep, werken ook verschillende onderwijsinstellingen van de PrO-ROC-route hiermee. In 2020-2021 vond er een pilot plaats bij een aantal vso-scholen en mbo-instellingen in de regio Amsterdam, waarbij 10 jongeren een transfercoach toegewezen kregen. De transfercoach begeleidde hen bij de overstap naar werk of vervolgonderwijs (Abu Ghazaleh, et. al., 2020). De begeleiding startte in het voorlaatste schooljaar van het vso en werd voortgezet na vertrek van de vso-school. Het doel van transfercoaching is dat jongeren op alle levensgebieden begeleid worden, dus niet alleen in de overstap naar onderwijs of werk. Leerpunten uit het eerste jaar van deze pilot zijn:

- Niet elke coach past bij elk jongere, voor een goede werkrelatie is een ‘klik’ nodig en daarom is het belangrijk dat jongeren zelf hun coach kunnen kiezen. In de pilot werkte het goed om met speeddates te werken. Op basis daarvan kozen jongeren hun coach. Het bleek belangrijk dat de groep coaches waaruit gekozen kan worden divers is (gender, sociaal-culturele achtergrond) zodat jongeren een coach kunnen kiezen in wie zij zich kunnen herkennen.
- De coach heeft aandacht voor relatie-opbouw. Hier gaat veel tijd in zitten, omdat deze jongere zich in de regel niet makkelijk openstellen.
- De coach is open en betrokken, betrouwbaar, empathisch en heeft ook lef nodig (om dingen aan te kaarten, te regelen en organiseren). De coach beschouwt de jongere als gelijke en geeft vooral positieve feedback.
- De coach sluit aan bij de behoeften van de jongere. Het perspectief van de jongere is leidend, niet een begeleidings- of ondersteuningsplan.
- De coach heeft kennis van wet- en regelgeving, zodat deze domein overstijgend kan ondersteunen.
- De coach ondersteunt bij het vinden van een stageplek of werk of vervolgonderwijs.
- De coach is flexibel beschikbaar en is ook buiten kantoortijden bereikbaar voor de jongere.
- De coach heeft (methodische) kennis en ervaring met het begeleiden van jongeren.

Doppenberg et. al., (2022) benadrukken dat transfercoaching een warme overdracht tussen

onderwijsmedewerkers vanuit een het vso en mbo niet zou moeten vervangen. Dit is een belangrijk element voor een goede overstap.

Samenvatting

- Een voorbeeld voor individuele begeleiding van leerlingen bij de overstap naar vervolgonderwijs of werk is het werken met een transfercoach. De 'klik' met jongeren is daarbij belangrijk, evenals een open en ondersteunde, positieve houding.

5. LOOPBAANORIENTATIE EN -BEGELEIDING

Verschillende studies benadrukken dat een goede overstap tussen vso en mbo verbetering vergt van de huidige loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) (Abu Ghazaleh et. al., 2020; Doppenberg et. al., 2022; Regioplan, 2023; Steunpunt Passend Onderwijs, 2020). In het vmbo en mbo wordt loopbaanoriëntatie en -begeleiding vormgegeven aan de hand van de vijf loopbaancompetenties die (oorspronkelijk) geformuleerd zijn door Kuijpers (2003). Op het havo en vwo zijn scholen wel gebonden aan het bieden van loopbaanbegeleiding, maar mogen zij zelf invullen hoe zij dit doen. De vijf loopbaancompetenties zijn: kwaliteitenreflectie (wat zijn mijn competenties en vaardigheden?), motievenreflectie (wat vind ik leuk en waardevol?), werkexploratie (welke werkmogelijkheden zijn er voor mij?), netwerken (het opbouwen en onderhouden van contacten voor loopbaanontwikkeling) en loopbaansturing (het maken van weloverwogen keuzes en het ondernemen van acties om de loopbaan te sturen in de gewenste richting). Het ontwikkelen van deze loopbaancompetenties gaat niet vanzelf. In een loopbaangerichte leeromgeving worden kansen voor de ontwikkeling van loopbaancompetenties ten volle benut. Hierin is het belangrijk dat het curriculum praktijkgericht is en leerlingen concrete ervaringen biedt met de werkpraktijk (ook wel: 'praktijk nabije ervaringen'), er sprake is van een continue loopbaandialoog waarin leerlingen kunnen reflecteren op hun ervaringen (dit in tegenstelling tot het uitsluitend geven van advies, geven van feedback of communiceren van test-uitslagen), en leerlingen in staat worden gesteld hun eigen leerproces ten behoeve van hun loopbaanontwikkeling te sturen waardoor er sprake is van vraaggerichtheid (Kuijpers en Meijers, 2009).

De meeste LOB-interventies zijn gestoeld op de vijf loopbaancompetenties (Korpershoek et. al., 2022). Er is slechts een handjevol onderzoek dat aandacht besteedt aan LOB in het vso en een deel hiervan betreft onderzoek dat een regionaal beeld schetst (bv. Brabant, Friesland). Vanwege de schaarsheid van de beschikbare literatuur die betrekking heeft op het vso, wordt dit onderzoek wel meegenomen. Voordat we het vso-onderzoek bespreken, bespreken we eerst een onderzoek van Korpershoek en collega's (2022) dat in algemene zin inzicht geeft in effectief LOB. Zij deden een uitgebreide literatuurstudie van (inter)nationale onderzoeken naar belangrijke elementen van LOB voor vmbo-leerlingen. Wanneer er rekening gehouden wordt met de volgende elementen, is de kans op effectiviteit van een LOB-activiteit groter:

- Laat leerlingen tijdig beginnen met het oriënteren op het mbo (in de onderbouw).
- Leg verbinding met de praktijk. Dit kan door bijvoorbeeld snuffelstages, bedrijfsbezoeken en gastlessen.

- Geef de leerling een actieve rol. Geef leerlingen bijvoorbeeld een opdracht tijdens een bedrijfsbezoek, geef ze dan niet alleen een rondleiding.
- Bied als school een samenhangend traject aan. Dit kan bijvoorbeeld door LOB onderdeel te maken van het curriculum en een samenhangend traject te ontwikkelen voor onder- en bovenbouw.
- Besteed aandacht aan reflectie. Vmbo-leerlingen hebben vaak moeite om op eigen kracht hun kwaliteiten te zien en te onderbouwen. Geef leerlingen opdrachten waar ze aan het denken gezet worden over wat bij de hen past en waarom. Het is hierbij vooral belangrijk gesprekken hierover met leerlingen te voeren, waarbij de leerling eigen ervaringen inbrengt en de mentor de relatie legt met kwaliteiten en mogelijke toekomstige beroepen en daarbij horende opleidingen. Uit onderzoek blijkt dat schriftelijke reflectie weinig oplevert. Dit element zal ingewikkeld zijn bij de LOB voor leerlingen uit het vso, omdat deze leerlingen niet altijd het vermogen zullen hebben om te reflecteren. Bij deze doelgroep zal er meer sturing door de mentor (of andere begeleider) nodig zijn.
- Betrek ouders/verzorgers. Daarnaast is het ook belangrijk ouders en eventuele andere mensen uit het sociale netwerk bij LOB te betrekken. Ouders zijn de belangrijkste beïnvloeders en gesprekspartners bij studie- en beroepskeuze, al zijn zij zich hier vaak niet bewust van. Het ontbreekt ouders van leerlingen in het vmbo en mbo vaak aan basale informatie over de opleiding(s)mogelijkheden van hun kind. Ouders vinden zelf dat zij weinig betrokken worden bij LOB en hebben behoefte aan meer informatie voor schoolloopbaankeuzes. Zie hiervoor ook par. 3.3.
- Leer leerlingen omgaan met verwachtingspatronen. Voor leerlingen kan het ingewikkeld zijn om om te gaan met verschillende verwachtingspatronen vanuit school en thuis. Bijvoorbeeld als het gaat over verwachtingen rondom beroepen voor 'ons soort mensen' of beroepen specifiek voor jongens/meisjes. Ouders kunnen soms weinig ruimte geven voor eigen keuzes en wensen. Het is goed om op school de gesprekken hierover te voeren met de leerlingen.

Het onderzoek van Korpershoek en collega's richtte zich op LOB op het vmbo. Net als veel ander onderzoek naar LOB, staat hierin vooral de keuze voor een vervolgopleiding centraal. Maar LOB gaat in wezen over loopbaanoriëntatie in bredere zin. Voor het vso geldt dat - naast de keuze voor een vervolgopleiding (uitstroomprofiel Vervolgonderwijs) - LOB ook gericht kan zijn op de keuze voor werk (uitstroomprofiel Arbeidsmarkt) of dagbesteding (uitstroomprofiel Dagbesteding). Loopbaanoriëntatie en de keuze voor een beroep maken bijvoorbeeld onderdeel uit van de 'Borissystematiek' welke gericht

is op het voorbereiden van vso- en pro-jongeren op de arbeidsmarkt (Groeneveld et. al., 2015) of van methode FLOOR. Dit is jongerencoaching waarin een FLOOR jongerencoach samen met een mentor de vso-leerling naar passend werk begeleidt (FLOOR jongerencoaching, 2020).

Haandrikman en Pietersen (2017) benoemen dat het belangrijk is dat vso-scholen leerlingen de mogelijkheid bieden te switchen tussen uitstroomprofiel (zogenaamde 'overstappers'). Van sommige leerlingen is immers pas later duidelijk welk uitstroomprofiel het best passend is. In hun artikel bieden Haandrikman en Pietersen concrete richtlijnen voor hoe vso-scholen in de onderbouw inhoudelijke en organisatorische afstemming kunnen bereiken tussen het Arbeidsmarktgerichte uitstroomprofiel en het uitstroomprofiel Vervolgonderwijs waardoor overstappen van profiel mogelijk is. Dit wordt mogelijk gemaakt door het organiseren van een doorlopende leerlijn tussen de onder- en bovenbouw met aandacht voor LOB. Na een breed onderbouwprogramma zal de nadruk van LOB in de bovenbouw uiteindelijk voor de ene groep meer liggen op de keuze voor een vervolgopleiding en bij de andere groep op de keuze voor toekomstig werk. Hierin worden vooral aanpassingen geadviseerd in het onderbouwprogramma van het profiel Arbeidsmarkt waarbij de manier waarop LOB in het vmbo wordt vormgegeven een belangrijke inspiratiebron is. Om aansluiting tussen beide profielen mogelijk te maken, wordt geadviseerd om in de onderbouw (profiel Arbeidsmarkt) vooral te werken aan de kerndoelen vso, met extra accenten op: 1) het aanbieden van extra lesstof ten aanzien van de algemeen vormende vakken (avo-vakken), 2) het aanbieden van een LOB-programma waar de oriëntatie op het profiel Vervolgonderwijs deel van uitmaakt, en 3) het benutten van de praktijkvakken in de onderbouw van het profiel Arbeidsmarkt voor verkenning van de beroepsgerichte programma's met het accent op de transitiegebieden burgerschap, wonen, werken, en vrijetijdsbesteding. Vso-scholen kunnen dit extra aanbod op verschillende manieren organiseren, een viertal modellen wordt besproken in het artikel. Verder adviseren de auteurs dat de professionals die leerlingen begeleiden goed toegerust zijn om hoogwaardige begeleiding aan de doelgroep te kunnen bieden. De professionals dienen te kunnen werken met passende procedures en instrument.

Uit een onderzoek in de regio Zuidoost Brabant, komt naar voren dat er binnen LOB tijd en ruimte moet zijn voor wat de jongere zelf wil en kan, extra aandacht (en nazorg) voor jongeren die uitvallen of dreigen uit te vallen, aandacht voor de doorstroom, transitie en warme overdracht, sterke regionale samenwerkingen, en extra aandacht en zorg in het kader van hogere uitkomsten en een duurzamere uitkomst (Coppens et al., 2018). Daarnaast wordt in ditzelfde onderzoek benoemd dat het LOB-

programma beter geïntegreerd in het curriculum kan worden aangeboden, en geven docenten en begeleiders aan dat zij zelf meer kennis en vaardigheden zouden willen hebben om jongeren goede loopbaanbegeleiding te kunnen begeleiden. Tenslotte benoemen de auteurs dat ingezet moet worden op het betrekken van het eigen netwerk van de jongere. Ten Brug en Postma (2019) plaatsen hierbij als kanttekening dat niet alle jongeren beschikken over een sociaal steunnetwerk, waardoor zij veiligheid en een stabiele basis missen.

Jongeren heb vaak geen goed beeld van mbo-opleidingen en toekomstige beroepen (Doppenberg et. al., 2022), wat de kans op een keuze voor een opleiding die niet blijkt te passen, en daarmee voortijdig schoolverlaat, vergroot. LOB zou zich moeten richten op vergroting van kennis van leerlingen over opleidingen en beroepen, zodat zij hier realistischere verwachtingen van krijgen (Abu Ghazaleh et. al., 2020; Doppenberg et. al., 2022). Ook is het raadzaam om stil te staan bij de vraag of het beroep en de opleiding haalbaar is gezien de beperkingen van een jongere (Steunpunt Passend Onderwijs, 2020). Steunpunt Passend Onderwijs (2020) adviseert verder nog om de persoonlijke begeleiding, zorg en LOB al in een vroeg stadium met elkaar samen te laten werken (dus mentor, decaan en zorgcoördinator). Zorg dat de leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften in beeld zijn en bespreek gezamenlijke acties. De mentor is de spil bij de overgang. Daarnaast kan een transfercoach (zie hoofdstuk 4) van het mbo een belangrijke rol spelen in het onderhouden van de contacten en de begeleiding van de overgang (Steunpunt Passend Onderwijs, 2020).

Samenvatting

- Voor een verbeterde overstap tussen vso en mbo, is het belangrijk dat er meer aandacht besteed wordt aan LOB. Belangrijke elementen in LOB zijn:
  - Begin in een vroeg stadium en neem de interventies op in het curriculum.
  - Leg verbinding met de praktijk.
  - Biedt vso-leerlingen in de onderbouwfase een gelijksoortig programma aan zodat een switch in uitstroomprofiel mogelijk is.
  - Geef leerlingen een actieve rol waarbij er ruimte is voor vraaggestuurd werken.
  - Zorg voor een LOB-programma dat dialogisch is en waarin leerlingen reflecteren op hun ervaringen.
  - Betrek ouders/verzorgers.
  - Leer jongeren omgaan met verwachtingspatronen.
  - Werk samen als zorgcoördinator, decaan en mentor.

6. CONCLUSIE, DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN

Het doel van deze literatuurverkenning was inzicht krijgen in de volgende punten:

- 4) Kenmerken van de vso-doelgroep; specifieke behoeften van deze doelgroep in een overstap naar het mbo.
- 5) Voorwaarden en elementen voor een succesvolle overstap voor vso-leerlingen naar het mbo.
- 6) Belangrijke elementen van LOB
- 7) Belangrijke elementen van transfer- en overstapcoaches.

6.1 Cluster 4 leerlingen

De achtergrond van leerlingen (vooral jongens) in het cluster 4 en ook de problemen waar zij tegenaan lopen, verschilt (Eimers et al., 2013). Er is sprake van meervoudige problematiek en cluster 4 leerlingen hebben vaak verschillende kwetsbaarheden zoals psychische of gedragsproblemen, een verstandelijk beperking of een laag IQ, een moeilijke thuissituatie, kampen met trauma, zijn vatbaar voor criminaliteit en ervaren financiële problemen (Paulusma & Kuiper 2022). Meestal hebben zij een minder steunend netwerk (Doppenberg et. al., 2022).

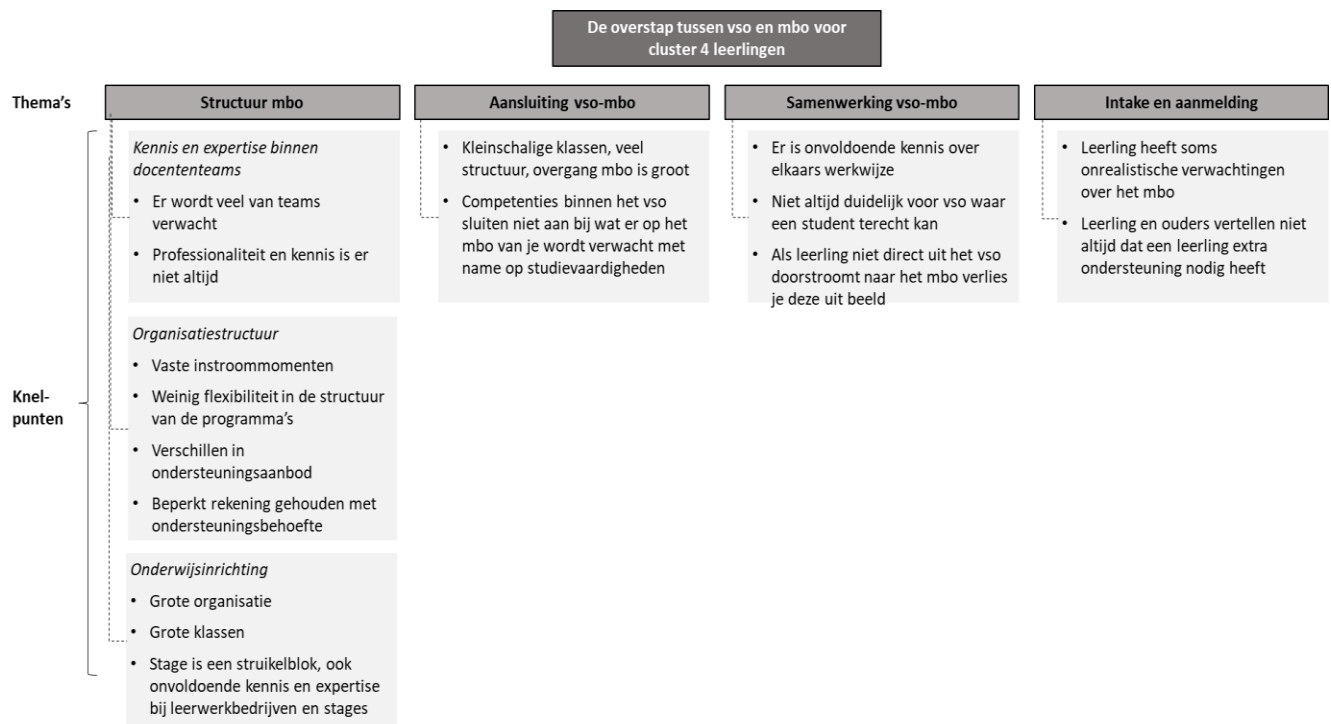
6.2 Voorwaarden, knelpunten en elementen voor een succesvolle overstap

Voor de verkenning zijn er rapporten van zowel kwantitatieve als kwalitatieve opzet bekeken. Het kwantitatieve deel van de onderzochte rapporten geeft veel inzicht in de bestaande structuren binnen het vso en mbo en hoe huidige wet- en regelgeving wordt toegepast met betrekking tot studenten met een ondersteuningsbehoefte. De kwalitatieve studies geven zicht op hoe docenten, ouders, jongeren en doorstroomcoördinatoren de overstap vso naar mbo ervaren en welke knelpunten, succesfactoren en aanbevelingen zij zien. Het zijn zeer diverse rapporten en al deze informatie is in het rapport gecategoriseerd in verschillende hoofdstukken met als doel om overzicht te creëren. Er zijn echter duidelijk veel overeenkomsten in studies en data. Sommige data raken ook logischerwijs aan elkaar, zoals een vso leerling die geen realistische verwachtingen heeft over de mbo-opleiding of het beroep, de link daarmee met LOB, het betrekken van de ouders hierbij, maar tegelijkertijd ook de hulp die een transfercoach kan bieden mocht er ondersteuning nodig zijn. Er is dus overlap tussen de verschillende knelpunten en elementen die belangrijk zijn tijdens de overstap.

De knelpunten en elementen die belangrijk zijn tijdens de overstap, komen volgens ons samen in vier thema's die de bevindingen uit hoofdstuk 3 t/m hoofdstuk 5 weergeven: 1) de structuur binnen het mbo, 2) de aansluiting tussen vso-mbo, 3) de samenwerking tussen vso en mbo, 4) intake en

aanmelding. Zie figuur 1 voor een grafische weergave van de knelpunten en figuur 2 voor belangrijke elementen tijdens de overstap. De figuren zijn gebaseerd op de informatie uit hoofdstukken 3 en 5 en is specifiek gericht op elementen uit de overstap.

Figuur 1. Knelpunten tussen vso-mbo

Figuur 2. Belangrijke factoren voor een betere overstap vso-mbo

De overstap tussen vso en mbo voor cluster 4 leerlingen				
Thema's	Structuur mbo	Aansluiting vso-mbo	Samenwerking vso-mbo	Intake en aanmelding
Aanbevelingen	<i>Kennis en expertise binnen docententeams</i> • Structurele middelen voor professionalisering in teams met name bij basisondersteuning in de klas • Kennis hebben van elementen in het contact met deze doelgroep, zoals een band opbouwen • Structureel middelen om een breed gedragen visie te ontwikkelen rondom de overstap <i>Organisatiestructuur</i> • Ruimte maken voor maatwerk • Flexibiliteit in instroommomenten • Ondersteuningsaanbod duidelijk communiceren • Eenduidig beleid rondom intakes <i>Onderwijsinrichting</i> • Nog meer aandacht voor ondersteuningslijn binnen praktijkbegeleiding en stage	• Meer aandacht besteden aan oriënteren op vervolgopleiding en beroep zodat de student realistische verwachtingen heeft van het mbo • Afstemming binnen de zorgprogramma's van het vso en loopbaanbegeleiding over welke ondersteuning nodig is bij het begeleiden naar vervolgonderwijs • Bespreken tijdens de intake wat een student qua ondersteuning nodig heeft • Inzetten van transfercoaches	• Elkaars taal leren kennen bij procedures en ondersteuningsaanbod – Welke procedures zijn er? – Hoe ziet het ondersteuningsaanbod eruit? – Hoe wordt passend onderwijs ingericht? • Vaste contactpersonen binnen vso en mbo • Regionaal netwerk, waarbij vso-scholen, mbo-instellingen, gemeenten en samenwerkingsverbanden aansluiten en duidelijke afspraken maken over procedures, het doorstroomdossier, taken en rollen en de samenwerking rond de overgang • Evalueren van de overstap • Gebruik maken van doorstroomdata tussen vso en mbo	• Warme overdracht tussen vso en mbo met behulp van digitale uitstroomdossiers • Vso-scholen kunnen in het kader van na-zorgplicht contact blijven onderhouden met vast contactpersoon op mbo om te kijken of de student is gestart. Belangrijk om dit nazorgbeleid structureel vorm te geven • Het betrekken van ouders bij de voorbereiding op de overstap naar het mbo, zodat zowel de leerling als ouders reële verwachtingen hebben van het mbo • Begeleiden van de jongere en of ouders bij het benoemen van de ondersteuningsbehoefte tijdens de intake • Inzetten van transfercoaches

6.3 Belangrijke elementen van LOB

Er is weinig informatie te vinden over LOB specifiek gericht op de vso-doelgroep. Wat wel bekend is, is dat LOB breed georiënteerd dient te zijn (op meerdere uitstroomprofielen) omdat vaak pas gaandeweg duidelijk wordt welk profiel het beste aansluit bij een leerling. Het is dan helpend als leerlingen dezelfde brede oriëntatie hebben gehad (op arbeid en op leren). Aangenomen wordt dat leerlingen uit het vso meer tijd en ruimte nodig hebben om tot passende loopbaankeuzes te komen. Een LOB-programma op het vso moet hierin voorzien. Ook ouders en verzorgers worden bij voorkeur betrokken bij de loopbaandialogen. Daarnaast is een effectief LOB-programma niet enkel aanbodgestuurd, maar ook vraaggestuurd. Dat betekent dat ruimte wordt gemaakt voor de loopbaanvragen die op dat moment bij een leerling leven. De literatuur van LOB richt zich specifiek op loopbaancompetenties die gericht zijn op de pijlers *ontwikkelen van wat je wil, wat je kan en wat je mogelijkheden zijn*. Er zijn echter ook meer bredere competenties nodig om succesvol te kunnen zijn in het mbo zoals plannen, organiseren, samenwerken, verantwoordelijkheid kunnen nemen, maar ook factoren rondom school zoals zelfstandig kunnen reizen in het openbaar vervoer, zie ook paragraaf 2.2.

6.4 Belangrijke elementen van transfer- en overstapcoaches

Individuele begeleiding kan de overgang tussen vso en mbo versoepelen. Een voorbeeld voor hiervan is het werken met een transfercoach. Een pilot wijst uit dat de 'klik' met jongeren is daarbij belangrijk, evenals een open en ondersteunde, positieve houding.

6.5 Discussie/aanbevelingen

Het valt op te maken uit de literatuurverkenning dat er al veel kaders zijn ontwikkeld omtrent de organisatie en invulling van de overstap tussen vso en mbo. De elementen die genoemd worden blijken veelal algemeen van aard, er is nog weinig specifieke informatie beschikbaar over hoe je de succeelementen kunt operationaliseren naar de eigen praktijk of organisatie. Om de overgang te verbeteren is het maken van een vertaalslag van de algemene aanbevelingen naar de concrete situatie in Amsterdam nodig. Daarvoor is het nodig een scherp beeld te krijgen van alle initiatieven rondom de overstap die al georganiseerd worden binnen de regio en in kaart te brengen hoe andere regio's de overstap realiseren (Regioplan, 2023). Er zijn al veel initiatieven opgericht in verschillende regio's in Nederland die de overgang tussen vso-mbo kunnen versoepelen (zie ook Regioplan 2023, Steunpunt Passend onderwijs, 2022), waaronder de vsv-aanpak in Amsterdam en het Pro-ROC traject of Paspoort voor Succes (Regio IJssel-Vecht en Noordwest Veluwe).

Verder valt op dat de literatuur zich vooral richt op de overstap tussen vso en mbo en heel weinig literatuur zich specifiek verdiept in cluster 4 leerlingen die de overstap maken. Als er al clusters worden besproken, dan worden cluster 3 en 4 vaak samen genomen, bijvoorbeeld in de beschrijving van de cijfers. Verder wordt er veelal gesproken over *studenten met een ondersteuningsbehoefte* en wordt de doelgroep dus breder getrokken dan alleen cluster 4 leerlingen die uit het vso instromen.

Vanuit de literatuurverkenning komen duidelijke knelpunten naar voren en ook elementen en opsommingen van wat belangrijk is gedurende de overstap. Tegelijkertijd worden er nog erg beperkt concrete handvatten voor ondersteuning gegeven. Er zijn wel een aantal punten die opvallen, o.a. de kennis en expertise van professionals, het betrekken van ouders, de verwachting van de student, die mogelijk al geconcretiseerd kunnen worden in de eigen praktijk omdat hier al reeds bestaande kennis over is (bijvoorbeeld vanuit lectoraten).

Kennis en professionalisering docenten

Er wordt veel verwacht van professionals in het vso en mbo, zij dienen o.a. kennis te hebben van wet- en regelgeving, docenten verlenen basisondersteuning in de klas, de samenwerking tussen het vso-mbo

moet vorm krijgen, er moeten idealiter vaste contactpersonen worden geregeld en de organisatie van het onderwijs dient idealiter aangepast te worden door flexibele instroommomenten te creëren. Dit alles zou ervoor moeten zorgen dat er uiteindelijk ruimte is voor een flexibele aanpak en maatwerk waardoor de overstap versoepeld wordt voor deze doelgroep. Dit vergt bepaalde competenties van medewerkers, organisatorische randvoorwaarden én leiderschap (Bertram et al., 2015) en bestuurlijke borging (Regioplan, 2023). In de pilot transferbegeleiding is ervaring opgedaan met coaching/supervisie van de transfercoaches, zodat zij al doende konden leren. Bredere toepassing van coaching van docenten binnen het vso en mbo zou helpen om de ondersteuning aan leerlingen vorm te geven (Fixen et al., 2019), door bijvoorbeeld uit te werken wat ondersteuning van docenten precies inhoudt, docenten te coachen om dit toe te passen, te monitoren hoe dit gaat en met elkaar bespreken in het team, organisatorische randvoorwaarden in orde brengen en bestuurlijke kaders aan te brengen (Fixen et al., 2019).

Het betrekken van ouders en netwerk

Uit de resultaten komt naar voren dat door gebruik leren maken van hulpbronnen uit het sociale netwerk de zelfredzaamheid van studenten kan worden vergroot (zie paragraaf 3.2.2). Een reeds bestaande methodiek die hierbij kan helpen is de JIM (Jouw Ingebrachte Mentor) methodiek, die in de Jeugdzorg is ontwikkeld ([Wat is JIM? - jimwerkt.nl](http://Wat.is.JIM? - jimwerkt.nl)). Een 'ingebrachte mentor' is vaak een docent, een trainer van sport, een oom of tante, een ouder of oudere broer van een vriend of vriendin, een buurman die samen met de jongere bekijkt: wie uit je netwerk zou jou kunnen steunen.

Bejegening en contact met studenten

In de resultaten komt meermaals terug dat studenten elementen zoals oprechte interesse, een relatie opbouwen en gelijkwaardigheid belangrijk vinden in het contact met docenten, kortom de werkrelatie tussen student en docent. Dit zijn tevens elementen die genoemd worden bij de inzet van transfercoaches. Met betrekking tot dit thema zijn er al veel reflectie instrumenten en handleidingen ontwikkeld die docenten hierbij kunnen helpen zoals;

- [Bejegening - HVA](#), waarin wordt ingegaan op de definitie van bejegening en hoe deze eruit zou moeten zien.
- Voor een programma School2Care is er een instrument ontwikkeld voor de coaches die leerlingen uit een vergelijkbare doelgroep begeleiden: [instrument-reflectie-op-coachgesprekken-school2care.pdf \(hva.nl\)](#). Dit is een vertaalslag van veel van deze effectieve elementen in een concreet instrument.

- In het document [Handboek-Traumasensitief-Onderwijs.pdf \(lowan.nl\)](#) is veel informatie te vinden over traumasensitief onderwijs en hoe je dit kunt implementeren.

LOB

Voor het vormgeven van een LOB-lijn is er al veel informatie beschikbaar. Ook is er eenduidigheid over wat ervoor nodig is om een *loopbaangerichte leeromgeving* voor leerlingen vorm te geven. Binnen het vso zijn er mogelijkheden om LOB betekenisvol te verbinden aan de curricula van de verschillende uitstroomprofielen. Haandrikman en Pietersen geven hiervoor een aantal bruikbare richtlijnen (2017).

Handige websites:

- o Matrix basis LOB beleid, Uitstroom Vso-pro naar mbo: [Matrix-pro-vso.pdf \(sterkvo.nl\)](#)
- o LOB netwerk voor leerlingen die doorstromen naar het mbo: [LOB Netwerk - Sterk VO](#)
- o Voor informatie over de vijf loopbaancompetenties, over een loopbaangerichte leeromgeving, zie [www.expertisepuntlob.nl](#)
- o Voor tips, praktijkvoorbeelden en LOB-opdrachten: [151 online lessen LOB voortgezet speciaal onderwijs - LessonUp](#) en [www.expertisepuntlob.nl](#)
- o Voor informatie voor mbo-studenten met een extra ondersteuningsvraag: [www.mbotoegankelijk.nl](#)
- o Andere handige websites: [www.kiesmbo.nl](#), [www.jobmbo.nl](#), [www.studeermeteenplan.nl/mbo](#), [www.fnozorgvoorkansen.nl](#)

Tot slot

Als laatste eindigen we met twee punten die wel worden genoemd binnen de rapporten, maar nog niet verder worden uitgewerkt.

Er wordt van een jongere verwacht dat deze de ondersteuningsbehoefte kenbaar maakt bij de opleiding, zie ook figuur 1 bij intake en aanmelding. In de praktijk blijkt echter dat dit niet altijd gebeurt. Het zou mogelijk interessant zijn om eens nader te onderzoeken wat de redenen hiervoor zijn bij de doelgroep zelf. Is dit een lastig onderwerp? Willen de aankomende studenten met een schone lei beginnen?

Verder wordt het veel gesproken over ondersteuningsbehoeftes, maar wordt nog niet geheel duidelijk wat precies met deze ondersteuningsbehoefte inhoudt; heeft een startende student behoefte aan een extra uitleg? begeleiding bij een huiswerkopdracht? begeleiding bij contact maken?

LITERATUURLIJST

- Abu Ghazaleh, N., Boendermaker, L., & Verheem, E. (2022). *Zij aan zij in de overstap: transfercoaching voor jongeren bij de overstap van PRO/VSO/VMBO/entreeonderwijs naar vervolgonderwijs of werk*. Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Jeugdzorg.*
- Bertram R., Blase. K., Fixsen, D. (2015) *Improving Programs and Outcomes: Implementation Frameworks and Organization Change*. Research on Social Work Practice.
- Baay, P. E. (2015). *How graduates make the school-to-work transition: A person-in-context approach* (Doctoral dissertation, Utrecht University).
- Balans & Nederlandse Vereniging voor Autisme (2018). *Studeren op het mbo met een beperking: zorgelijke ervaringen uit de praktijk*. *
- Boer, M., Van Dorsselaer, S., De Looze, M., De Roos, S., Brons, H., Van den Eijnden, R., Monshouwer, K., Huijnk, W., Ter Bogt, T., Vollebergh, W., & Stevens, G. (2022). *HBSC 2021: Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Coppens, L., Schneijderberg, M. & van Kregten, C. (2021). *Lesgeven aan getraumatiseerde kinderen. Een praktisch handboek voor het basisonderwijs*. Amsterdam: SWP
- Coppens, K., Geertsma, A., Matthieu, M. (2018). *Loopbaanbegeleiding voor jongeren in een kwetsbare positie in de regio Zuidoost-Brabant*. CINOP. *
- Doppenberg, J., Zandbergen, M., & Wiersema, D. (2022). *Een verkennend onderzoek naar actoren en factoren van invloed op een succesvolle overstap van pro en vso naar mbo in Amsterdam*. Hogeschool van Amsterdam, Centre of Expertise Urban Education. *
- Eimers, T., Kennis, R., & Özdemir, M. (2013). *Aan het werk met passend beroepsonderwijs: Loopbanen van jongeren met een beperking in het mbo*. KBA Nijmegen. Geraadpleegd op 9 april 2024, van <https://edu.nl/3r3dr>

- Eimers, T. & Kenis, R. (2018). *Evaluatie passend onderwijs sectorrapport mbo*. Nijmegen: KBA Nijmegen. *
- Eimers, T., Leest, B., Aalbers, P., Hermanussen, J., Ferket, R., & Van Schoonhoven, R. (2019). *Evaluatie en monitoring wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo. Tussenrapportage 2019 deel 1*. Nijmegen: KBA i.s.m. ECBO en Vrije Universiteit Amsterdam. *
- Eimers, T., Leest, B., Jenniskens, T., & Beurskens, K. (2020). *Studeren met psychische problemen in het mbo: Een verkennend onderzoek*. Nijmegen: KBA Nijmegen. *
- Eimers, T. & Raaijman, J. (2018) *De Transitieroute Jongeren met een ondersteuningsbehoefte van opleiding naar werk*. Nijmegen: KBA Nijmegen
- Fixen, D., Blase, K., Naom, S., Wallace, F. (2019). *Core Implementation Elements*. Research on Social Practice.
- FLOOR jongerencoaching (2020). *Floor jongerencoaching. Interventiebeschrijving*. MOVISIE. *
- Groeneveld, M.-J., Hermanussen, J., & Schipperheyn, R. (2015). *Jongeren uit vso en pro op weg naar een baan. Een onderzoek naar de Borissystematiek van SBB*. 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs. *
- Gubbels, J., Van der Put, C.E., & Assink, M. (2019). Risk factors for school absenteeism and dropout: a meta-analytic review. *Journal of Youth and Adolescence*, 48(9), 1637-1667 <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01072-5>
- Haandrikman, M., & Pietersen, H. (2017). *Een verbinding in het vso. Afstemming tussen de uitstroomprofielen Arbeidsmarkt en Vervolgonderwijs*. SLO. *
- Hagen, B. & Marx, T. (2009). *De werktoekomst van VSO Cluster 4-leerlingen*
Een studie naar de bijdrage van cluster 4-scholen aan de(werk)toekomst van hun leerlingen. Vilans.

- Hengst, D (2024). *Verbeterde overstap vso-mbo, voor vso cluster 4*, Hogeschool Utrecht *
- Ingrado. (2023). *Analyse 16- en 17-jarigen die zonder startkwalificatie stoppen met de opleiding.* *
- Inspectie van het Onderwijs (2021). *De staat van het (voortgezet) speciaal onderwijs*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. *
- Inspectie van het Onderwijs (2022). *Technisch rapport hoofdstuk (voortgezet) speciaal onderwijs: Staat van het onderwijs 2022*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. *
- Inspectie van het Onderwijs (2023). *De staat van het (voortgezet) speciaal onderwijs*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. *
- Kennis, R., Eimers, T., Visser, B., Scheeren, L., Coenen, J., Bremer, B., van Drie, E., Cuppen, J., Lyten, E. (2023). *Monitor Passend onderwijs in het MBO, meting 2022*. KBA Nijmegen, ResearchNed, ECBO. *
- Kennispunt MBO Passend Onderwijs, Steunpunt Passend Onderwijs, MBO Raad;
Checklist negen ingrediënten voor een succesvolle overgang v(s)o-mbo. Kennispunt MBO Passend Onderwijs. *
- Koopman, P.N.J. & Ledoux, G. (2018). *Doorstroom naar het mbo en succes in het mbo van jongeren uit praktijkonderwijs, vmbo-b en vso*. Kohnstamm Instituut. *
- Korpershoek, H., Karssen, M., Spijkerboer, A., Petit, R., & Hermans, A. (2022) *Effectieve loopbaanoriëntatie en loopbaanbegeleiding (LOB) in het vmbo: een overzichtsstudie van nationale en internationale literatuur*. GION onderwijs/onderzoek & Kohnstamm Instituut. *
- Kuijpers, M. (2003). *Loopbaanontwikkeling. Onderzoek naar 'competenties'*. Tilburg University Press. *

- Kuijpers, M., & Meijers, F. (2009). Leeromgeving voor loopbaanleren. Onderzoek naar relaties tussen de leeromgeving en loopbaancompetenties van vmbo en mbo leerlingen. *Pedagogische Studiën*, 86(2), 93-109.
- Lierop, B. & Koning, M. (2011). *Transitiepraktijken vso. Een overzicht van de transitie-activiteiten vsn scholen voor vso*. Cross Over.
- Lukassen, K. (2019). *Handreiking voor docenten en onderwijsteams die onderwijs verzorgen aan jongeren en (jong)volwassenen in een kwetsbare positie (in entree). Een aanvulling op het kwalificatiedossier van de docent mbo*. MBO Raad.
- Nederlands Jeugd Instituut, zd. Na de middelbare-school: studie- en beroepskeuze. Geraadpleegd via [Jongere | De algemene ontwikkeling | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)
- Nederlands Jeugd Instituut, zd. Na de middelbare-school: studie- en beroepskeuze. Geraadpleegd via [Jongere | Na de middelbare school: studie- en beroepskeuze | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)
- NJi & ECBO (2021). *Succesvolle aanpakken mbo-studenten in kwetsbare posities*. Nederlands Jeugdinstituut*
- Offermans, E., & Asselman, M. (2024). *Traumasensitief onderwijsklimaat*. Onderwijskennis.nl (NRO). Geraadpleegd op 13-05-2024 van www.onderwijskennis.nl/node/5543.
- OCW (2022a). *Nationaal Programma Onderwijs: derde voortgangsrapportage*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).
- Paulusma, H. & Boendermaker, L. (2022). *Een vroeg begin is het halve werk. Aangrijpingspunten voor vroegtijdige begeleiding op school*. iHub en Hogeschool van Amsterdam.*
- Paulusma, H. & Kuiper, C. (2022). *Op zoek naar passend onderwijs. Schoolloopbanen van leerlingen in het speciaal onderwijs*. iHub.*

Paulusma, H. & Kuiper, C., Hoogenbosch, A. & Boendermaker, L. *Transferbegeleiding*.

Onderzoek naar de schoolloopbanen van leerlingen in het voorgezet speciaal onderwijs.

KeTJA-A

Postma, D. & ten Burg, A. *Vechten voor een plek in de samenleving? Jongeren in een kwetsbare positie: cijfers en verhalen over de zoektocht naar een plek om te leren en/of werken*. FSP

Pronk, S. (2021). *Een positief leef- en leerklimaat als op stap. Jongeren weer op de rails*.

Pedagogiek in Praktijk (34).

Putman, L. & Woittiez, I. (2020) *Meer meedoen. Inzicht in de onderwijs- en arbeidsmarkt-deelname van mensen met een licht verstandelijke beperking* Sociaal en Cultureel Planbureau. *

Rijksoverheid (2023). *(Voortgezet) Speciaal onderwijs*.

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/speciaal-onderwijs>.

Geraadpleegd op 9-4-2024

Regioplan. (2023). *De overstap van vso naar mbo: Hoe kan de overstap worden versoepeld?*

Ingrado. *

Roos, M., de & Bloem, M. (2014). *Uit het voortgezet speciaal onderwijs, en wat dan?* Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek. *

Schuman, H., Oosting, N., & Ommeren, C, van (2012). *Verbetering aansluiting VSO-MBO*. Nieuw Meesterschap, jaargang 3, nr. 4, p. 30-34. *

Slagter, R. & Enthoven, M. (2023). *Aanzetten tot Veerkracht. Bijdrage van de Entreeopleiding aan de veerkracht van studenten*. Hogeschool Inholland*

Slagter, R. & Veldhuizen, B., van. (2022). “Ik dacht dat ik het niet kon.” De bijdrage van de entreeopleiding aan de veerkracht van studenten. Hogeschool Inholland. *

Steunpunt Passend onderwijs, VO-raad, Po-raad (2020). *Bijdragen aan een succesvolle overgang van v(s)o naar mbo voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften.* *

Werkplan Verbeterde Overstap van Cluster 4 naar het MBO (2023). *Verbeterde overstap vso-cluster- 4 leerlingen naar het mbo: Fout of Goud...*

Warps, J., Visser, de M., Lodewick, J., Termorshuizen, T. (2021). *Verkenning vervolgonderwijs. Wensen van het vervolgonderwijs betreffende kennis en vaardigheden van geslaagden uit het voortgezet onderwijs.* Nijmegen ResearchNed. *

. *meegenomen in de methode zie ook tabel 2

Bijlage 2: Studiesucces jongeren met een vso-cluster IV-achtergrond in beeld

Studiesucces jongeren met een vso cluster IV- achtergrond in beeld

*Een verkennend kwantitatief onderzoek naar de
overstap en studiesucces van voormalig vso-
jongeren naar het ROC van Amsterdam*

Rick Slagter

6 februari 2025

Inhoudsopgave

1	Aanleiding	3
1.1	Onderzoeksvraag	3
1.2	Data	4
1.3	Samenvatting onderzoeksresultaten	4
2	Resultaten	8
2.1	Algemeen beeld jongeren met een vso achtergrond (cohort 18/19 – 22/23)	8
2.2	Studiekeuze van jongeren met een vso achtergrond (cohort 18/19 – 22/23)	12
2.3	Overstap van vso naar mbo	15
2.4	Studiesucces van jongeren met een vso- achtergrond cohort 18/19 – 22/23	17
2.5	Op weg naar een startkwalificatie van ongediplomeerde instroom van jongeren met een vso-achtergrond van cohort 17/18 – 22/23	19
2.6	Op weg naar een startkwalificatie van gediplomeerde instroom van jongeren met een vso-achtergrond van cohort 17/18 – 22/23	21
2.7	Studieduur van Entreestudenten met een vso- achtergrond	23
2.8	Studieduur van mbo-2/3/4 studenten	24
2.9	Extra ondersteuning en begeleiding voor jongeren met een vso- achtergrond	25
2.10	Switch studenten tussen ROCvA en ROCTOP	26
2.11	Het bindend studieadvies (BSA)	28
3	Conclusie	29
3.1	(Mogelijke) conclusie	29
3.2	(Mogelijke) Samenhang met literatuuronderzoek	29
3.3	(Mogelijke) Aanbevelingen	30
	Literatuurlijst	32

1 Aanleiding

De overgang van het voortgezet speciaal onderwijs (vso) naar het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) verloopt voor veel jongeren met een cluster 4-achtergrond moeizaam. Deze doelgroep heeft vaak te maken met meervoudige problematiek, zoals psychische en gedragsproblemen, een kwetsbare thuissituatie en een beperkt steunnetwerk. Dit maakt hun leerproces en toekomstperspectief complex en vergroot de kans op uitval, incidenten op stage of in de klas en het wisselen van opleidingen (Werkplan Verbeterde Overstap van Cluster 4 naar het mbo, 2023).

Het samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs Amsterdam-Diemen en de stuurgroep Praktijkonderwijs-Voortgezet Speciaal Onderwijs (PrO-vso) hebben geconstateerd dat jongeren met een vso-achtergrond specifieke ondersteuningsbehoeften hebben. Om deze uitdagingen beter in kaart te brengen, zijn in opdracht van de stuurgroep twee deelonderzoeken uitgevoerd.

Het eerste deelonderzoek betreft een literatuurverkenning, uitgevoerd door het lectoraat Jeugdzorg en het lectoraat Kansrijke Schoolloopbanen van de Hogeschool van Amsterdam. Uit deze verkenning blijkt dat jongeren uit het vso niet alleen een diverse en complexe ondersteuningsbehoefte hebben, maar dat de overstap naar het mbo ook wordt belemmerd door vier belangrijke knelpunten:

1. Structuur binnen het mbo: beperkte kennis en expertise binnen docententeams, organisatorische knelpunten en een ontoereikende onderwijsinrichting.
2. Aansluiting tussen vso en mbo: verschillen in klassengrootte en onvoldoende studievaardigheden bij instromende studenten.
3. Samenwerking tussen vso en mbo: tekortkomingen in de overdracht van informatie en een beperkte bekendheid met elkaars werkwijze.
4. Intake en aanmelding: onduidelijke verwachtingen bij studenten en ouders, en studenten die hun ondersteuningsbehoefte niet melden uit de wens om een 'nieuwe start' te maken.

Het tweede deelonderzoek richt zich op een kwantitatieve verkenning van de instroom en studiesucces van jongeren met een cluster 4-achtergrond bij het ROC van Amsterdam (ROCvA).

1.1 Onderzoeksvraag

Voor het tweede deelonderzoek heeft de projectgroep PrO/vso de volgende onderzoeksvraag geformuleerd: *'Wat is het studiesucces van de overstap van voormalig vso-jongeren met een cluster IV-achtergrond naar het ROCvA in de periode 2018 - 2023?'*

De beantwoording van de onderzoeksvraag is opgedeeld in zes thema's: (1) studiekeuze, (2) studieduur, (3) studiesucces (4) startkwalificatie, (5) ondersteuning en begeleiding, (6) switchen tussen instellingen en het bindend studieadvies.

1.2 Data

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is een dataset samengesteld door de stuurgroep Pro/vso. De gegevens in deze dataset zijn afkomstig uit het leerlingvolgsysteem van ROC van Amsterdam en ROCTOP en samengevoegd tot één dataset. Ontbrekende gegevens zijn door de projectgroep Pro/vso handmatig toegevoegd aan de dataset. De data zijn verzameld van de periode cohort 2017/2018 tot en met 2022/2023 en betreft 733 respondenten. De verzamelde data is geanalyseerd met behulp van de statistiekfuncties van Microsoft Excel.

De betrouwbaarheid van de dataset is gewaarborgd door twee maatregelen: (1) Consistentiecontrole: Uitgevoerd via een steekproef, waarbij werd vastgesteld dat de variabele 'kwalificatieplicht' incorrect was geoperationaliseerd. Deze variabele is daarom uitgesloten van de analyse. (2) Bronverificatie: De dataset is samengesteld uit betrouwbare bronnen, namelijk het leerlingvolgsysteem van ROC van Amsterdam en ROCTOP. De betrouwbaarheid van handmatig ingevoerde gegevens is meegenomen in de consistentiecontrole.

De validiteit is beoordeeld als voldoende door de onderzoeksresultaten achteraf te vergelijken met eerdere landelijke onderzoeken van de Inspectie van het Onderwijs (2021), Regioplan (2023) en Koopman & Ledoux (2018) naar de overstap van voormalig vso-jongeren naar het mbo. De resultaten van dit verkennend kwantitatief onderzoek komen in grote lijnen overeen met deze eerdere landelijke onderzoeken.

1.3 Samenvatting onderzoeksresultaten

Dit onderzoek richt zich op de beschikbare data over de overstap en het studiesucces van jongeren met een vso-achtergrond (cluster 4, hierna : jongeren) naar het mbo in Amsterdam. Voor deze studie zijn alle jongeren geselecteerd van acht vso-scholen (zie bijlage A) in de regio Amsterdam die zich in de periode 2018–2023 hebben aangemeld bij het ROC van Amsterdam & Flevoland (ROCvA-F). De onderzoekspopulatie bestaat in totaal uit 733 jongeren, waarvan 2/3 deel man en een 1/3 vrouw is. Tweederde deel van de jongeren is afkomstig van het Altra-college en een derde deel van het Orion-college.

Van de jongeren die zich aanmelden voor een mbo-opleiding, start ruim driekwart daadwerkelijk met een opleiding. De meeste leerlingen stromen in op een entreeopleiding (één derde) of op een mbo-opleiding niveau 2, 3 of 4 (twee derde). Dit patroon komt overeen met landelijke onderzoeken (Regioplan, 2023; Inspectie van het Onderwijs, 2021; Koopman & Ledoux, 2018). Ongeveer een kwart van de jongeren meldt zich aan, maar start uiteindelijk niet. Vaak verschijnen zij niet op afspraken of blijkt een mbo-opleiding op dat moment niet passend. Een kleine groep jongeren meldt zich meerdere keren aan, start en valt vervolgens uit. Daarnaast is er een kleine groep jongeren die voor hun zestiende verjaardag start met een mbo-opleiding, maar meestal in augustus of september van het schooljaar alsnog 16 wordt.

Overstap vso - mbo

Van 309 jongeren zijn zowel de uitschrijfdatum van het vso als de inschrijfdatum op het mbo bekend. Binnen deze groep worden drie typen overstappers onderscheiden:

1. **Overlappers (18%):** Jongeren die zich al vroeg aanmelden; hun uitschrijfdatum op het vso ligt gemiddeld een jaar na hun inschrijfdatum op het mbo. Slechts 10% van hen start daadwerkelijk.
2. **Overstappers (40%):** Jongeren die zich aan het einde van hun vso-opleiding aanmelden voor het mbo. Bijna 60% van hen start daadwerkelijk.
3. **Na-stappers (42%):** Jongeren die zich gemiddeld één of twee jaar na hun vso-uitschrijving inschrijven voor het mbo. Ruim 60% start daadwerkelijk na aanmelding.

Een substantieel deel van de na-stappers neemt een tussenjaar of zelfs twee tussenjaren voordat ze starten met een mbo-opleiding. Dit kan ertoe leiden dat waardevolle informatie verloren gaat, omdat de jongere buiten beeld raakt bij het vso en afspraken over een warme overdracht niet worden nageleefd.

Studiekeuze

Jongeren kiezen voornamelijk voor een mbo-opleiding in de sectoren Dienstverlening & Zorg en Handel & Retail. De sector ICT staat op de derde plaats en vertoont een stijgende trend. Sectoren als Bouw, Wonen & Onderhoud, Installatietechniek en Logistiek zijn minder populair. Dit wordt ook weerspiegeld in de inschrijvingen per mbo-college: de meeste jongeren met een vso-achtergrond cluster 4 schrijven zich in bij mbo College West, Zuid en Zuidoost, omdat deze colleges opleidingen aanbieden in de populaire sectoren.

De meest gekozen mbo-opleiding is *Dienstverlening Helpende Zorg & Welzijn* (niveau 2). Opvallend is de hoge positie van *Expert IT Systems & Devices* (niveau 4) en de *Entreeopleiding Horeca & Bakkerij*. Jongeren kiezen overwegend voor opleidingen met een dienstverlenend karakter, terwijl opleidingen die traditioneel worden gezien als 'werken met je handen', zoals bouw en installatietechniek, minder populair zijn.

Studieduur

- **Entreeopleiding:** De nominale opleidingsduur is één jaar. Gediplomeerde studenten behalen hun diploma gemiddeld binnen een jaar. Jongeren die voortijdig stoppen, blijven gemiddeld 315 dagen ingeschreven.
- **Mbo-niveau 2, 3 en 4:** De nominale opleidingsduur varieert tussen 1,5 en 3 jaar. Gediplomeerden behalen hun diploma gemiddeld binnen de nominale opleidingsduur (2 jaar voor niveau 2/3 en 3 jaar voor niveau 4).
- **Voortijdige schooluitval op mbo-niveau 2, 3 en 4:**
  - 25% stopt binnen 100 dagen (gemiddeld 59 dagen).
  - 25% stopt tussen 3 en 6 maanden (gemiddeld 154 dagen).
  - 50% stopt na een jaar of langer (gemiddeld 382 dagen).

Studiesucces van jongeren met een vso-achtergrond cluster 4

Jongeren met een vso-achtergrond behalen minder vaak een mbo-diploma (Regioplan, 2023; Inspectie van het Onderwijs, 2021; Koopman & Ledoux, 2018). Uit dit onderzoek blijkt:

- Op de entreeopleiding behaalt iets meer dan de helft een diploma.
- Op mbo-niveau 2, 3 en 4 behaalt ruim 40% een diploma. In totaal volgen 80 jongeren nog onderwijs en deze zijn buiten beschouwing gelaten. Dit betekent dat het studiesucces nog verder kan stijgen.
- Meisjes lijken vaker een diploma te behalen naarmate het niveau stijgt, maar de aantallen zijn te klein om hier harde conclusies aan te verbinden.

Op weg naar een startkwalificatie

Veel jongeren starten met een entreeopleiding (één derde van de populatie), wat overeenkomt met landelijke cijfers. Het ROCvA-F biedt twee begeleidingsarrangementen: Entree regulier en Entree op Maat.

- 55% behaalt een entreediploma.
- Van deze groep behaalt 30% uiteindelijk een mbo-niveau 2-diploma en daarmee een startkwalificatie.
- Van de oorspronkelijke instroom van 164 jongeren behalen uiteindelijk slechts 31 een startkwalificatie (18%).

Jongeren met een vso-achtergrond hebben het vaak moeilijk in het mbo. Zij behalen minder vaak een entreediploma en verlaten het mbo vaker ongediplomeerd. De opgegeven redenen voor uitval zijn echter ruim geformuleerd, waardoor de daadwerkelijke oorzaken onduidelijk blijven.

Switchen tussen ROC-instellingen

Sinds januari 2024 zijn het ROCvA en ROCTOP bestuurlijk gefuseerd, maar tijdens de onderzoeksperiode waren dit nog twee aparte instellingen.

- 59 studenten zijn in deze periode geswitcht van ROC-instelling.
- Switchers stoppen vaker voortijdig en behalen minder vaak een diploma dan reguliere overstappers.
- Van deze groep zijn geen specialistische intakes (SPI) en ondersteuningsplannen (OP) geregistreerd.

Extra ondersteuning en begeleiding

- Een derde van de jongeren geeft bij intake aan extra ondersteuning nodig te hebben (bijvoorbeeld vanwege dyslexie).

- Jongeren op niveau 2, 3 en 4 vragen vaker om ondersteuning (40%) dan entreejongeren (20%).
- Slechts 31 specialistische intakes of ondersteuningsplannen zijn geregistreerd, wat wijst op een mogelijke onder registratie.

Bindend studieadvies (BSA)

Jongeren op mbo-niveau 2, 3 en 4 krijgen een studieadvies in hun eerste jaar. Een negatief BSA betekent dat de student moet stoppen.

- Slechts 11 negatieve BSA's werden toegekend aan jongeren met een vso-achtergrond tussen 2018 en 2023, waarvan slechts één voor een entreeopleiding.
- Evaluaties (KBA Nijmegen, 2024) wijzen uit dat een BSA niet goed aansluit bij entreeopleidingen.

2 Resultaten

2.1 Algemeen beeld jongeren met een vso-achtergrond (cohort 18/19 – 22/23)

De volgende tabellen schetsen een algemeen beeld van de onderzoekspopulatie. In tabel 2.1.1 staat de verdeling van de onderzoekspopulatie weergegeven op basis van geslacht. Hier wordt het unieke aantal studenten weergegeven in de dataset. In tabel 2.1.2 staat de verdeling op basis van geslacht per cohort weergegeven. Het totaal aantal unieke studenten verschilt ten opzichte van tabel 2.1.1, omdat een student in meerdere cohorten kan voorkomen. In tabel 2.1.3 staat de verdeling op basis van mbo-niveau. Dit is standaard in het rapport opgesplitst in Entree en mbo-2/3/4, omdat dit mogelijk is op basis van de beschikbare data. Globaal genomen is ongeveer twee derde deel man en een derde deel vrouw. De verdeling man/vrouw geldt voor Entree en mbo-2/3/4.

	Aantal
Man	513
Vrouw	220
Totaal	733

Tabel 2.1.1: Verdeling onderzoekspopulatie op basis van geslacht

	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Totaal
Man	135	166	171	149	179	800
Vrouw	66	75	77	66	77	361
Totaal	201	241	248	215	256	1161

Tabel 2.1.2: Verdeling onderzoekspopulatie op basis van geslacht per cohort

	Entree	mbo-2/3/4
Man	184	403
Vrouw	91	164
Totaal	276	567

Tabel 2.1.3: Verdeling onderzoekspopulatie op basis van mbo-niveau. Het totaal aantal studenten ligt hoger dan het unieke aantal studenten in de onderzoekspopulatie, omdat studenten na diplomering doorstromen naar een hoger mbo-niveau.

Om een beeld te schetsen van jongeren met een vso-achtergrond die recent de overstap hebben gemaakt naar het mbo zijn alle jongeren met een geboortedatum vanaf 1-1-1998 opgenomen in de onderzoeksgroep. In tabel 2.2.4 staat de verdeling op basis van geboortjaar over de vijf cohorten weergegeven. De keuze voor de vijf cohorten (18/19 – 22/23) is gebaseerd op voldoende records per cohort. Cohorten voor 2018 en na 2023 bevatten onvoldoende (volledige) records. In tabel

2.1.5 staat de verdeling van geboortejaar over de vijf cohorten weergegeven. Het totaal verschilt met tabel 2.1.4, omdat een student in meerdere cohorten kan voorkomen. In tabel 2.1.6 staat de gemiddelde leeftijd uitgesplitst per cohort. Als peildatum is 1 augustus of 1 februari genomen, afhankelijk van het instroommoment van de jongere. Tabel 2.1.7 geeft weer hoeveel jongeren jonger zijn dan 16 jaar voor aanvang van de mbo-opleiding.

Geboortejaar	Aantal
1998	16
1999	43
2000	96
2001	120
2002	134
2003	121
2004	96
2005	72
2006	34
2007	1
Totaal	733

Tabel 2.1.4: Verdeling onderzoekspopulatie op basis van geboortejaar

Geboortejaar	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Totaal
1998	7	8	7	4	1	27
1999	28	18	10	3	8	67
2000	58	42	24	17	10	151
2001	68	60	39	26	17	210
2002	36	70	61	33	29	229
2003	4	36	64	52	45	201
2004		6	43	54	57	160
2005				22	59	81
2006		1		4	29	34
2007					1	1
Totaal	201	241	248	215	256	1161

Tabel 2.2.5: Verdeling onderzoekspopulatie op basis van geboortejaar per cohort

Leeftijd van jongeren bij start mbo-opleiding	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Gemiddelde
Man	17,6	17,9	18,2	18,6	18,4	18,1
Vrouw	17,5	17,7	18,0	18,1	18,4	17,9
Gemiddeld	17,6	17,8	18,1	18,4	18,4	18,0

Tabel 2.1.6: Verdeling gemiddelde leeftijd onderzoekspopulatie op 1 augustus (of 1 februari) bij aanvang van het schooljaar

	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Totaal
Jonger dan 16 jaar bij aanvang van het schooljaar	6	15	4	4	10	39

Tabel 2.1.7: Verdeling onderzoekspopulatie instroom 16-minners

Jongeren maken van verschillende vso-scholen de overstap naar het mbo. In tabel 2.1.8 staat weergegeven hoeveel jongeren van een bepaalde vso-school komen. De vso-scholen 'De Koppeling', 'School2Care' en Arkin werken nauw samen met de jeugdhulpverlening (jeugdzorg en psychiatrie) en ten opzichte van andere vso-scholen maken weinig jongeren de overstap naar het mbo. In tabel 2.2.9 staat de instroom uitsplitst per vso-school en cohort.

	Totaal
Altra College Bleichrodt	121
Altra College Centrum	130
Altra College Haarlemmermeer	98
Altra College Koppeling, School2Care & Arkin	6
Altra College Zuidoost	118
Orion College Amstel	117
Orion College Drostenburg	143
Totaal	733

Tabel 2.1.8: Verdeling onderzoekspopulatie op basis van vooropleiding (school van herkomst)

	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Totaal
Altra College Bleichrodt	35	37	44	50	27	193
Altra College Centrum	39	53	60	26	40	218
Altra College Haarlemmermeer	31	28	25	31	32	147
Altra College Koppeling, School2Care & Arkin	4	1	4	1	1	11
Altra College Zuidoost	31	48	46	41	45	211
Orion College Amstel	25	35	25	27	51	163
Orion College Drostenburg	36	39	44	39	50	218
Totaal	201	241	248	215	256	1161

Tabel 2.1.9: Verdeling onderzoekspopulatie op basis van school van herkomst per cohort

In tabel 2.1.10 staat weergegeven hoeveel ‘verbintenissen’ een jongere heeft. Een verbintenis heeft verschillende statussen, namelijk: een aanmelding (afmelden/afwijzen), plaatsing (afgedrukt, definitief) en uitschrijving (beëindiging). Als een jongere zich aanmeldt voor twee opleidingen, bijvoorbeeld kok en bakker dan is er sprake van twee verbintenissen. Indien de jongere dan geplaatst wordt bij de opleiding bakker, dan wordt de aanmelding omgezet in een plaatsing (nog steeds dezelfde verbintenis) en de aanmelding bij kok wordt omgezet in een afmelding of uitschrijving (ik ga naar een andere opleiding). In dit geval zijn er twee verbintenissen op naam van de jongere.

Verbintenis	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Totaal
1 Verbintenis	95	94	97	92	116	494
2 Verbintenissen	38	66	61	62	61	576
3 Verbintenissen	36	43	48	30	37	582
4 Verbintenissen	18	22	20	21	21	408
5 Verbintenissen	7	6	10	3	12	190
Meer dan 5 verbintenissen	7	10	12	7	9	360
Totaal	437	552	590	456	575	2610

Tabel 2.1.10: Verdeling onderzoekspopulatie op basis van het aantal verbintenissen per cohort

2.2 Studiekeuze van jongeren met een vso-achtergrond van cohort 18/19 – 22/2

In deze paragraaf wordt weergegeven in tabel 2.2.1 de verdeling van verbintenissen per mbo-college. Jongeren mogen zich aanmelden voor twee mbo-opleidingen of volgen een mbo-opleiding. Jongeren kunnen meerdere verbintenissen hebben op een college. In tabel 2.2.2 is het aantal verbintenissen uitgesplitst naar het aantal gestarte jongeren per mbo-college. Mbo-colleges West en Zuidoost bieden naast reguliere mbo-opleidingen ook ROC op Maat aan. Vervolgens wordt in tabel 2.2.3, 2.2.4 en 2.2.5 de studiekeuze van vso-jongeren uitgesplitst naar sector, aantal verbintenissen per opleiding en gestarte studenten per opleiding. De variabele sector is niet in alle gevallen ingevuld en dit zorgt voor een rest 'onbekend'.

Verder biedt het ROCvA-F meer dan 300 beroepsopleidingen aan en in veel gevallen biedt een beroepsopleiding verschillende uitstroomprofielen aan. Dit zorgt in tabel 2.2.4 en 2.2.5 voor een hoog aantal 'overige verbintenissen'.

MBO College	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Totaal
MBO College Airport	37	44	39	30	36	186
MBO College Almere	6	11	10	16	11	54
MBO College Amstelland	6	16	39	18	9	88
MBO College Centrum	44	48	53	20	28	193
MBO College Hilversum	33	64	60	59	70	286
MBO College Lelystad	1	1	3	4	1	10
MBO College Noord	25	24	34	23	36	142
MBO College Poort	1	1	1	3		6
MBO College West	81	75	84	48	98	386
MBO College Westpoort	53	72	49	61	60	295
MBO College Zuid	63	85	79	55	79	361
MBO College Zuidoost	87	111	139	119	147	603
Totaal	437	552	248	215	575	2610

Tabel 2.2.1: Verdeling aantal verbintenissen onderzoekspopulatie op basis van mbo-college

	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Totaal
MBO College Airport	7	12	17	11	10	57
MBO College Almere	3			4	1	11
MBO College Amstelland	1			7	3	25
MBO College Centrum	15	14	9	8	10	56
MBO College Hilversum	7			19	17	72
MBO College Lelystad				2	1	3
MBO College Noord	6	4	9	5	12	36
MBO College Poort			1	1		2
MBO College West	20	23	24	16	23	106
MBO College Westpoort	19	23	19	19	15	95
MBO College Zuid	18	15	21	18	14	86
MBO College Zuidoost	22	32	34	30	53	171
Totaal	118	139	164	140	159	720

Tabel 2.2.2: Verdeling aantal gestarte studenten op basis van mbo-college per cohort

Sector	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Totaal
Bouwen, wonen en onderhoud	1		1	2	3	7
Dienstverlening & Zorg	41	46	77	66	75	305
Horeca, voeding en voedingsindustrie	10	13	7	6	9	45
ICT	9	11	10	17	19	66
Installatie en constructietechniek		6	4	4	5	19
Logistiek	2	4	10	6	6	28
Mobiliteitsbranche	9	10	11	7	5	42
Verkoop en Retail	36	37	36	27	21	157
Onbekend	10	12	8	5	16	51.
Totaal	118	139	164	140	159	720

Tabel 2.2.3: Verdeling aantal gestarte studenten op basis van sector per cohort

Opleiding	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Totaal
Dienstverlening Helpende Zorg & Welzijn	9	11	20	10	45	95
Entree Handel	29	19	23	9	13	93
Assistent Dienstverlening & Zorg	25	31	23	8	3	90
Assistent Verkoop en Retail	26	21	13	14	9	83
Sport & Recreatie	18	14	11	15	2	60
Verkoper	12	9	11	13		45
Entree Zorg & Welzijn	8	9	6	6	9	38
Entree Horeca, Bakkerij en Facilitair	7	15	3	3	4	32
Expert IT Systems & Devices			10	14	8	32
Medewerker Facilitaire Dienstverlening	3	2	2	4	20	31
Ondernemer Retail	3	3	13	6	5	30
Overige verbintenissen < 30 verdeeld over 305 opleidingen						1981
Totaal						2610

Tabel 2.2.4: Verdeling studiekeuze op basis van het aantal verbintenissen met een opleiding.

Opleiding	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Totaal
Assistent Verkoop en Retail	23	20	12	11	6	72
Assistent Dienstverlening & Zorg	11	21	16	5	1	54
Dienstverlening Helpende Zorg & Welzijn	3	5	8	4	8	28
Assistent Horeca, Voeding & Voedingsindustrie	8	6	7	4	2	27
Verkoper	6	4	6	9	0	25
Medewerker Business Services		3	9	4	1	17
Assistent Dienstverlening					16	16
Medewerker Facilitaire Dienstverlening				4	12	16
Sport & Recreatie	4	2	3	5	1	15
Overige verbintenissen < 15 verdeeld over 192 opleidingen						463
Totaal						2610

2.3 Overstap van vso naar mbo

In deze paragraaf is gekeken naar het verschil in dagen tussen de uitschrijfdatum in het vso en de inschrijfdatum in het mbo en de gemiddelde leeftijd dat jongeren de overstap vso naar het mbo maken. Jongeren mogen zich voor meerdere opleidingen aanmelden en is het daardoor mogelijk dat eenzelfde inschrijfdatum twee uitkomsten heeft. De meest positieve uitkomst is dan geselecteerd. In tabel 2.2.1 staat weergegeven in tijdsintervallen het verschil tussen uitschrijfdatum vso en inschrijfdatum mbo. Per tijdsinterval staat het gemiddelde aantal dagen verschil vermeldt. Een negatief interval betekent dat de inschrijfdatum mbo voor de uitschrijfdatum vso ligt. Vervolgens staat in tabel 2.2.2 weergegeven de overstap van succesvolle vso-jongeren. Succesvol betekent dat een vso-jongere ook in het mbo-onderwijs start. In paragraaf 2.4 wordt nader ingegaan op het studiesucces van vso-jongeren. Tabel 2.2.3 bevat de gegevens van jongeren die zich wel aanmelden, maar om verschillende redenen niet starten in het mbo. Tabel 2.2.4 en 2.2.5 geeft de gemiddelde leeftijd en verdeling op basis van geslacht van de succesvolle vso-jongeren en de Niet-starters weer.

	Meer dan 1 jaar (>-365)	Binnen 1 jaar overlap (> -100 dagen)	3 maanden overlap (-100 tot 0 dagen)	Binnen 3 maanden (<100 dagen)	Binnen 1 jaar (101-366 dagen)	Na 1 jaar (>366 dagen)
Aantal jongeren (N=309)	10	48	17	105	64	65
Gemiddeld aantal dagen per interval	804	307	24	5	314	770

Tabel 2.3.1: Verschil in dagen tussen uitschrijfdatum vso en inschrijfdatum mbo

	Meer dan 1 jaar (>-365)	Binnen 1 jaar overlap (> -100 dagen)	3 maanden overlap (-100 tot 0 dagen)	Binnen 3 maanden (<100 dagen)	Binnen 1 jaar (101-366 dagen)	Na 1 jaar (>366 dagen)
Aantal jongeren (N=158)	1	5	8	63	46	35
Gemiddeld aantal dagen per interval	729	196	16	5	305	794

Tabel 2.3.2: Verschil in dagen tussen uitschrijfdatum vso en inschrijfdatum mbo van succesvolle vso-jongeren

	Meer dan 1 jaar (>-365)	Binnen 1 jaar overlap (> -100 dagen)	3 maanden overlap (-100 tot 0 dagen)	Binnen 3 maanden (<100 dagen)	Binnen 1 jaar (101-366 dagen)	Na 1 jaar (>366 dagen)
Aantal jongeren (N=151)	9	43	9	42	19	29
Gemiddeld aantal dagen per interval	813	322	30	5	340	755

Tabel 2.3.3: Verschil in dagen tussen uitschrijfdatum vso en inschrijfdatum mbo van vso-jongeren die niet gestart zijn in het mbo

	Overstappers (N=309)	Succesvolle overstappers (N=158)	Niet gestart in het mbo (N=151)
Gemiddelde leeftijd overstap vso - mbo	17,8	17,8	17,8

Tabel 2.3.4: Gemiddelde leeftijd van vso-jongeren die overstappen naar het mbo

	Overstappers (N=309)	Succesvolle overstappers (N=158)	Niet gestart in het mbo (N=151)
Man	208	99	109
Vrouw	101	59	42
Totaal	309	158	151

Tabel 2.3.5: Verdeling op basis van geslacht van vso-jongeren die overstappen naar het mbo

2.4 Studiesucces van jongeren met een vso-achtergrond cohort 18/19 – 22/23

In deze paragraaf staat het studiesucces (het behalen van een mbo-diploma) weergegeven voor de jongeren met een vso achtergrond over 5 cohorten (18/19 – 22/23). In tabel 2.4.1 staat weergegeven dat bijna 1 op 3 jongeren van de totale onderzoekspopulatie in de onderzochte periode een mbo-diploma behaalt. Ten opzichte van het aantal unieke gestarte studenten behaalt ruim 40% een mbo-diploma in de onderzoeksperiode. Naarmate het niveau stijgt behalen vrouwelijke studenten relatief vaker een mbo-diploma dan mannelijke studenten (zie tabel 2.4.2). Ruim de helft van de gediplomeerde jongeren behaalt een startkwalificatie (zie tabel 2.4.3). In tabel 2.4.4 en 2.4.5 staat weergegeven de gemiddelde leeftijd dat jongeren een mbo-diploma behalen, uitgesplit op mbo-niveau, geslacht en cohort.

Studiesucces over 5 cohorten (N=733)	Entree	MBO-2	MBO-3	MBO-4	Totaal
Opleiding afgerond met een mbo-diploma	90	66	26	31	213
Gestopt met een mbo-opleiding	73		222		295
Nog in opleiding	1		80		81
Niet gestart met een mbo-opleiding					144
Totaal	164		425		733

Tabel 2.4.1: Studiesucces van jongeren met een vso-achtergrond

Studiesucces over 5 cohorten (N=733) op basis van geslacht	Entree	MBO-2	MBO-3	MBO-4	Totaal
Man	55	45	13	15	128
Vrouw	35	21	13	16	85
Opleiding afgerond met een mbo-diploma	90	66	26	31	213

Tabel 2.4.2: Verdeling studiesucces op basis van geslacht

Startkwalificatie	MBO-2	MBO-3	MBO-4	Totaal
Man	45	13	15	73
Vrouw	21	13	16	50
Twee mbo-opleidingen mbo-2 of hoger afgerond				8
Opleiding afgerond met een startkwalificatie	66	26	31	123

Tabel: 2.4.3: Verdeling behalen van een startkwalificatie op basis van geslacht

	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Gemiddeld
Man	18,7	19,2	19,6	19,3	18,8	19,1
Vrouw	18,4	19,8	19,6	19,9	19,3	19,4
Gemiddeld	18,5	19,4	19,6	19,5	19,0	19,2

Tabel 2.4.4: Gemiddelde leeftijd jongere bij diplomeren alle mbo-niveaus, op basis van geslacht per cohort

Leeftijd bij diplomeren op basis van mbo-niveau opleiding	Entree	MBO-2	MBO-3	MBO-4
Man	18,0	19,2	20,1	21,8
Vrouw	18,0	19,4	21,2	21,0
Gemiddeld	18,0	19,3	20,7	21,4

Tabel 2.4.5: Leeftijd jongere bij diplomeren op basis van mbo-niveau, geslacht en cohort

2.5 Op weg naar een startkwalificatie van ongediplomeerde instroom van jongeren met een vso-achtergrond van cohort 17/18 – 22/23

Niet alle jongeren met een vso-achtergrond slagen erin om een vo-diploma, en daarmee een toegangsbewijs voor mbo-2/3/4, te behalen. Jongeren zonder diploma starten in een mbo-entreeopleiding. In tabel 2.5.1 staat het (unieke) aantal jongeren dat zich in periode 2017-2022 heeft aangemeld voor een mbo-entreeopleiding en wat de uitkomst van de aanmelding is. Ondanks dat de entreeopleiding een drempelloze instroom kent, kunnen jongeren wel worden afgewezen. Dit gebeurt als jongeren twee keer niet op een afspraak verschijnen. In tabel 2.5.2 staan de meest voorkomende redenen van afmelden en afwijzen weergegeven.

Resultaat aanmelding	Aantal studenten	Percentage
Afgemeld	99 studenten	35,7%
Afgewezen	64 studenten	23,0%
Gestart met een opleiding	164 studenten	59,0%
Niet gestart (onbekend)	114 studenten	41,0%

Tabel 2.5.1: Op weg naar een startkwalificatie ongediplomeerde vso-jongeren (N=276)

Reden van afmelden en afwijzen	Aantal	Percentage
1. Niet verschenen	69	21,5%
2. Anders	64	20,0%
3. Ik ga me aanmelden voor een andere opleiding	44	13,8%
4. Voldoet niet aan aanvullende eisen	35	10,9%
5. Opleiding past niet bij capaciteiten	23	7,2%
6. Verkeerde beeld van de opleiding	17	5,3%
7. Naar aanleiding van de intake	13	4,1%
8. Deelnemer is nooit gestart	10	3,1%
9. Overige redenen (<10)	45	14,1%
Totaal	320	100%

Tabel 2.5.2: Verdeling redenen van afmelden en afwijzen

Jongeren met een vso-achtergrond die een mbo-entree diploma behalen kunnen doorstromen naar een mbo-2 opleiding en vervolgens naar mbo-3/4. In tabel 2.5.3 staat het studiesucces van ongediplomeerde jongeren met een vso-achtergrond weergegeven op Entree en mbo-2. Het merendeel van de jongeren behaald een diploma. In tabel 2.5.4 staat weergegeven de redenen dat

jongeren voortijdig stoppen met een mbo-opleiding. Afsluitend staat in tabel 2.5.5 weergegeven of jongeren een entreediploma hebben behaald bij Entree Regulier of bij Entree op Maat

Studiesucces ongediplomeerde instroom vso-jongeren (N=164)	Aantal studenten
MBO Entree diploma	90
MBO-2 diploma (N=90, doorstroom vanuit Entree)	28
MBO-3/4 diploma (N=28, doorstroom vanuit MBO-2)	3
Nog in opleiding	1
Gestopt voor het behalen van een startkwalificatie	74
Totaal	164

Tabel 2.5.3: Op weg naar een startkwalificatie ongediplomeerde instroom vso-jongeren (N=164)

Redenen voortijdig stoppen met de opleiding	Aantal	Percentage
Teveel studievertraging	40	27,4%
Opleiding past niet bij capaciteiten	30	20,5%
Afspraken niet nakomen	9	6,2%
Verkeerd beeld van de opleiding	8	5,5%
Ongeoorloofd verzuim	7	4,8%
Niet voldoende gemotiveerd	7	4,8%
Overige redenen (< 5)	45	30,8%
Totaal	146	100%

Tabel 2.5.4: Verdeling redenen voortijdig stoppen met een mbo-opleiding van ongediplomeerde instroom vso-jongeren

Studiesucces begeleidingsarrangement	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Totaal
Entree Regulier	14	23	13	5	4	59
Entree op Maat	11	6	5	3	6	31
Totaal	25	29	18	8	10	90

Tabel 2.5.5: Studiesucces Entreeopleidingen uitgesplitst naar begeleidingsarrangement

2.6 Op weg naar een startkwalificatie van gediplomeerde instroom van jongeren met een vso-achtergrond van cohort 17/18 – 22/23

Gediplomeerde jongeren met een vso-achtergrond, afhankelijk van de vooropleiding, starten met een mbo-2/3/4 opleiding. Sommige jongeren stromen vanuit de entreeopleiding naar een mbo-niveau 2 opleiding (zie paragraaf 2.5). In tabel 2.6.1 staat de gediplomeerde instroom van jongeren met een vso-achtergrond. Het merendeel van de jongeren die zich aanmelden start ook met een mbo-opleiding. Een aantal jongeren start niet met een mbo-opleiding. In tabel 2.6.2 staan de meest voorkomende redenen van afmelden/afwijzen weergegeven.

Resultaat aanmelding	Aantal studenten
Afgemeld	328 studenten
Afgewezen	308 studenten
Gestart met een opleiding	425 studenten
Niet gestart (onbekend)	142 studenten

Tabel 2.6.1: *Op weg naar een startkwalificatie gediplomeerde instroom jongeren met een vso-achtergrond (N=567)*

Reden van afmelden en afwijzen	Aantal	Percentage
1. Niet verschenen	317	21,5%
2. Ik ga me aanmelden voor een andere opleiding	313	21,2%
3. Anders	228	15,5%
4. Voldoet niet aan aanvullende eisen	119	8,1%
5. Opleiding past niet bij capaciteiten	83	5,6%
6. Vooropleiding niet geschikt	59	4,0%
7. Opleiding vol	48	3,3%
8. Naar aanleiding van intake	36	2,4%
9. Overige redenen (<30x)	270	18,3%
Totaal	1473	100%

Tabel 2.6.2: *Overzicht van redenen van afmelden en afwijzen*

In tabel 2.7.3 staat weergegeven hoeveel (gediplomeerde instroom) jongeren een diploma behalen van een mbo-niveau 2/3/4 opleiding of nog een opleiding volgen. In tabel 2.7.4 wordt dit nader uitgesplitst op mbo-niveau en geslacht. Sommige jongeren stoppen voortijdig met een mbo-opleiding. In tabel 2.7.5 staat weergegeven welke reden van beëindiging wordt geregistreerd.

	Aantal studenten	Percentage
MBO-2 diploma	66	15,5%
MBO-3/4 diploma	57	13,4%
Nog in opleiding	80	18,9%
Voortijdig gestopt met de opleiding	222	52,2%

Tabel 2.6.3: Op weg naar een startkwalificatie van gediplomeerde instroom vso-jongeren (N=425)

Aantal behaalde diploma's per mbo-niveau	MBO-2	MBO-3	MBO-4	Totaal
Man	45	13	15	73
Vrouw	21	13	16	50
Totaal	66	26	31	123

Tabel 2.6.4: Op weg naar een startkwalificatie gediplomeerde vso-jongeren verdeling op basis van geslacht en niveau (N=123)

Redenen van uitval	Aantal	Percentage
Teveel studievertraging	155	24,6%
Opleiding past niet bij capaciteiten	151	23,9%
Verkeerd beeld van de opleiding	47	7,4%
Liever werken	33	5,2%
Niet voldoende gemotiveerd	23	3,6%
Reden onbekend	22	3,4%
Ziekte/beperkingen	22	3,4%
Afspraken niet nakomen	20	3,2%
Overige redenen (<20x)	158	25%
Totaal	631	100%

Tabel 2.6.5: Redenen voortijdig stoppen met de opleiding van gediplomeerde instroom vso-jongeren

2.7 Studieduur van Entreestudenten met een vso-achtergrond

De mbo-entreeopleiding heeft een nominale duur van 1 jaar. Veel entreeopleidingen bieden de mogelijkheid om, onder voorwaarden, de nominale opleidingsduur van 1 jaar in te korten of te verlengen tot maximaal 2 jaar. In tabel 2.7.1 staat de gemiddelde opleidingsduur van jongeren met en vso-achtergrond weergegeven, uitgesplitst op geslacht. In tabel 2.7.2 staat weergegeven hoe lang, in totaal aantal ingeschreven dagen, jongeren met een vso-achtergrond gemiddeld ingeschreven staan, voordat de opleiding wordt beëindigd.

Gediplomeerd	Duur inschrijving in dagen
Man (N =55)	351
Vrouw (N=35)	387
Gemiddeld (N=90)	365

Tabel 2.7.1: Studieduur gediplomeerde entreestudenten

Voortijdig gestopt met de mbo-entreeopleiding	Duur inschrijving in dagen
Man (N=57)	323
Vrouw (N=34)	283
Gemiddeld (N=74)	315

Tabel 2.7.2: Studieduur ongediplomeerde entreestudenten (VSV)

2.8 Studieduur van mbo-2/3/4 studenten

De duur van een mbo-2/3/4 opleiding varieert tussen de 1 en 3 schooljaren, afhankelijk van het opleidingstraject (bijvoorbeeld: maatwerk, kopopleiding en andere varianten). In tabel 2.8.1 staat de gemiddelde duur in dagen dat een jongere met een vso-achtergrond een mbo-2, mbo-3 of mbo-4 diploma behaalt. In tabel 2.8.2 staat de gemiddelde inschrijfduur van jongeren met een vso-achtergrond die het mbo ongediplomeerd verlaten.

Studieduur gediplomeerde studenten mbo-2/3/4 in dagen	MBO-2	MBO-3	MBO-4
Man (N=44)	717 (N=44)	881 (N=13)	1244 (N=15)
Vrouw (N=22)	736 (N=22)	899 (N=13)	1128 (N=16)
Gemiddeld (N=66)	727 (N=66)	890 (N=26)	1186 (N=31)

Tabel 2.8.1: Studieduur gediplomeerde studenten mbo-2/3/4

Studieduur ongediplomeerde mbo-2/3/4 studenten (N=242)	Minder dan 100 dagen	Tussen de 100 en 180 dagen	Meer dan 180 dagen
Man (N=179)	56	45	69
Vrouw (N=63)	9	8	55
Gemiddeld aantal studenten	65	53	124
Gemiddeld aantal dagen	59	154	382

Tabel 2.8.2: Studieduur ongediplomeerde mbo-2/3/4 studenten

2.9 Extra ondersteuning en begeleiding voor jongeren met een vso-achtergrond

Tijdens het aanmelden voor een mbo-opleiding wordt de ondersteuningsbehoefte van een jongere geïnterviewd aan de hand van drie items, namelijk: handicap, informatieformulier en passend onderwijs. Een jongere geeft zelf aan of er sprake is, en zo ja, dan verstrekt de jongere zelf de informatie aan de opleiding. In tabel 2.9.1 is weergegeven wat jongeren (in de dataset over de vijf onderzochte cohorten) zelf aangeven. Het item 'passend onderwijs' is in de tabel buiten beschouwing gelaten, omdat dit geen enkele keer is beantwoord door een jongere. De items SPI (specialistische intake) en OP (ondersteuningsplan) worden ROCvA medewerkers ingevuld. In tabel 2.9.2 en tabel 2.9.3 worden de gegevens verder uitgesplitst op mbo-niveau.

Studenten met een vso achtergrond (N=733)	Handicap	Informatieformulier	SPI	OP
Man	116	69	7	14
Vrouw	47	44	6	4
Totaal	163	113	13	18

Tabel 2.9.1: Verdeling over studenten met een vso-achtergrond

Mbo-2/3/4 studenten (N=567)	Handicap	Informatieformulier	SPI	OP
Man	94	57	6	10
Vrouw	39	32	4	4
Totaal	133	89	10	14

Tabel 2.9.2: Verdeling beantwoording item Handicap en Informatieformulier voor mbo-2/3/4

Entree (N=278)	Handicap	Informatieformulier	SPI	OP
Man	22	12	1	4
Vrouw	8	12	2	0
Totaal	30	24	3	4

Tabel 2.9.3: Verdeling beantwoording item Handicap en Informatieformulier voor mbo-Entree

2.10 Switch studenten tussen ROCvA en ROCTOP

Sinds 1 januari 2024 zijn ROCvA en ROCTOP op bestuurlijk niveau gefuseerd. In de onderzoeksperiode was er sprake van twee mbo-instellingen in de regio Amsterdam. Sommige jongeren switchen tussen ROCvA en ROCTOP. In tabel 2.10.1 staat weergegeven hoeveel jongeren switchen tussen mbo-instellingen en op welk mbo-niveau dit plaatsvindt. In tabel 2.10.2 en 2.10.3. wordt ingezoomd op de switch tussen entreeopleidingen en het studiesucces van de groep switchers. Ook is gekeken of jongeren die switchen tussen entreeopleidingen meer ondersteuning en begeleiding krijgen in het kader van passend onderwijs (zie 2.10.3). Afsluitend staat in tabel 2.10.4 en 2.10.5 weergegeven wat het studiesucces en mate van ondersteuning en begeleiding is voor de groep switchers mbo-2/3/4.

Jongeren met een vso-achtergrond (N=733)	Switch instellingsniveau	Switch mbo-entree	Switch mbo-2/3/4
Man	34	8	26
Vrouw	25	10	15
Totaal	59	18	41

Tabel 2.10.1: Jongeren met een vso-achtergrond die switchen tussen ROCvA en ROCTop

Studiesucces mbo-entree switcher (N=18)	Diploma behaald	Nog in opleiding	Voortijdig gestopt met de opleiding	Niet gestart binnen ROCvA
Man	0	1	5	2
Vrouw	2	0	5	3
Totaal	2	12	10	5

Tabel 2.10.2: Studiesucces van mbo-entree switchers

Ondersteuning en begeleiding mbo-entree switcher (N=18)	Handicap	Informatie-formulier	SPI	OPP
Man	0	1	0	0
Vrouw	2	1	0	0
Totaal	2	2	0	0

Tabel 2.10.3: Ondersteuning en begeleiding van mbo-entree switchers

Studiesucces mbo-2/3/4 (N=41)	Diploma behaald	Nog in opleiding	Voortijdig gestopt met de opleiding	Niet gestart binnen ROCvA
Man	1	5	10	10
Vrouw	2	1	10	2
Totaal	3	6	20	12

Tabel 2.10.4: *Studiesucces van mbo-2/3/4 switchers*

Ondersteuning en begeleiding mbo-2/3/4 (N=41)	Handicap	Informatie formulier	SPI	OPP
Man	3	6	0	0
Vrouw	1	2	0	0
Totaal	4	8	0	0

Tabel 2.10.5: *Ondersteuning en begeleiding van mbo-2/3/4 switchers*

2.11 Het bindend studieadvies (BSA)

In het eerste jaar van een mbo-opleiding heeft een student studievoortgangsgespreken met zijn/haar studieloopbegeleider. Aan het einde van het eerste schooljaar krijgt de student een bindend studieadvies. Dit is een advies om door te gaan of te stoppen met de opleiding. Als het een negatief bindend studieadvies is, kan de school besluiten dat je moet stoppen met de opleiding. In tabel 2.11.1 staat weergegeven hoe vaak studenten met een vso-achtergrond over de periode 2018-2023 een negatief bindend studieadvies hebben gekregen.

	Entree	MBO-2	MBO-3	MBO4	Totaal
Man	1	2		4	7
Vrouw		4			4
Totaal	1	6	0	4	11

Tabel 2.11.1: *Negatief bindend studieadvies voor jongeren met een vso-achtergrond*

3 Conclusie

3.1 (Mogelijke) conclusie

Dit kwantitatief verkennend onderzoek laat zien dat voormalig vso-jongeren cluster-IV moeite hebben met de overstap naar het mbo. Dit is in lijn met andere landelijke onderzoeken. Hoewel driekwart van de jongeren na aanmelding ook daadwerkelijk start, stopt in het totaal bijna de helft van de jongeren voortijdig met school. Voormalig vso-jongeren cluster behalen minder vaak een diploma en verlaten het onderwijs vaker zonder startkwalificatie.

Een groot deel van de jongeren stapt gelijk naar het vso over naar het mbo, maar veel jongeren stappen pas 1 of 2 jaar na het vso over. Dit kan leiden tot informatieverlies en minder effectieve begeleiding. Daarnaast switchen sommige studenten tussen ROC-instellingen, met als gevolg dat zij minder vaak een diploma behalen. Het probleem van switchen tussen ROC-instellingen is sinds de bestuurlijke fusie niet meer relevant. Het is aannemelijk dat het switchen tussen verschillende opleidingen, bijvoorbeeld van Helpende Zorg & Welzijn (mbo-college West) naar Sport & Beweging (mbo-college Zuid), dezelfde resultaten genereert omdat het veelal om dezelfde 'typen' jongeren gaat.

Extra begeleiding en ondersteuning blijft belangrijk voor jongeren met een ondersteuningsbehoefte, maar de registratie van specialistische intakes en ondersteuningsplannen is beperkt, wat kan duiden op onderregistratie. Ook blijkt de bereidheid om aan te geven dat er sprake is van een ondersteuningsbehoefte onvoldoende. De wens om een nieuwe frisse start te maken lijkt daarmee groot. Het bindend studieadvies (BSA) als begeleidingsinstrument lijkt onvoldoende uit de verf te komen.

Gezien deze bevindingen is er behoefte aan een meer gerichte begeleiding en ondersteuning in alle fasen van het onderwijstraject passend bij de ondersteuningsbehoefte van de jongere; van de overgang van het vso naar mbo, tijdens de mbo-opleiding en bij uitval en/of uitstroom van de mbo-opleiding. Het belangrijkste knelpunt is dubbelzijdig. Enerzijds is onvoldoende bekend over de ondersteuningsbehoefte van de jongere en anderzijds kan het onderwijs daardoor onvoldoende worden afgestemd op de specifieke onderwijsbehoeften. Onderzoek naar hoe dit 'knelpunt' kan worden aangepakt wordt dan ook aanbevolen.

3.2 (Mogelijke) Samenhang met literatuuronderzoek

Het literatuuronderzoek stelt vier knelpunten vast die de overstap van het vso naar het mbo belemmeren. Drie van de vier knelpunten uit het literatuuronderzoek worden door het verkennend kwantitatief onderzoek bevestigd.

Ten eerste de structuur binnen het mbo: beperkte kennis en expertise binnen docententeams, organisatorische knelpunten en een ontoereikende onderwijsinrichting.

1. Aansluiting tussen vso en mbo: de helft van de jongeren valt binnen een half jaar uit en de overige uitval vindt gemiddeld pas na 1 jaar plaats. Redenen van uitval zijn divers, maar uit de resultaten komt naar voren dat jongeren vaak niet geneigd zijn om hun

ondersteuningsbehoefte aan te geven en dit zou erop kunnen wijzen dat docenten en onderwijsteams onvoldoende rekening (kunnen) houden met de onderwijsbehoeften van jongeren en/of onvoldoende toegerust zijn om hierop adequaat in te spelen.

2. Samenwerking tussen vso en mbo: een groot deel van de jongeren stapt niet gelijk na de vso-school over, maar pas na 1 of 2 jaar. Dit belemmert de samenwerking tussen vso en mbo-scholen, omdat waardevolle informatie over de jongere vaak dan niet meer actueel, beschikbaar is en/of wordt gedeeld. Ook is vaak onvoldoende actuele informatie beschikbaar over het aantal jongeren dat overstapt, studiekeuze en studiesucces.
3. Intake en aanmelding: een twee derde deel van de jongeren maakt zijn ondersteuningsbehoefte niet kenbaar bij aanmelding. Jongeren die een mbo-niveau 2, 3 of 4 opleiding gaan volgen lijken eerder geneigd om hun ondersteuningsbehoefte te melden, dan jongeren die een entreeopleiding gaan volgen. Ook lijkt er sprake te zijn van onvoldoende registratie van specialistische intakes en het opstellen ondersteuningsplannen.

Samenvattend kan gezegd worden dat bij aanvang van het onderwijstraject van een jongere onvoldoende bekend is over zijn/haar ondersteuningsbehoefte. Dit heeft implicaties voor de begeleidingslijn die wordt geformuleerd en ingezet tijdens het onderwijstraject. Onvoldoende informatie kan ertoe leiden dat het onderwijs onvoldoende wordt afgestemd op de specifieke onderwijsbehoeften van de jongere. Daarentegen toont ander onderzoek ook aan dat docenten en onderwijsteams zich onvoldoende toegerust voelen om deze jongeren goed onderwijs te geven. Als een jongere er niet in slaagt om de opleiding af te ronden, dan ontbreekt een adequate registratie van redenen van uitval. Na uitval op school raakt een jongere vaak uit beeld. Een 'warme' overdracht naar ketenpartners is hierbij van belang, denk hierbij bijvoorbeeld aan het jongerenpunt of jobcoach.

3.3 (Mogelijke) Aanbevelingen

Ondersteuningsbehoefte

Vergroot de kans dat jongeren met een vso-achtergrond cluster IV die overstappen naar het mbo direct ondersteuning krijgen die ze nodig hebben. Deels geven jongeren zelf aan dat ze een ondersteuningsbehoefte hebben, maar het merendeel van de overstappers maakt dit niet zelf kenbaar tijdens de intake bij de mbo-opleiding.

BSA

Het bindend studieadvies als instrument is onvoldoende passend voor de meest kwetsbare jongeren in het mbo-onderwijs, namelijk: jongeren die een entreeopleiding volgen. De ontwikkeling van een begeleidingsinstrument, methode of werkwijze die past bij deze kwetsbare doelgroep en leidt tot een gedegen studieadvies dient dan ook nader te worden onderzocht. Een begeleidingsinstrument hoeft zich daarbij niet te beperken tot jongeren met een vso-achtergrond cluster 4, maar kan worden ingezet voor jongeren met een ondersteuningsbehoefte. Het begeleidingsinstrument dient, bij voorkeur, in samenwerking met de partners te worden ontwikkeld en draagt daarmee bij aan het ontwikkelen en implementeren van een doorlopend begeleidingsarrangement van vso, PrO en ISK naar mbo-entree.

Uitval

Een aandachtspunt is dat er weinig aanvullende informatie beschikbaar is over de kenmerken van voormalig vso-leerlingen die uitvallen in het mbo (Regioplan, 2023). Dit onderzoek bevestigt dit. Aanvullend kwalitatief onderzoek naar de redenen voor voortijdig schoolverlaten kan meer inzicht geven in de overwegingen om te stoppen. Daarnaast kan het belemmerende en ondersteunende factoren identificeren.

Een uitdaging is echter om voormalig vso-jongeren die voortijdig zijn gestopt met een mbo-opleiding te laten deelnemen aan onderzoek. Deze specifieke groep is moeilijk bereikbaar voor onderzoek. Een alternatief is om onderwijsprofessionals te interviewen die betrokken zijn bij deze jongeren, om zo mogelijke redenen voor uitval in kaart te brengen.

Studiesucces

Het studiesucces binnen de mbo-entreeopleiding ligt hoger dan bij mbo-niveau 2-, 3- en 4-opleidingen. Dit kan erop wijzen dat de ondersteuning en begeleiding binnen de entreeopleiding jongeren helpt bij het behalen van een mbo-diploma. Echter, het blijft onduidelijk welke stimulerende factoren en werkende mechanismen bijdragen aan dit succes. Meer inzicht hierin kan met name mbo-niveau 2-studenten helpen op weg naar een startkwalificatie. Verder onderzoek hiernaar is dan ook wenselijk.

Daarnaast is het belangrijk om te onderzoeken welke achterliggende redenen bijdragen aan de hoge uitval van voormalig vso-jongeren binnen hogere mbo-niveaus. Dit sluit aan bij het advies onder het kopje 'Uitval'. Tot op heden is er onvoldoende inzicht in de factoren en mechanismen die ervoor zorgen dat deze jongeren hun opleiding niet afronden.

Literatuurlijst

Inspectie van het Onderwijs (2021) *De staat van het (voortgezet) speciaal onderwijs 2021*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

KBA Nijmegen (2024) *Evaluatie en monitoring Wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo. Een tussenrapportage*

Koopman, P.N.J., & Ledoux, G. (2018) *Doorstroom naar het mbo en succes in het mbo van jongeren uit praktijkonderwijs, vmbo-b en vso*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut

Regioplan (2023) *De overstap van vso naar mbo. Hoe kan de overstap worden versoepeld?* (i.o.v. Ingrado)

ROC van Amsterdam - Flevoland

Bijlage 3: Pilot Transfercoaching

Pilotverslag Transfercoaching ROC

Inleiding

Voor dit traject hebben we drie verschillende Transfercoaches ingezet. De Transfercoaching is gestart door de aanleverende VSO-scholen (cluster 4) te benaderen en hen te informeren over de werkwijze binnen Transfercoaching.

Procedure

De start van het traject bestond uit een gesprek op de VSO-scholen met de zorgcoördinator en/of mentoren van de uitstroomklassen. Vervolgens hebben we de scholen gevraagd om de uitstroomjongeren te screenen op de volgende criteria:

- Beperkt ondersteunend netwerk
- Verwachte uitdagingen bij de overstap naar het ROC van Amsterdam (ROCvA)

Na deze screening werd een profielschets van de jongere opgesteld. Iedereen binnen de VSO-school met kennis over de jongere werd betrokken bij het opstellen van deze profielschets. Dit zorgde ervoor dat de Transfercoach een zo volledig mogelijk beeld kreeg van de jongere.

Op basis van de profielschets werd een afspraak gemaakt tussen de Transfercoach en de jongere, waarna het traject kon starten. De kennismaking vond altijd plaats op de vertrekkende school, doorgaans met de mentor erbij of een andere vertrouwde medewerker van de school. Tijdens dit gesprek werd besproken waar de jongere behoefte aan ondersteuning had en hoe het contact zou verlopen.

Resultaten

In totaal zijn er negen trajecten opgestart.

Succesvolle trajecten

De trajecten die succesvol verliepen, kenmerkten zich door een sterke vertrouwensband tussen de jongere en de Transfercoach. In deze gevallen startte de begeleiding met wekelijkse gesprekken op de vertrekkende school, gevolgd door regelmatig contact via WhatsApp en afspraken buiten school. Sommige jongeren spraken bijvoorbeeld met de Transfercoach af in een sportschool, waar zij niet alleen het dagelijks leven, maar ook de overstap naar het ROCvA bespraken.

De gesprekken tussen jongere en Transfercoach bleken waardevol omdat ze niet alleen praktisch gericht waren (zoals het regelen van administratieve zaken), maar ook inspeelden op de mentale weerbaarheid van de jongere en de angst voor het onbekende. De Transfercoaches gaven aan dat het mentaal welzijn vrijwel altijd een onderwerp van gesprek was. Daarnaast bleek de adviserende rol van de Transfercoach cruciaal: het helpen navigeren in een nieuwe omgeving, het bepalen van prioriteiten en het bespreken van ervaringen met de opleiding. De Transfercoach fungeerde hierbij als een soort 'vertaler', die context bood en de overstap naar het mbo verduidelijkte.

Minder succesvolle trajecten

Van de negen trajecten zijn er twee niet succesvol afgerond.

1. **Eerste traject:** Na een goede start met meerdere contactmomenten met de

Transfercoach, verbrak de jongere abrupt het contact. Zowel de Altra-locatie als de Transfercoach constateerden dat de jongere zich had uitgeschreven bij het ROCvA. De Transfercoach heeft herhaaldelijk geprobeerd de jongere thuis te bereiken, maar trof steeds niemand aan. Volgens de burens was de jongere mogelijk aan het werk en kwam deze pas laat in de avond thuis. Uiteindelijk heeft de Transfercoach een kaartje in de brievenbus achtergelaten, maar hierop is geen reactie gekomen. Ook de voormalige school en mentor hadden geen verder contact met de jongere.

2. **Tweede traject:** Dit traject kwam moeizaam op gang door een gebrek aan chemie tussen de jongere en de Transfercoach. Omdat de jongere al bijna van de VSO-school vertrok, was er te weinig tijd om een vertrouwensband op te bouwen. Desondanks bleef de jongere in contact met de vertrekkende locatie van Altra en kreeg deze voldoende ondersteuning bij het ROCvA via passend onderwijs.

De overige trajecten kunnen als succesvol worden bestempeld en hebben bijgedragen aan een soepele overstap naar het ROCvA.

Aanbevelingen

Op basis van de ervaringen binnen deze pilot doen we de volgende aanbevelingen:

1. **Langere voorbereidingstijd op VSO-scholen:** VSO-scholen zouden jongeren eerder moeten voorbereiden op de mogelijkheid van een Transfercoach. Hierdoor kunnen jongeren wennen aan het idee van begeleiding, wat de start van het traject vergemakkelijkt.
2. **Grotere zichtbaarheid van de Transfercoach:** Door de Transfercoach eerder en vaker op VSO-scholen aanwezig te laten zijn, wordt deze benaderbaarder voor jongeren. Dit kan al helpen bij het opbouwen van een eerste contact.
3. **Flexibele duur van de trajecten:** Momenteel gaan we uit van een maximumduur van 40 weken. Echter, sommige trajecten zijn korter effectief (bijvoorbeeld maximaal drie maanden). Dit type trajecten richt zich specifiek op de overgang van VSO naar mbo en kan efficiënter worden ingezet.
4. **Uitbreiding naar andere mbo-instellingen:** Op sommige VSO-locaties was de uitstroom naar het ROCvA beperkt. Transfercoaching zou breder beschikbaar moeten zijn voor alle mbo-instellingen, zodat meer jongeren hiervan gebruik kunnen maken.
5. **Transfercoaching als noodzakelijk kompas:** Cluster 4 leerlingen hebben in veel gevallen te maken met meervoudige problematiek. Dit verhoogt de kans op schooluitval. Voor jongeren zonder of met een beperkt netwerk is transfercoaching van grote waarde gebleken. Sommige jongeren hebben extra begeleiding nodig bij de overstap naar het mbo. De Transfercoach fungeert als een bruggenbouwer en helpt jongeren zelfstandig hun weg te vinden in hun nieuwe omgeving. Zodra de jongere zich zeker genoeg voelt, kan de begeleiding worden afgebouwd, maar blijft het belangrijk dat de jongere weet waar en bij wie deze terecht kan met vragen. Echter: transfercoach kan de warme overdracht tussen instellingen niet vervangen.
6. **Chemie tussen jongere en transfercoach:** Er moet een chemie – een klik - zijn tussen de jongere en de transfercoach. Dit vraagt om voldoende tijd om in te zetten op de relatie om het traject goed op te starten. Alles hangt af van het contact tussen jongere en transfercoach. De jongere moet hiervoor open staan en blijven staan.

Conclusie

Deze pilot laat zien dat Transfercoaching een belangrijke bijdrage levert aan een succesvolle overstap van VSO naar mbo. De vertrouwensrelatie tussen de jongere en de Transfercoach speelt hierin een sleutelrol. Door enkele verbeteringen door te voeren, zoals een langere voorbereidingstijd en bredere inzetbaarheid van Transfercoaching, kan de effectiviteit verder worden vergroot. Transfercoaching biedt jongeren een waardevol kompas in een nieuwe en vaak uitdagende omgeving, wat bijdraagt aan hun welzijn en succes binnen het mbo.

Advies is dan ook dat Transfercoaching structureel wordt ingezet. Bij Stichting Orion is Transfercoaching beschikbaar vanuit staand beleid.

Bijlage 4: Uitwerking studentenarena en werksessies

Studentenarena en werksessies

Inzichten uit de studentenarena: uitdagingen, kansen en aanbevelingen

De overgang van voortgezet speciaal onderwijs (vso) naar middelbaar beroepsonderwijs (mbo) is een complex proces dat studenten confronteert met een grote stap: van een kleinschalige en persoonlijke omgeving naar een grootschaliger, formeler systeem. Zowel studenten als professionals signaleren dat deze overgang gepaard gaat met diverse uitdagingen, maar ook met kansen voor verbetering.

Inzichten uit de studentenarena

Uit de input van de studentenarena en de daaropvolgende SWOT-analyse blijkt dat de persoonlijke band met mentoren en een warme overdracht vanuit het vso cruciaal zijn voor een succesvolle overgang. Studenten waarderen het als mentoren hen persoonlijk kennen, betrokken blijven na de overstap en praktische hulp bieden, zoals begeleiding bij studiekeuze en andere (praktische) zaken. Tegelijkertijd ervaren zij knelpunten:

- **Tekortkomingen in LOB**
Studenten voelen zich onvoldoende voorbereid op het mbo, omdat de lessen in loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) te theoretisch zijn en praktische handvatten missen. Er ontbreekt een gestructureerd LOB-programma dat aansluit op hun behoeften en het mbo en hierdoor voelen ze zich onvoldoende voorbereid op de overstap naar het mbo.
- **Gebrek aan vertrouwen en ondersteuning**
De zakelijke benadering en grootschaligheid van het mbo worden als afstandelijk ervaren, wat het gebrek aan vertrouwen en persoonlijke aandacht versterkt. Ondersteuning komt vaak pas op gang als er problemen ontstaan, wat leidt tot stress en uitval. Studenten geven daarnaast aan behoefte te hebben aan een mentor die hen continu ondersteunt en hen helpt hun talenten en interesses te ontdekken.

Reflectie van de professionals

De professionals erkennen en herkennen deze bevindingen en benadrukken de urgentie. Zij signaleren dat studenten een sterke behoefte hebben aan binding, vertrouwen en het gevoel gezien te worden. Zonder deze basis is het moeilijk om persoonlijke onderwerpen bespreekbaar te maken. Vooral binnen het mbo, waar mentoren minder tijd hebben om een vertrouwensband op te bouwen, is dit een uitdaging. De professionals benadrukken het belang van een goede match tussen mentor en student en het geleidelijk opbouwen van begeleiding, waarbij de focus ligt op het creëren van een veilige leeromgeving.

Daarnaast benoemen professionals dat:

- Mentoren specifieke vaardigheden nodig hebben om hun rol goed te vervullen, inclusief vaardigheden om jongeren te begeleiden in het omgaan met grenzen en tegenslagen.
- Het vso de jongeren beter moet voorbereiden op zelfredzaamheid en het vragen van hulp binnen het mbo.
- Ondersteuning breed moet worden ingezet, ook richting docenten en ouders, om het gehele netwerk van de student te versterken.

Kansen en aanbevelingen

Om de overgang te verbeteren, hebben studenten en professionals gezamenlijk diverse actiepunten geformuleerd:

1. Verbeteren van LOB

- Ontwikkel een gezamenlijk LOB-programma voor vso en mbo, met een focus op praktische vaardigheden en een doorlopende leerlijn.
- Organiseer sectorgerichte meeloopdagen, wen-dagen en proefdraaidagen, waarbij ook ouders en vso-docenten betrokken worden.
- Faciliteer warme overdrachten met een vertrouwd persoon, zoals een overstapcoach of mentor, die de student gedurende de overgang blijft begeleiden.

2. Versterken van mentorschap

- Geef mentoren meer tijd en middelen om een vertrouwensband op te bouwen en hun begeleiding aan te passen aan de behoeften van de student.
- Zorg voor een positieve ondersteuning: wat is wel mogelijk voor de student en op welke manier kun je een student het best bereiken?
- Introduceer een coach vanaf het 15e jaar die jongeren begeleidt tot en met de overgang naar het mbo, met een focus op de ontwikkeling van executieve vaardigheden en zelfredzaamheid.

3. Aanpak grootschaligheid MBO

- Ontwikkel kleinschalige landingsprogramma's op het mbo om studenten een soepele start te bieden.
- Zorg voor specialistische intakegesprekken en extra voorbereidende informatie voor studenten die geen open dagen hebben bijgewoond.

4. Ondersteuning op maat

- Bied psycho-educatie aan docenten en ouders over de doelgroep, zodat zij meer kennis en begrip krijgen voor de uitdagingen van deze jongeren.
- Begeleid jongeren minder 'pamperend' op het vso en versterk hun zelfstandigheid en weerbaarheid.
- Reflecteer samen met studenten op falen en successen om veerkracht en zelfinzicht te bevorderen.

Conclusie studentenarena

Een succesvolle overgang van vso naar mbo vereist een persoonlijke en proactieve aanpak, gericht op vertrouwen, betrokkenheid en samenwerking tussen alle betrokken partijen. Het versterken van de mentorrol, een gestructureerd LOB-programma en betere samenwerking tussen vso en mbo zijn hierbij essentieel. Een belangrijke uitdaging is het creëren van een veilig en ondersteunend netwerk voor jongeren, met ruimte voor persoonlijke groei en praktische ondersteuning. Alleen door passie en verbinding kunnen we deze jongeren optimaal begeleiden in hun stap naar zelfstandigheid.

Inhoudelijk opbrengst werksessies

Tijdens de werksessies zijn de uitkomsten en thema's die zijn voortgekomen uit de studentenarena en de reflecties van professionals verder uitgediept. In twee werksessies hebben veertien tot twintig professionals aanbevelingen uitgewerkt op basis van de thematische opbrengsten.

De werksessies richtten zich op het verbeteren van de overgang van vso naar mbo, met specifieke aandacht voor mentorschap, begeleiding, loopbaanoriëntatie, warme overdracht, zelfredzaamheid, samenwerking en cultuurverschillen. Het werd duidelijk dat structurele begeleidingstijd cruciaal is, waarbij mentoren niet alleen vertrouwen opbouwen en duidelijke verwachtingen scheppen, maar ook een balans vinden tussen persoonlijke betrokkenheid en professionele afstand. Daarbij werd het belang van professionalisering van mentoren benadrukt, via trainingen in groepsdynamiek, van traumasensitief onderwijs en in coaching- en gesprekstechnieken.

Voor loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) werd gepleit voor een doorlopende leerlijn tussen vso en mbo, waarbij loopbaandenken centraal komt te staan tijdens de opleiding. Daarnaast is het belangrijk om ouders actief te betrekken om een realistisch beeld te scheppen van het vervolgonderwijs. Dit kan versterkt worden door activiteiten buiten de school te organiseren en werkgevers bij de begeleiding te betrekken. Ook het delen van informatie in een gezamenlijk LOB-dossier werd als prioriteit genoemd.

De warme overdracht van vso naar mbo verdient extra aandacht. Een goed overdrachtsproces begint met een specialistische intake waarbij de vso-mentor (of ander steunfiguur) betrokken is en de eerste periode na de overstap ondersteuning biedt. De vso-mentor en mbo-mentor stemmen ook met elkaar af, zodat de nieuwe school goed op de hoogte is van de ondersteuningsbehoeften. Hieraan gekoppeld werd geadviseerd een gedegen plan voor de eerste 100 dagen in het MBO te ontwikkelen, inclusief groepscoaching en intensieve begeleiding om de overgang soepel te laten verlopen.

Zelfredzaamheid en eigenaarschap van leerlingen zijn essentiële thema's. Docenten moeten leerlingen ondersteunen bij het nemen van verantwoordelijkheid voor hun leerproces, onder andere door hen succeservaringen en realistische scenario's te bieden. Het is belangrijk dat er heldere kaders en normen zijn en dat docenten de verwachtingen duidelijk kunnen verwoorden, waarbij met het opdoen van ervaringen de zelfstandigheid wordt getraind. Hierbij is het loslaten van overmatige bescherming een belangrijk aandachtspunt.

De samenwerking tussen vso en mbo kan worden versterkt door regelmatige uitwisselingen, zoals job-shadowing, gezamenlijke studiedagen en het versterken van onderlinge netwerken (bijvoorbeeld korte lijntjes van zorgcoördinatoren). Het is wenselijk om een half jaar voor de overstap al een overzicht te hebben van leerlingen die de stap gaan maken. Ouders betrokken houden tijdens en na deze overstap versterkt het netwerk van de leerling. Benadrukt werd nog dat het belangrijk is om duidelijke kartrekkers voor deze samenwerking aan te stellen, met concrete doelen, zodat het actief blijft en niet verslapt.

Tot slot werd de culturele kloof tussen vso en mbo besproken. Het is noodzakelijk om bewustwording te creëren over de verschillen in benadering en begeleiding. Observatiebezoeken en gezamenlijke activiteiten bieden de organisaties de kans om van elkaar te leren. Tegelijkertijd moet de intensieve begeleiding en monitoring van leerlingen bij het vso gefaseerd worden afgebouwd en bij het mbo de kleinschaligheid en transparante ondersteuningsroutes worden versterkt. Hierdoor zullen jongeren zich beter thuis voelen en toegang tot hulp eenvoudiger worden.

De werksessies benadrukken dat een gestructureerde en gezamenlijke aanpak nodig is om de overstap van vso naar mbo te verbeteren en zowel leerlingen als mentoren, docenten en andere betrokkenen hierbij optimaal te ondersteunen.

Concrete opbrengst werksessies en aanbevelingen per thema

1. Mentorschap en begeleiding

- Vastleggen van structurele begeleidingstijd.
- Vertrouwen opbouwen door duidelijke verwachtingen en een positieve benadering.
- Meer aandacht voor zelfredzaamheid en congruentie in afspraken.
- Professionalisering van mentoren via training en delen expertise.
- *Introduceer een structureel trainingsprogramma voor mentoren, gericht op coaching, gespreksvaardigheden, en kennis van diverse problematieken.*

2. Structuur en inhoud Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB)

- Doorlopende LOB-leerlijn tussen vso en mbo.
- Ouders actief betrekken voor een realistisch beeld van vervolgonderwijs.
- Vergroten van de leefwereld van leerlingen door buitenschoolse activiteiten en samenwerking met werkgevers.
- *Ontwikkel een gedeeld LOB-dossier en organiseer gezamenlijke werkgroepen voor vso en mbo om ervaringen uit te wisselen.*

3. Warme overdracht en ondersteuning

- Specialistische intake en koppeling tussen vso- en mbo-mentoren.
- Betere afstemming en informatiedeling over de leerling, met focus op persoonlijkheid en leermogelijkheden.
- Administratief alles op orde bij de instellingen (bijvoorbeeld met Eduarte in het mbo), zodat ondersteuning op tijd start en de leerling een goede start kan maken.
- *De Eerste 100 Dagen: Implementeer een intensief landingsprogramma voor de eerste periode in het mbo, met extra begeleiding en coaching.*

4. Zelfredzaamheid en hulp vragen

- Docenten stimuleren zelfstandigheid en eigenaarschap bij leerlingen.
- Training in praktische begeleidingstechnieken en loslaten van overmatige bescherming.
- Maatje koppelen aan nieuwe student.
- *Onderzoek doen naar aanbieden onderwijsmethode scaffolding (een combinatie van het initieel aanbieden van veel ondersteuning aan leerlingen en het geleidelijk afbouwen daarvan naarmate hun expertise toeneemt).*

5. Samenwerking tussen VSO en MBO

- Regelmatig overleg en job shadowing tussen beide instellingen.
- Ervaringsdagen voor leerlingen en gezamenlijke studiedagen voor docenten.
- Betrekken van ouders ook na meerderjarigheid.
- Expertise delen met elkaar (bijvoorbeeld met een kenniskring of het experticeentrum van het vso).

- *Faciliteer bezoeken, observaties en netwerkdagen om begrip en samenwerking tussen VSO- en MBO-docenten te bevorderen, evenals het vergroten van kennis door delen expertise.*

6. Cultuur en benadering

- Bewustwording van cultuurverschillen tussen vso en mbo.
- Transparante ondersteuningsroutes en betere communicatie binnen de school.
- *Zie 'Samenwerking tussen vso en mbo', met extra optie dat docenten bij elkaars instelling lessen verzorgen.*

Bijlage 5: Projectplan jeugdwerkgelegenheid Groot-Amsterdam MBO-VSO Infrastructuur

Projectplan: Overstap Amsterdamse VSO cluster 4 naar het MBO: *goud of fout?*

	Details
Titel:	Projectplan Overstap VSO MBO goud of fout?
Datum:	03-04-2023
Versie:	definitief
Van:	Marjolein Sanders en Jelka Bröcheler
Projectteam:	Vertegenwoordigers vanuit VSO Jelka Bröcheler (Orion) Kelly van der Koelen (Orion) Agnita Kingma (Orion) Madeleen Ritsema (Altra College Centrum) Mirjam Heister (Altra College Bleichrodt) Pien Stroethof (Altra College Haarlemmermeer) Altra College Zuidoost
Op afroep	Klara Wensveen (Gemeente Amsterdam) Nesrien Abu Ghazaleh HvA lectoraat Urban Education Regiocontactpersoon LOB expertisecentrum Dirk Huiberts (ROCvA) Managers LEC

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Achtergrond	4
1. Aanleiding	4
2. Probleemstelling	5
Doel en resultaten	7
3. Doel van het project	7
4. Samenhang aanpak Jeugdwerkgelegenheid Groot-Amsterdam	7
Aanpak	8
5. Aanpak	8
6. Planning en uitvoering	9
Organisatie	11
7. Betrokken personen en verantwoordelijkheden	11
8. Communicatie	11
9. Overdracht en verankering	11
Financiën	12
10. Opbrengsten en kosten	12

Achtergrond

1. Aanleiding

De concrete aanleiding tot dit voorstel is het uitvallen van een aantal leerlingen van Orion College Amstel, die deelnamen aan de PrO-ROC-route, bij de opleiding Automotive. Hierdoor is het gesprek rondom de overstap van cluster 4 jongeren op gang gekomen tussen het Amsterdamse vso en het mbo.

PrO-ROC-route

De PrO-ROC-Route is een succesvol Amsterdams stedelijk arrangement gericht op een geleidelijke overgang met extra ondersteuning vanuit het praktijkonderwijs naar het mbo.

In Amsterdam volgen jaarlijks ongeveer 1.500 jongeren praktijkonderwijs (PrO) en 1.000 jongeren voortgezet speciaal onderwijs (vso, cluster 3 en 4). Na afronding van hun opleiding wordt een deel van de jongeren begeleid richting werk en start een ander deel met een entree-opleiding. Bij de PrO-leerlingen is de verhouding uitstroom naar werk versus doorstroom naar entree ongeveer 40 - 60. Bij de vso-leerlingen start minder dan 10 procent met een entree-opleiding.

Omdat in de praktijk bleek dat PrO- of vso-leerlingen die de cognitieve mogelijkheden hebben om een entree-opleiding te volgen hier wel extra ondersteuning en begeleiding bij nodig hebben, zijn in de regio Amsterdam sinds 2002 de zogeheten PrO-ROC-opleidingen. In de PrO-ROC-opleidingen volgen jongeren een 1-jarig onderwijstraject waarin PrO/vso en de entreeopleidingen nauw samenwerken. In de praktijk betekent dit dat leerlingen elke week:

- 1 dag onderwijs volgen op de mbo-instelling
- 3 dagen stagelopen bij een erkend leerbedrijf
- 1 dag onderwijs volgen op de eigen PrO/vso-school

(bron: Samenwerkingsovereenkomst PRO-ROC 2020-2024)

Ook de Amsterdamse vso-scholen waar praktijkonderwijs wordt aangeboden doen mee aan de PrO-ROC-route (Orion, Altra, Viertaal). Uit onderzoek van de gemeente Amsterdam naar de onderwijsloopbanen van jongeren van Altra en Orion blijkt dat veel van deze jongeren zich meerdere jaren achtereenvolgend, meerdere keren bij verschillende mbo-opleidingen aanmeldden. Daaruit kan worden opgemaakt dat de behoefte aan onderwijs en opleiding bij de jongeren groot is, maar dat het hen niet lukt deze succesvol te doorlopen.

Om de kans op uitval te verminderen heeft de vso-doelgroep (cluster 4) in het proces van overstap naar het mbo baat bij een doorgaande ondersteuningslijn (*Bijdragen aan een succesvolle overstap van v(s)o naar mbo voor jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte*, Steunpunt Passend Onderwijs, mrt 2020). Die is er nu nog niet en dat leidt tot incidenten in de klas, uitval op stage en voortijdig schoolverlaten. Ook de minister van Onderwijs Robert Dijkgraaf benoemt in zijn kamerbrief van 3 april 2023 over *de hoofdlijnen aanvalsplan vsv*, expliciet de vso-jongeren die het mbo in stromen als kwetsbare groep met een verhoogd risico op uitval. Hij wil meer onderzoek laten doen naar de succesfactoren in de overstap naar het mbo voor deze doelgroep. Daarnaast wil hij investeren in beter op deze jongeren afgestemde specialistische ondersteuning binnen het mbo, die bovendien dichter op de jongeren is georganiseerd.

Vandaar dat het Amsterdamse vso en mbo in gezamenlijkheid het volgende willen onderzoeken:

- Hoe kan het proces van overstap voor de vso-doelgroep (cluster 4) worden verbeterd en
- Hoe kan voor deze groep overstappers een doorgaande ondersteuningslijn georganiseerd worden?

2. Probleemstelling

2.1 De doelgroep

De doelgroep waar onze plannen zich op richten bestaat uit Amsterdamse jongeren uit het vso cluster-4 onderwijs en die de overstap zullen gaan maken naar het mbo. Het zijn jongeren met (ernstige) psychische stoornissen en/of gedragsproblemen, zowel externaliserend als internaliserend, die vaak moe zijn van het 'speciaal' zijn en graag "gewoon" of 'normaal' gevonden willen worden. Veel van hen hebben wel de *brains* maar niet de *skills* om zich zonder extra of specialistische ondersteuning te handhaven in het proces van overstap. Naast dat om een 'kleine' groep jongeren gaat, is het ook een groep die naar alle niveaus en alle mbo-colleges kunnen overstappen. Het clusteren in een aanpak wordt hierdoor bemoeilijkt en is een aandachtspunt.

Deze groep jongeren is dus niet groot, maar vraagt wel een op hen toegespitste, specialistische aanpak in hun overstap van een specialistische leeromgeving naar een reguliere leeromgeving. Dat deze er nu nog onvoldoende is, zorgt voor problemen in de klas en op stage binnen het mbo-onderwijs en kan leiden tot uitval, soms al vlak na het schakelmoment van de overstap.

2.2 Binnen welke gebied willen we 'het probleem' oppakken?

Er gebeurt van alles op allerlei vlakken rondom de overstap van v(s)o naar mbo; interventies gericht op (aanmeldingen van) individuele jongeren; interventies gericht op voorlichting en informatie rondom de overstap naar het mbo; en LOB-lessen en activiteiten vanuit de verschillende onderwijsinstellingen. Deze aanpakken zijn echter niet specifiek genoeg gericht op de jongeren waar ons project om draait óf zijn niet in gezamenlijkheid ontwikkeld, waardoor de aansluiting mist. Door als vso en mbo hierin meer samen op te trekken, kunnen we een meer sluitende aanpak rondom de overstap creëren voor deze doelgroep. Uiteraard staan de vso-cluster4-jongeren zelf centraal in dit project. Zij zijn het uitgangspunt, maar het project en de planvorming richt zich op de inrichting van een stedelijke aanpak rondom de overstap vso-mbo.

Die aanpak berust op de volgende twee pijlers:

1. Data-analyse

Om handen en voeten te kunnen geven aan een stedelijke aanpak is het allereerst van belang om goed te onderzoeken: *Wat is het probleem rondom het proces van overstap van de vso-cluster-4 jongere?* Door dit te onderzoeken ontstaat er beter inzicht in waar de kansen en mogelijkheden liggen. Dit zal gaan om zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek en onderzoeksresultaten uit eerdere onderzoeken worden vanuit een secundaire analyse ook meegenomen. Op basis van de onderzoeksresultaten bepalen we de vervolgstappen binnen (de verschillende onderdelen van) de andere pijler.

2. Doorgaande ondersteuningslijn

Zoals eerder gesteld zullen de onderzoeksresultaten van pijler 1 voor een belangrijk deel de basis zijn van waaruit we een doorgaande ondersteuningslijn willen ontwikkelen. Toch kunnen

we op basis van o.a. twee publicaties van het Steunpunt Passend Onderwijs¹ een drietal onderdelen van de doorgaande ondersteuningslijn benoemen, die we verder willen ontwikkelen:

- *Afgestemde LOB-aanpak*

Vso en mbo ontwikkelen gezamenlijk LOB-aanbod gericht op de overstap naar het mbo. Aandachtpunten/onderwerpen hierin zijn: *de overstap van specialistische leeromgeving naar reguliere leeromgeving, de overstap in relatie tot de ondersteuningsbehoefte(n) van de leerling, werknemersvaardigheden, studievoordigheden, executieve vaardigheden en LOB-activiteiten op maat*. Door dit als vso en mbo samen te ontwikkelen, maak je gebruik van elkaars expertise en versterk je elkaar.

- *Gezamenlijke infrastructuur overstap naar mbo*

De overstap van v(s)o naar mbo is op te delen in verschillende onderdelen:

- a) De oriëntatie (bijvoorbeeld college bezoeken op maat
- b) De keuze en het aanmelden
- c) De kennismakingsactiviteiten (intake, specialistische intake)
- d) De start van de opleiding
- e) De landingsperiode (100 dagen)

Hoe kunnen vso en mbo meer op elkaar aansluiten in elk van deze onderdelen? Door in het overstapproces de infrastructuur dichter naar elkaar toe te organiseren wordt de kans kleiner dat de jongeren uitvallen. Binnen deze gedeelde infrastructuur krijgen de transfercoaches een belangrijke rol/spilfunctie.

- *Pilot transfercoaching*

Een heel belangrijk onderdeel van een doorgaande ondersteuningslijn is de inzet van transfercoaches bij overstappers uit het vso cluster 4. Deze transfercoach loopt samen op met de overstappende jongeren en staat deze bij met raad en daad. Ook voor de nieuwe opleiding is de transfercoach een belangrijke samenwerkingspartner bij een goed overdracht en landing in de nieuwe leeromgeving.

2.3 Wie zijn de betrokkenen bij dit project?

De vso-scholen die meedoen aan deze samenwerking zijn:

- Orion College Drostenburg
- Orion College Amstel
- Altra College Haarlemmermeer
- Altra College Centrum
- Altra College Zuidoost

---

¹ Checklist negen ingrediënten voor een succesvolle overstap v(s)o-mbo, Steunpunt Passend Onderwijs, okt 2022; Bijdragen aan een succesvolle overstap van v(s)o naar mbo voor jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte, Steunpunt Passend Onderwijs, mrt 2020

De Amsterdamse mbo-instellingen die meedoen aan deze samenwerking zijn:

- Het ROCvA/F
- ROC TOP
- Het Samenwerkingsverband Amsterdam Diemen
- Naast de onderwijsinstellingen is ook de gemeente Amsterdam een belangrijke partner binnen dit project

Doel en resultaten

3. Doel van het project

Dit project kent de volgende doelen:

- A. Het vso en mbo komen tot een meer afgestemde LOB-aanpak rondom de overstap van vso cluster-4-leerlingen naar het mbo. Door dit te doen verbeteren we het keuzeproces voor deze jongeren in vervolgopleiding en werk.
- B. Het vso en mbo willen in gezamenlijkheid het overstapproces van cluster-4-leerlingen onderzoeken en (her-)inrichten om uitval van deze jongeren te voorkomen en een optimale doorgaande ondersteuningslijn te realiseren.

Beoogde resultaten

Beoogde resultaten pijler 1: data-analyse

- Op basis van kwantitatief onderzoek Inzicht krijgen in de groepsgrootte, schoolloopbaan en geboden ondersteuning van de VSO cluster-4-leerlingen van de betrokken scholen in de afgelopen 5 jaar.
- Op basis van kwalitatief onderzoek inzicht krijgen in de ervaringen van de jongeren (oriënteren, keuze maken, start en landing) wat heeft gewerkt en wat hebben ze gemist.

Beoogde resultaten pijler 2: doorgaande ondersteuningslijn

- Voor de start van schooljaar 2024-2025 een gezamenlijk LOB aanpak (lessen en activiteiten) voor deze doelgroep in relatie tot de overstap MBO
- Voor de start van 2024-2025 ligt er een gezamenlijke infrastructuur van aanmelden tot aan landingsperiode tussen het MBO en VSO. We starten in januari 2024 met een pilot voor deze groep.
- Pilot transferrcoaches bij overstappers vso-cluster 4

4. Samenhang aanpak Jeugdwerkgelegenheid Groot-Amsterdam

De arbeidsmarktregio Groot-Amsterdam stelt zich ten doel om in 2023 te investeren in

- a) de ondersteuning van mbo-schoolverlaters naar werk met een moeilijke start op de arbeidsmarkt (kwetsbare aankomend of reeds gediplomeerde schoolverlaters).
- b) de ondersteuning van voortijdig schoolverlaters naar werk of een leerbaan; jongeren waarvan de RMC heeft vastgesteld dat terugkeer naar initieel onderwijs (nu) geen optie is.

Dit project past binnen **doelstelling a**, omdat het jongeren betreft uit de kwetsbare doelgroep een gezamenlijke LOB aanpak is gericht op het duurzaam laten bestendigen van jongeren daar waar ze nu in voorkomende gevallen uitvallen.

Aanpak

5. Aanpak

Dit project berust op twee pijlers: data-analyse en het ontwikkelen van doorgaande ondersteuningslijn. We starten met de verkenning van de huidige situatie - de onderzoeksfase:

- Dit betekent concreet dat we starten met de data-analyse,
- Het afnemen en analyseren van de interviews,
- de analyse van de LOB-programma's van de deelnemende vso-scholen
- en de huidige samenwerking/infrastructuur rondom de overstap tussen het vso en mbo.

Voor de twee laatst genoemde punten organiseren we werksessies met verschillende betrokkenen van deelnemende scholen. Vanuit het vso kunnen dat zijn: mentoren, stagecoördinatoren, zorgcoördinatoren en stagecoördinatoren en vanuit de MBO's: studieloopbaanbegeleiders, loopbaanadviseurs, zorgcoördinatoren en specialisten passend onderwijs.

Vervolgens gaan we op basis analyses een uitwerking maken van de ideale gezamenlijke infrastructuur en LOB aanpak. Deze zullen we tot slot implementeren.

Na implementatie willen we deze aanpak blijven doorontwikkelen en vooral ook delen met andere onderwijsinstellingen. Dit willen we doen via de Samenwerkingsverbanden en de regio-aanpak jeugdwerkloosheid.

Pijler 1: Data-analyse - duur 9 maanden start mei/juni 2023

Allereerst worden de onderzoeksvragen nader gespecificeerd voor zowel het kwalitatieve als het kwantitatieve onderzoek. Vervolgens vinden beide onderzoeken plaats en worden geanalyseerd.

Kwalitatief onderzoek

Op basis van kwantitatief onderzoek Inzicht krijgen in de groepsgrootte, schoolloopbaan en geboden ondersteuning van de VSO-jongeren van de betrokken scholen in de afgelopen 5 jaar.

De gegevens worden uit de leerlingvolgsystemen van de betrokken MBO-instellingen gehaald. Vervolgens wordt daar een analyse van gemaakt. We willen naast de leerlingvolgsystemen ook de dossiers bekijken en analyseren.

Wat nodig is: toestemming binnen de onderwijsinstellingen om in de dossiers te kunnen. De AVG-wetgeving is hierbij een afhankelijkheid.

Vervolgens willen we deze jongeren ook analyseren op basis van de monitoring gegevens van de gemeente Amsterdam.

Kwantitatief onderzoek

Op basis van kwalitatief onderzoek inzicht krijgen in de ervaringen van de jongeren (oriënteren, keuze maken, start en landing) wat heeft gewerkt en wat hebben ze gemist.

Hiervoor gaan we oud-leerlingen interviewen. We willen samenwerken met de HvA. We willen hen betrekken bij het formuleren van de onderzoeksvragen en de interviewvragen. De interviews moeten worden gedaan door iemand die vertrouwd is met de doelgroep.

Pijler 2: doorgaande ondersteuningslijn

- LOB aanpak - gereed start schooljaar 2024-2025

We starten met het inventariseren hoe de onderwijskundige inhoud en aanpak van de LOB-programma's van betrokken onderwijsinstellingen in elkaar steken op de onderdelen die gaan over de overstap naar het mbo: hoe doen we het nu, welke activiteiten bieden we aan en wat kan hierin beter, wat missen we en wat werkt goed. Op basis daarvan gaan we lessen en activiteiten ontwikkelen die hierin beter op elkaar aansluiten.

Zo komen we voor de start van schooljaar 2024-2025 tot een gezamenlijk LOB-aanpak voor deze doelgroep in relatie tot de overstap MBO. Aandachtpunten, onderwerpen hierin zijn: *de overstap van specialistische leeromgeving naar reguliere leeromgeving, de ondersteuningsbehoefte(n) van de leerling de overstap, studie en toekomstig werk in relatie tot werknemersvaardigheden, executieve vaardigheden en emotieregulatie en LOB-activiteiten op maat.*

- Gezamenlijke infrastructuur MBO-VSO - gereed start schooljaar 2024-2025

Voor de start van 2024-2025 ligt er een gezamenlijke infrastructuur van aanmelden tot aan landing periode tussen het MBO en VSO. We starten met een aantal gesprekstafels om ideeën op te halen. Deze ideeën vullen we aan met de resultaten uit de onderzoeken. Ook betrekken we de transfercoaches in deze fase. Voorstel is om alle overstappers van deelnemende vso-scholen te koppelen aan een transfercoach.

We zien de overstap als een proces en willen dan ook de verschillende fases van dat proces onder de loep nemen om te komen tot een gezamenlijke infrastructuur. De verschillende fases binnen de overstap zijn: oriëntatie op vervolgopleiding en beroep, de keuze en het aanmelden, de kennismakingsactiviteiten (KMA/intake/specialistische intake) & de plaatsing en tot slot de start & de landing in de eerste 100 dagen bij de nieuwe opleiding. We starten in januari 2024 met een pilot voor deze groep.

Hierin zijn we afhankelijk van de samenwerking met veel verschillende MBO-colleges. Jongeren die een interne entree op het VSO hebben gevolgd maken namelijk de overstap naar het mbo bij veel verschillende MBO-2 opleidingen en jongeren uit het vso die diplomeren met een vo-diploma, kunnen ook overstappen naar alle niveau 2, 3, of 4 opleidingen die hierop aansluiten. Dit is een complicerende factor.

- Pilot Transfercoaches

6. Planning en uitvoering

1. Data-analyse - duur 9 maanden start mei/juni 2023
2. Verkenning LOB aanpak en infrastructuur - duur 9 maanden start mei/juni 2023
3. LOB aanpak - gereed start schooljaar 2024-2025
4. We starten in januari 2024 met een pilot m.b.t. gezamenlijke infrastructuur voor deze groep

5. Pilot Transfercoaching start januari 2024
6. Gezamenlijke infrastructuur MBO-VSO - gereed start schooljaar 2024-2025
7. Implementatie en doorontwikkeling vanaf schooljaar 2024-2025
8. Kennisdeling met andere onderwijsinstellingen na schooljaar 2024-2025

Organisatie

7. Betrokken personen en verantwoordelijkheden

Opdrachtgever: PRO-ROC Stuurgroep
Stuurgroep: Bestuurders betrokken onderwijsinstellingen
Projectleider: Marjolein Sanders (ROCvA) en Jelka Bröcheler (Orion)

Projectteam:

Vertegenwoordiger vanuit MBO:

Jantien Kale (ROCvA)
Marco Meiland (ROC TOP)

Vertegenwoordigers vanuit VSO

Kelly van der Koelen (Orion)
Agnita Kingma (Orion)
Madeleen Ritsema (Altra College Centrum)
Mirjam Heister (Altra College Bleichrodt)
Pien Stroethof (Altra College Haarlemmermeer)
Altra College Zuidoost

Op afroep in te zetten:

Klara Wensveen (Gemeente Amsterdam)
Nesrien Abu Ghazaleh HvA lectoraat Urban Education
Regiocontactpersoon LOB expertisecentrum
Dirk Huiberts (ROCvA)

8. Communicatie

PRO-ROC stuurgroepoverleg (4 keer per jaar)

Overleg projectleiders en stuurgroep (bij start en afsluiting van iedere fase - totaal 6 overleggen)

Werkgroepoverleg vanuit de 3 werkgroepen (LOB, infrastructuur en onderzoek) - ntb

9. Overdracht en verankering

Na implementatie willen we deze aanpak blijven doorontwikkelen en vooral ook delen met andere onderwijsinstellingen. Dit willen we doen via de Samenwerkingsverbanden en de regio-aanpak jeugdwerkloosheid. We komen dan tot een stedelijk arrangement voor de overstap van cluster 4 VSO leerlingen naar het MBO, zoals dat de PRO-ROC route dat is voor praktijkschoolleerlingen.

Financiën

10. Opbrengsten en kosten

Zie bijgevoegde begroting.